

VESİKA, 36. Numara
191

Erzurum, 10/7/1919

Mücahidi Muhterem Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
Heyeti İdare Reisi Raif Efendi
Heyeti İdare Azasından Mütekait Binbaşı Süleyman Bey
Heyeti İdare Azasından Mütekait Binbaşı Kâzım Bey
Heyeti İdare Azasından Albayrak Gazetesi Müdürü Necati Bey
Heyeti İdare Azasından Dursun Beyzade Cevat Bey

Vatanı parçalanmaktan, hukuku millîye ve saltanat ve hilâfeti çiğnenmekten kurtarmak emelile açılan mücahedei millîyeye bilistifa bir ferdi mücahit sifatile iştirak buyurdıklarına dair desti tevkire alınan 9 Temmuz 1335 tarih ve 346 numaralı tezkeresi aliyeleri umumî bir vecdî ihtiram ile alındı. Tarihimize kıymetli sahifeler ilâve eden hayatı askeriyenizden çekilmek yolundaki fedakârlığı minnet ve şükranla karşıladık. Erzurumluların zâtü âliü vatanperveranelerine karşı beslemekte olduğu itimat ve hürmeti bu vesile ile de arzı bir vecibe addettik. Samimî ihtiramlarımızı sunarken Cemiyetimizin başına geçerek vatanın temini selâmetine ve hukuku millet ve saltanatın muhafazasına matuf amali millîyenin tahakkukuna hasrı himmet buyurmalarına müsellemler hamiyeti vatanîyelerinden temenni eyleriz. Leffen takdim kılınan talimatta muharrer olduğu veçhile vezaiî muhtelifi vatanîye ile mükellef bulunan heyeti faalemiz riyasetinin zâtü samileri ve riyaseti saniyesinin muhterem Rauf Beyefendi Hazretleri tarafından kabul buyurulmasını ve heyeti maruzaya heyetimizden de balâda esamileri muharrer zatların tayin ve tefrik edildiğinin arzile temennii muvaffakiyat ve kespi şeref eyleriz Efendim Hazretleri.

Erzurum Şubesi - 1335

Vilâyatı Şarkîye Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti
Raif**VESİKA, 37.**Pek aceledir
Şifre
162**Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı Fuat Paşa Hazretlerine**

1 - Hoca Raif Efendi Hazretlerinin işbu telgrafnamesini emniyetli bir surette Dersaadete keşide ve iysalille beraber bir cevabının yine aynı tarikle müstacelen celp ve tebelluğu istirham olunur.

2 - Dersaadette Vilâyatı Şarkîye Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti Riyasetine:

Posta ile mürsel raporun vusulünü arz etmiştim. Vilâyatı Şarkîye Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti namına aktine teşebbüs olunan Erzurum Kongresine aynı makasadı millîye ile müteşekkil ve fakat meselâ Trabzon Muhafazai Hukuk Cemiyeti gibi başka nam taşıyan cemiyetler dahi murahhaslar göndermiştir. Binaenaleyh kongre surf Vilâyatı Şarkîye Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti kongresi olmayıp muhtelif millî cemiyetler namına da teklif edilmiş bir kongre olduğu dermeyer edilmiştir. Bu suretle derdesti küşat olan kongre hem Cemiyetimizin ve hem de aynı gaye ve maksadı millî ile teşekkül etmiş diğer bazı cemiyetlerin iştirakile daha umumî bir şekil almış oldu. Bu veçhile Hilâfeti İslâmiye ve Saltanatı Osmanîyenin harisi ve buralardaki hukuku islâmiyenin cidden muhafızı olabilecek mahiyet kespetmiş olduğunu arz ederim. Evelce Üçüncü Ordu Müfettişliğine ve haizi ehemmiyet bir salâhiyetle buraların muhafazai asayişine tayin buyurulup vazifesini teshil edecek surette kendisine muzaheret ve muaveneti kâmile ifası tarafı âlilerinden de iş'ar buyurulan Mirliya Mustafa Kemal Paşa Hazretleri vazifesi uğrunda birçok çalıştıktan sonra mubarek vatan ve milleti parçalanmak tehlikesinden kurtarmak ve Yunan ve Ermeni emaline kurban etmemek için açılan mücahedei millîye uğrunda milletle beraber serbest surette çalışma sıfatı resmîye ve askerîyesi mâni olmaya başladığından sinei millette bir ferdi mücahit suretile çalışmak üzere silki celili askerîye vedaen istifa etti. Millet ve vatan uğrunda bu suretle ibrazı fedakâr eden bu zâtü âliye karşı yine kendisini bir hizmeti mübeccelei vatanîyeye davet suretile haklarında

BELGE, 36. Sayı
191

Erzurum, 10/7/1919

Sayın Savaşçı Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
Yönetim Kurulu Başkanı Raif Efendi
Yönetim Kurulu Üyelerinden Binbaşı Süleyman Bey
Yönetim Kurulu Üyelerinden Emekli Binbaşı Kâzım Bey
Yönetim Kurulu Üyelerinden Albayrak Gazetesi Müdürü Necati Bey
Yönetim Kurulu Üyelerinden Dursun Beyzade Cevat Bey

Vatanı parçalamaktan, ulusal hakları ve padişahlık ve halifelîği çiğnenmekten kurtarmak amacıyla açılan ulusal savaşıma görevden çekilerek bir savaşçı birey olarak katıldığınızla ilgili olarak elimize geçen 9 Temmuz 1919 tarih ve 346 sayılı yazınız herkesçe saygı ve coşkuyla karşılandı. Tarihimize değerli sayfalar ekleyen askerlik hayatınızdan çekilmek yolundaki özveriye gönülden teşekkür duygularıyla karşıladık. Erzurumluların sizin yüce yurtsever kişiliğinize karşı beslemekte olduğu güven ve saygıyı bu vesile ile de bilginize sunmayı bir ödev saydık. İçten saygılarımızı sunarken Derneğimizin başına geçerek vatanın esenliğinin sağlanmasına ulus ve padişahın haklarının korunmasına yönelik ulusal ereklere elde edilmesine çalışmanızı herkesçe bilinen onurlu yurtseverliğinizden dileriz. İlişkide sunulan yönergede yazılı olduğu gibi çeşitli ülke görevleriyle yükümlü bulunan yürütme kurulu başkanlığının sizin ve ikinci başkanlığının sayın Rauf Beyefendi Hazretleri tarafınızdan kabul edilmesini ve yürütme kuruluna kurulumuzdan da isimleri yukarıda yazılı olan kişilerin seçilip atandığını bilginize sunar ve başarı dilemekle onur duyarız Efendim Hazretleri.

Erzurum Şubesi - 1919

Doğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği
Raif**BELGE, 37.**Çok ivedidir
Şifre
162**Ankarada Yirminci Kolordu Komutanı Fuat Paşa Hazretlerine**

1 - Hoca Raif Efendi Hazretlerinin bu telgrafını güvenilir bir yolla İstanbulla çektirip ulaştırmanız ve aynı yolla bir ivedi yanıt getirtip almanız rica olunur.

2 - İstanbulda Doğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği Başkanlığına:

Posta ile yollanan raporun geldiğini bilginize sunmuşum. Doğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği adına toplanmasına girilen Erzurum Kongresine özdeş ulusal amaçlarla kurulu ve fakat örneğin Trabzon Hakları Koruma Derneği gibi başka ad taşıyan dernekler de delegeler göndermiştir. Böylece kongrenin yalnız Doğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği kongresi olmayıp çeşitli ulusal dernekler adına da önerilmiş bir kongre olduğu ileri sürülmüştür. Bu durumda açılmak üzere olan kongre hem Derneğimizin ve hem de özdeş ulusal erek ve amaçlarla kurulmuş öteki bazı derneklerin katılmalarıyla daha genel bir nitelik almış oldu. Böylece İslâm Halifelîği ve Osmanlı Saltanatının savunucusu ve buralardaki Müslüman haklarının gerçek koruyucusu olabilecek nitelik kazanmış olduğunu bilginize sunarım. Daha önce Üçüncü Ordu Müfettişliğine ve önemli bir yetkiyle buraların güvenliğinin korunmasına atanmış olup görevini kolaylaştıracak yolda kendisine tam destek verilmesi ve yardım yapılması sizce de bildirilen Tuğgeneral Mustafa Kemal Paşa Hazretleri görevi uğrunda pekçok çalıştıktan sonra kutsal vatani ve milleti parçalamak tehlikesinden kurtarmak ve Yunan ve Ermeni emellerine kurban etmemek için açılan ulusal savaşım uğrunda milletle birlikte bağımsız olarak çalışmaya resmî ve askerlik görevi engel olmaya başladığından milletin bağrında bir savaşçı birey olarak çalışmak üzere yüksek askerlik mesleğinden ayrılp çekildi. Millet ve vatan uğrunda böylece özveri gösteren bu yüksek kişiye karşı yine yük-

heyeti aliyelere tarafından ibrazı asarı takdir ve tebcilde bulunmuş olmak üzere Merkezi Umumî heyeti aliyesi namına da beyanı rey ve mütaale eylemek vazife salâhiyetinin Paşayı Müşarileyhe verildiğinin telgrafla emir ve iş'ar buyurulması pek münasip olacağını arz ve istirham eylerim.

Vilâyatı Şarkıye Müdafaa-i Hukuku Millîye Cemiyeti Erzurum Şube Reisi: Raif
21/7/1335 Üçüncü Ordu Müfettişliği Erkânharbiye
Reisi Miralay
Kâzım

VESİKA, 38.

Erzurum, 23/7/1335, Çarşamba
"10 Temmuz, Rumî"

Erzurum Kongresinde irad olunan nutuk suretidir.

Muhterem Murahhas Efendiler!

Kongremiz Heyeti, Riyasetine âcizlerini intihap eylemek suretile gösterilen asarı itimat ve teveccühe hassaten teşekkür ederim. Bu münasebetle bazı maruzatta bulunmak isterim.

Efendiler!

Tarih ve hadisatın sevkile, bilfiil içine düştüğümüz, bugünkü kanlı ve kara tehlikeleri görmeyecek ve bundan müteheyyc ve müteessir olmayacak hiçbir vatanperver tasavvur edilemez.

Harbi Umumînin sonlarına doğru, milliyetler esasına müstenit vaütlerini üzerine Hükümeti Osmanîyemiz de âdilâne bir sulha nail olmak emelile mütarekeye talip oldu. İstiklâl uğrunda namus ve şehametile döğüşen milletimiz, 30 Teşrinivel 1334 de imzalanan mütarekename ile silâhını elinden bıraktı.

Devletlerin şahsiyeti maneviyesi ve vâziülümza murahhasların namusu zatileri zamâan ve kefaletinde bulunan işbu mütarekename ahkâmı bir tarafa bırakılarak İtilâf Devletleri kuvayı askeriyesi Payitahtı saltanat ve makam celili hilâfet olan İstanbulumuzu işgal etti. Gün geçtikçe artan bir şiddetle hukuku hilâfet ve saltanat, haysiyesi hükümet, izzeti nefsi millîmiz tecavüz ve taaddilere uğradı. Tebaai Osmanîyeden olan Rum ve Ermeni anasırı gördükleri teşvik ve muzaheretin netayicile de namusu millîmizi cerehadar edecek taşkınlıklardan başlıyarak nihayet hazin ve kanlı safhalara girinceye kadar küstahane tecavüzat koyuldular. Fakat, derin bir telehhüf ile itiraf etmeliyiz ki, bu cür'eiler, sekiz aydanberi, biribirini takiben mevkii iktidara geçen, murakabei millîyeden azade hükûmatı merkezîyenin, birinin diğerinden daha fena olarak gösterdiği zâf ve aciz arasından ve Payitahta ve bazı matbuatta görülen pek mezmum ihtirasatın ve vicdanı millînin inkâr, kuvayı millîyenin ihmal olunmasından nâşi vüs'at bulmuştur.

Salifülarz esbap ve payitahtı saltanatın da mahsur ve tamamen murakabeye tâbi kalması yüzünden artık bu vatanda mukaddesat ve mukadderata sahip bir kudret ve iradei millîyenin mevcut olmadığı zehabi bâtül hükümran olmuş ve cansız bir vatan, kansız bir millet neler müstahak ise bimehaba onların tatbikatına İtilâf Devletlerince başlanmıştır.

İnkısamı vatan mevzuubahs ve karar olarak vilâyatı şarkîyemizde "Ermenistan", Adana ve Kozan havalisinde "Kilikya" namlarına Ermenistan, Garbî Anadolu'nun İzmir ve Aydın havalisinde Yunanistan, Trakyada Payitahtumuzun kapısına kadar kezalik Yunanistan; Karadeniz sahillerimizde "Pontus" krallığı ve ondan sonra kalan bakıyei aksamı vatanda da ecnebî işgal ve himayesi gibi artık 650 senedenberi müstakillen saltanat sürmüş ve tarihi adlı celâdetini vaktile Hindistan hududuna, Afrikanın ortasına ve Macaristanın garbine kadar yürütmüş olan bu milletin esarete, kölelik payesine indirilmesi ve nihayet bu devletin sahifei tarihini kapatarak mezarı ebediyete deftenek gibi insanîyet ve medeniyetle ve alelhusus millîyet esasatıle kabili telif olmayan emeller çayı kabul ve tavsiye bulmuş ve görülüyor ki tatbikat devredi de başlamıştır.

Bu tatbikat bu anda gözümüzün önünde hazin bir surette cereyan ediyor. İzmir, Aydın, Bergama ve Manisa havalisinde şimdiye kadar binlerce anaların, babaların, kahramanların ve çocukların revân olan hunu paki, Aydın gibi Anadolu'muzun en güzide bir şehrinin Yunanlıların zalim ve ateşin tahribatına kurban oluşu, muhtelif aksamı memleketin İtalyan ve saire işgali altına alınışı ve dahile doğru elim bir surette muhaceret yapılması elbette gayretülaha ve gayreti millîyeye dokunmuştur.

sek kurulunuzca yüce bir vatan görevine çağırıp haklarında yüce kurulunuzca açıklanan beğeniyi belirtip onu ululamak için Genel Merkez yüce kurulu adına da oy ve görüş bildirmek görev ve yetkisinin Paşanın kendisine verildiğinin telgrafla emrolunup bildirilmesinin çok gerinde olacağını bilginize sunar ve dilerim.

Doğu İlleri Hakları Savunma Derneği Erzurum Şube Başkanı: Raif
21/7/1919 Üçüncü Ordu Müfettişliği Kurmay
Başkanı Albay
Kâzım

BELGE, 38.

Erzurum, 23/7/1919, Çarşamba
"10 Temmuz, Rumî"

Erzurum Kongresinde okunan nutuk örneğidir.

Sayın Delege Efendiler.

Kongremiz Genel Kurulu, Başkanlığına beni seçerek gösterdiğiniz güven ve içten sevgiye özellikle teşekkür ederim. Bundan yararlanarak size bazı şeyler söylemek isterim.

Efendiler!

Tarih ve olayların itmesiyle, edimli olarak içine düştüğümüz bugünkü kanlı ve kara tehlikeleri görmeyecek ve bundan heyecanlanıp üzüntüye kapılmayacak hiçbir yurtsever düşünülemez.

Dünya Savaşının sonlarına doğru, milliyetler temeline dayalı sözverilen Osmanlı Hükümetimiz de adaletli bir barışa kavuşmak emelile ateşkes istedi. Bağımsızlık uğrunda namusuyla kahramanca döğüşen milletimiz, 30 Ekim 1918 de imzalanan ateşkes anlaşmasıyla silâhını elinden bıraktı.

Devletlerin tüzel kişilikleri ve imza atan delegelerin kişisel namuslarının garantisi altında bulunan bu ateşkes anlaşmasının hükümleri bir tarafa bırakılarak İtilâf Devletlerinin askerî kuvvetleri Yüce Saltanat ve halifelik merkezi olan İstanbulumuzu işgal etti. Gün geçtikçe artan bir sertlikle halifelik hukuku ve saltanat hakları, hükümetin haysiyeti, ulusal onurumuz saldırı ve kıyımlara uğradı. Osmanlı uyrukları olan Rum ve Ermeniler gördükleri özen-dirme ve yardımlar sonucu da ulusal onurumuzu yaralayacak taşkınlıklardan başlıyarak sonunda üzücü ve kanlı evrelere varıncaya dek küstahça saldırılara koyuldular. Ama, derin bir üzüntüyle kabul etmeliyiz ki, bu saldırganlıklar, sekiz aydanberi, bir biri ardından işbaşına geçen, ulusun denetiminden uzak İstanbul hükümetlerinin, birinin öbüründen daha kötü olarak gösterdiği uyuşukluk ve güçsüzlük ve Başkentte ve bazı basında görülen çok çirkin hırslar millî vicdanın yadsınması ve ulusal güçlere önem verilmemesi yüzünden genişlemiştir.

Bu söylediğim nedenler ve başkentten de kuşatılmış ve tümüyle denetim altına alınmış olması yüzünden artık bu vatanda kutsal değerlere ve vatanın kaderine sahip çıkacak ulusal bir güç ve iradenin bulunmadığı yollu yanlış sanı ortalığa egemen olmuş ve cansız bir vatan, kansız bir millete neler yaşarsınca çekinmeden onların uygulanmasına İtilâf Devletlerince başlanmıştır.

Ülkenin bölünmesi söz ve karar konusu olarak doğu illerimizde "Ermenistan", Adana ve Kozan yöresinde "Kilikya" adlarında Ermenistan, Batı Anadolu'nun İzmir ve Aydın yöresinde Yunanistan, Trakyada Başkentimizin kapısına kadar yine Yunanistan; Karadeniz kıyılarımızda "Pontus" krallığı ve ondan sonra kalan vatan parçalarında da yabancı işgal ve korumaçılığı gibi artık 650 senedenberi bağımsız olarak egemenliğini sürdürmüş ve tarihsel adalet ve yürekliğini vaktile Hindistan sınırına, Afrikanın ortasına ve Macaristanın batısına kadar yürütmüş olan bu milletin tutsaklığa, kölelik düzeyine indirilmesi ve sonunda bu devletin tarih yaprağını kapatarak sonsuzluk mezarına gömmek gibi insanlık ve uygarlıkla ve özellikle milliyet ilkeleriyle bağdaşmayan istekler kabul edilip onanmış ve görülüyor ki uygulama dönemi de başlamıştır.

Bu uygulama şu anda gözümüzün önünde acıklı bir biçimde yürütülüyor. İzmir, Aydın, Bergama ve Manisa yöresinde şimdiye kadar binlerce anaların, babaların, kahramanların ve çocukların akan temiz kanı, Aydın gibi Anadolu'muzun en seçkin bir şehrinin Yunanlıların kıyıcı ve yıkıcı yıkımına kurban oluşu, ülkenin türlü bölümleri İtalyan ve benzerlerince işgal altına alınışı ve içerilere doğru çok acıklı bir göç yapılması elbette Allahın gücüne ve milletin yurtseverliğine dokunmuştur.

Efendiler!

Malûm hakayikdandır ki: tarih; bir milletin kanını, hakkını, varlığını hiçbir zaman inkâr edemez. Binaenaleyh böyle bir nikâbı batılın arkasından vatanımız ve milletimiz aleyhinde verilen hükümler, kanaatler muhakkak mahkûmu iflâştır. Ve işte bütün bu menfur zulümlerden ve bu bedbaht acizlerden, tarihimize karşı reva görülen haksızlıklardan müteessir olan vicdanı millî nihayet sayhai intibahını yükseltmiş ve Müdafaai Hukuku Millîye ve Muhafazai Hukuku Millîye ve Müdafaai Vatan ve Müdafaai Hukuku Millîye ve Reddi İlhak gibi muhtelif namlarla ve fakat aynı mukaddesatın temini sıyaneti için tebarüz eden millî cereyan, bütün vatanımızda artık bir elektrik şebekesi haline girmiş bulunuyor. İşte bu şebekesi azimkâranenin vücuda getirdiği ruhu celâdetir ki mübarek vatan ve milletin mukaddesatını tahlis ve himayeye müstenit son sözü söyleyecek ve hükmünü tatbik ettirecektir.

Efendiler!

Vaziyeti umumîye ve hususîye hakkında cümledenize malûm olan bazı hususâtı burada tekrar hatırlatmayı faydadan hâli bulmuyorum:

a) Dört aydanberi Mısrıda istiklâlî millînin temin ve istirdadı için pek kanlı vakayı ve ihtilâlât devam ediyor. Nihayet İngilizler tarafından bütvekif Maltaya götürülmüş olan murahhaslar tahliye olunmuş ve Paris Sulh Konferansına azimetlerine muvafakate mecbur olmuşlardır.

b) Hindistanda istiklâl için vâsi miyasta ihtilâller oluyor. Maksadı millîlerine vusul için bankalar, Avrupa müessesatı, demiryolları bombalarla tahrip ediliyor.

c) Afganistan ordusu da İngilizlerin milliyeti inha siyasetine karşı harbediyor. İngilizlerin bel bağladıkları hudut kabailinin dahi Afganlılara iştirak ettiğini ve bu yüzden İngiliz askerlerinin dahile çekilmeye mecbur olduğunu İngiliz gazeteleri itiraf etmişlerdir.

d) Suriyede ve Irakta İngilizlerin ve ecnebîlerin tahakküm ve idaresinden tekmil Arabistan halî galeyandadır. Arabistanın her yerinde ecnebî boyunduruğu reddolunuyor. Yalnız refah ve sadeti memleket için ecnebîlerin iktisadî, umranî, medenî vesaitinden muavenete rıza gösteriliyor.

Bağdat ve Şam içtimai umumîleri her tarafa bu kararı neşretmiştir.

e) Ahiren devletler arasında hasil olan rekabet münasebetile İngilizlerin Kafkasyadan kâmilin çekilmesine karar verilmiş ve tatbikat bir müddettenberi başlamıştır. İtalyan kuvvetlerinin Batum tarikile Kafkasyaya gelmesi mukarrer ise de İtalyadaki ve Kafkasyadaki ahvali dahilîye münasebetile bu kararın tatbikinden korkuyorlar.

f) İstiklâlî millîlerini tehlikede gören ve her taraftan istilâyâ maruz kalan Rus milleti bu tahakkümü umumîye karşı bütün efradı milletin kudreti müşterekesile çarpışıp ve umumun malûmu olduğu veçhile bu kuvvet kendi memleketleri dahilinde galebe çalmış ve kendi üzerine mullat olan milletleri de dairei nüfuz ve sirayetinde almakta bulunmuştur.

g) Şimalî Kafkas, Azerbaycan ve Gürcüstan birbirleriyle itihat ederek mevcudiyeti millîyeleri aleyhine yürümeğe istiyen Denikin ordusunu harben tazyik ve Karadeniz sahiline sürmüştür.

h) Ermenistana gelince: Bir fikri istilâ perverde eden Ermeniler, Nahcivandan Oltuya kadar bütün ahali islâmîyeyi tazyik ve bazı mahallerde katliam ve yağmagerlikte bulunuyorlar. Hudutlarımıza kadar islâmları mahva mahkûm ve hicrete mecbur ederek vilâyâtı şarkîyemiz hakkındaki emellerine doğru emniyetle takarrüp etmek ve bir taraftan da 400 bin olduğunu iddia eyledikleri Osmanlı Ermenisini bir istinatgâh olmak üzere memleketimize sürmek istiyorlar.

Karadenizin garp tarafındaki vakayie gelince, Macar ve Bulgarlar memleketlerinin mühim bir kısmını istilâ etmek isteyenlere karşı bütün mevcudiyeti millîyeleri çarpışıyorlar.

Meriç nehri garbînde yani Balkan Harbinden evvel devletimizin malikânesi olan Garbî Trakyanın Bulgarlardan alınarak Yunanlılara verilmesi Düvelî İtilâfiyeye karargir olmasından nâşi harekâtı tatbikiye başlamış ve Yunan işgal kuvvetlerine karşı Bulgar kuvvati millîyesi tarafından takviye edilen Bulgar kuvvetleri Garbî Trakya muntakası dahilinde verdikleri muharebat neticesinde müteaddit Yunan fırkalarını defetmiştir.

Vaziyeti hususîyemize gelince: Daha Dersaadetten çıkmadan evvel vatan ve milletin çarei tahlisi hakkında birçok ricali mes'ule ve muktedire ile görüşülmüştü. Payitahttaki münevveranın ve dinî devlete hizmetleri mesbuk zevatı âliyenin mesaii masrufeleri kıymettar olmakla beraber tesir ve murakabe altında mahsur bir muhit; kendilerini daimi tehdit ve akamette müteessir etmek-

Efendiler!

Bilinen gerçeklerdendir ki: tarih; bir milletin kanını, hakkını, varlığını hiçbir zaman yadırmaz. Bu nedenle böyle bir sakat düşünce perdesinin arkasından vatanımız ve milletimize karşı varılan yargı ve kanılar, kesinlikle yıkılmaya mahkûmdur. Ve işte bütün bu iğrenç kıyımlardan ve bu uğursuz güçsüzlüklerden, tarihimize karşı uygulanan haksızlıklardan etkilenen millet vicdanı sonunda uyanış feryadını yükseltmiş ve Ulusal Hakları Savunma ve Ulusal Hakları Koruma ve Vatanı Savunma ve Ulusal Hakları Savunma ve Katılmayı Kabul Etmeme gibi türlü adlar altında ve ama özdeş kutsal değerlerin korunmasını sağlamak için ortaya çıkan millî akım, bütün vatanımızda artık bir elektirik şebekesi haline girmiş bulunuyor. İşte bu kararlı şebekenin doğurduğu yürekli ruhudur ki kutsal vatan ve milletin kutsal değerlerini kurtarıp korumaya dayanan son sözü söyleyecek ve kararını uygulattıracaktır.

Efendiler!

Genel ve özel durum üzerine hepinizce bilinen bazı noktaları burada tekrar hatırlatmayı yararsız bulmuyorum:

a) Dört aydanberi Mısrıda ulusal bağımsızlığın sağlanması ve geri alınması için pek kanlı olaylar ve ayaklanmalar sürüyor. Sonunda İngilizler tarafından tutuklanıp Maltaya götürülmüş olan delegeler salıverilmiş ve Paris Barış Konferansına girmelerine olur demek zorunda kalmışlardır.

b) Hindistanda bağımsızlık için yaygın ayaklanmalar oluyor. Ulusal amaçlarına varmak için bankalar, Avrupa kurumları, demiryolları bombalarla yıkılıyor.

c) Afganistan ordusu da İngilizlerin milliyeti yok etme politikasına karşı savaşıyor. İngilizlerin bel bağladıkları sınır kabilelerinin de Afganlılara katıldığını ve bu yüzden İngiliz askerlerinin içerilere çekilmek zorunda kaldığını İngiliz gazeteleri açıkça bildirmişlerdir.

d) Suriyede ve Irakta İngilizlerin ve yabancıların zorbalık ve yönetiminden tüm Arabistan kaynaşma durumundadır. Arabistanın her yerinde yabancı boyunduruğuna karşı konuluyor. Yalnız ülkenin mutluluğu için yabancıların ekonomi, bayındırlık ve teknik araçlarından yararlanmayı kabul ediyorlar.

Bağdat ve Şamda yapılan genel toplantılar her yana bu kararı yaymıştır.

e) Son zamanlarda devletler arasında oluşan rekabet nedeniyle İngilizlerin Kafkasyadan tümüyle çekilmesine karar verilmiş ve uygulama bir süredir başlamıştır. İtalyan kuvvetlerinin Batum yoluyla Kafkasyaya gelmesi kararlaştırılmış ise de İtalyadaki ve Kafkasyadaki iç durumlar nedeniyle bu kararı uygulamaktan korkuyorlar.

f) Ulusal bağımsızlıklarını tehlikede gören ve her yandan saldırıyla karşı karşıya kalan Rus milleti bu genel zorbalığa karşı bütün ulus bireylerinin ortak gücüyle çarpışıp herkesin bildiği gibi bu kuvvet kendi memleketleri içinde galip gelmiş ve kendilerine dadanan milletleri de yönetimi ve etkisi altına almıştır.

g) Kuzey Kafkas, Azerbaycan ve Gürcüstan birleşerek, ulusal varlıklarına karşı yürümek isteyen Denikin ordusunu savaşla sıkıştırıp Karadeniz kıyısına sürmüştür.

h) Ermenistana gelince: Yayılma emeli güden Ermeniler, Nahcivandan Oltuya kadar tüm Müslüman halka baskı yapıyor ve bazı yerlerde soykırım ve yağmacılıkla uğraşıyorlar. Sınırlarımıza kadar Müslümanları yok olmağa mahkûm etmek ve göçe zorlamak yoluyla doğu illerimiz üzerindeki emellerine doğru güvenle yaklaşmak ve bir yandan da dörtüyz bin olduğunu ileri sürdükleri Osmanlı Ermenisini bir dayanak olsun diye memleketimize sürmek istiyorlar.

Karadenizin batı yanındaki olaylara gelince, Macar ve Bulgarlar memleketlerinin önemli bir bölümünü ele geçirmek isteyenlere karşı bütün ulusal varlıklarıyla çarpışıyorlar.

Meriç nehri batısında yani Balkan Savaşından evvel devletimizin yurdu olan Batı Trakyanın Bulgarlardan alınarak Yunanlılara verilmesi İtilâf Devletlerince kararlaştırılmış olduğundan bunun uygulanmasına başlanmış ve Yunan işgal kuvvetlerine karşı Bulgar milisierince güçlendirilen Bulgar kuvvetleri Batı Trakya bölgesi içinde yaptıkları çatışmalar sonunda birçok Yunan tümenini püskürtmüşlerdir.

Özel durumumuza gelince: Daha İstanbuldan çıkmadan evvel vatan ve milletin kurtuluş yolu hakkında birçok sorumlu ve yetenekli devlet adamları ile görüşülmüştü. Başkentteki aydınların ve dine ve devlete hizmetleri geçmiş yüksek kişilerin çabaları değerli olmakla birlikte etki ve denetim altında kuşatılmış bir çevre; kendilerini her zaman tehdit etmekte ve birşey yapamamaktan

tedir. Her halde mukadderata hâkim bir idarei millîyenin müdahaleden masun bir surette zuhûru ancak Anadoludan muntazardır. Buna istinadendir ki bir şûrayı millînin vücudunu ve ancak kuvvetini iradei millîyeden alacak me'sul bir hükûmetin mevcudiyetini talep etmek bilhassa son zamanlarda payiahtın hemen tekâmül tabakatı mütefekkirini için bir fikri sabit halini almıştır.

Şurada acıklı bir hakikat olmak üzere arz edeyim ki, memleketimizde külliyyetli ecnebi parası ve birçok propagandalar cereyan ediyor. Bundaki gaye pek aşikârdır ki, hareketi millîyeyi akim bırakmak, amali millîyeyi felce uğratmak, Yunan, Ermeni amalini ve bazı aksamu mühimmei vatani işgal gayelerine teshil etmektir. Bununla beraber her devirde, her memlekette ve her zaman zuhûr ettiği gibi bizde de kalp ve âsabi zayıf, gayrimüdrük insanlarla beraber vatansız ve aynı zamanda refah ve menfaati şahsiyesini vatan ve milletin zararında arayan esafil de vardır. Şark umurunu tedvirde ve zayıf noktaları arayıp bulmakta pek mahir olan düşmanlarımız memleketimizde bunu adeta bir teşkilât haline getirmişlerdir. Fakat mukaddesatının gayeyi necatîle çırpınan bütün millet işbu tariki azim ve mücahedesinde her türlü mevaniî, muhakkak ve mutlaka kırıp süpürecektir.

Bütün bu gayeleri istihsal için vakfi amal eyliyen milleti necibemizin içinde bir ferdi milî gibi çalışmaktan mütehasıl zevk ve mübahatı burada şükran ve mefharetle arz ederim. En son olarak niyazım şudur ki, Cenabı Vahibülmal Hazretleri Habibi Ekremi hürmetine bu mübarek vatanın sahip ve müdafii ve diyaneti Celilei Ahmediyenin ilâyemül kıyam harisi esdaki olan milleti necibemizi ve makamı saltanat ve hilâfeti kübrayı masun ve mukaddesatımızı düşünmekle mükellef olan heyetimizi muvaffak buyursun!... Amin.

VESİKA, 39.

24 Temmuz 1335

Zatı şahaneye, sadrazama, belediye rüesasına, cemiyetlere, rüesayı memurini mülkiyeye, büyük kumandanlara

Dün intişar eden 23 Temmuz 1335 tarihli ajansta zatı Sadaretpenahilerinin Anadoluda iğtişâş zuhûr ettiğine ve Kanunu Esasiye muhalif olarak Meclisi Meb'usan namı altında içtimaat vukubulduğuna ve hukuku şehriyari ve menafii âliyei vatanîyeye muhalif olan bu hareketin memurini mülkiye ve askerîye tarafından men'i icap edeceğine dair vilâyet ve elviyei müstakilleye tebliğ kılınan beyanatını hali in'ikatta bulunan Kongremiz huzurunda kemali hayret ve telehhüfle mevzuubahs eyledik. Cenabı Hakkın bir lûtfu mahsusus olarak milleti necibelerinin avakıbı umuru derk ve teyakkun eylemesi cihetile en sakin zamanlarda bile emsiline tesadüf edilemeyecek derecede sükûn ve asayişe mazhar olan vatanımızın hükûmeti seni-yemizle Düveli İtilâfiye arasında aktedilen mütarekenamenin yirmi dördüncü maddesi ahkâmına ihâl edilmesini adeta temin ve teshil edecek mahiyette bulunan beyanatı vakianın devlet ve memleketin mes'uliyeti mutlakasını deruhde buyuran zatı zatı samileri lisanında suduru muvacehei millette gayrikabili af ve telâfi netayici müellime tevliit edebileceğine kanat ederek hakikate bilkülliye muğayereti ecnebilerin de tahtı tasdikunda bulunan işbu meselenin lisanı kat'ii devletle tezkibini istirham eylesiniz. Makamu uzmayı hilâfet ve saltanata ilelebet mu-ti ve münkat olacağına her suretle teyit ve tecdit eyliyen ve akabetin havfî deşheti önünde milî hissiyat ve efkârını irae eylemek üzere içtima eden ve mümessili buldukları vilâyati Şahane efkârını bihakkin temsil eyliyen Kongreyi Meclisi Meb'usan mahiyetinde göstererek esasen bir seneye karip müddettenberi her defa Kanunu Esasînin maddei müteallikasına muhalif hareket eden hükûmetin millet bigayrı hakkın atfı cürüm eylemesi hakikatın ne derecelerde tahrif edildiğine bariz bir numunedir.

Memurini mülkiye ve askerîyenin menafii âliyei vatanîyeyi muhafazaya hâdim heyetlerden ibaret olması itibarile de aynı gayeyi temine matuf olan makasıdı millîye için ellerinden gelen sühuleti ve muaveneti ibraz eylemeleri icap ederken men'ü zecr ile ihtar buyurulmaları ezhanu beşerin hüsnü tevile kurdetyap olamayacağı mesailendir.

Millet, ezher cihat muhilli hukuk ve muhalifi siyaset ve ihtiyat olan beyanatı vakianın tashihü tezkizip ve keyfiyetten, Babîali canibinden Kongremize itminanbahş olacak veçhile, malûmat ita buyurulmasını ve müdafaai hukuku milliyede iltizamı basiret ve teenni olunmasını ve efkârı umumîyeyi tatmin etmek üzere Meclisi Meb'usanın bilâfatei zaman içtima davet edilmesini derkâr olan hakkı tabiüsine istinaden istirham eylemekte yekzebandır. Sevgili padişahımız.

Umumî Kongre

üzmettedir. Her halde kadere egemen bir ulusal iradenin başkalarının işe karışamayacakları bir biçimde ortaya çıkması ancak Anadoludan beklenmektedir. Buna dayanaraktır ki ulusal bir danışma kurulunun oluşmasını ve ancak gücünü ulusal iradede alacak sorumlu bir hükûmetin varlığını istemek özellikle son zamanlarda başkentin tüm düşünür katmanları için değişmez bir inanış durumuna gelmiştir.

Şurada acı bir gerçek olarak bildireyim ki, memleketimizde pek çok yabancı parası ve birçok propagandalar doluyor. Bundaki amaç çok bellidir ki, ulusal ayaklanmayı sonuçsuz bırakmak, ulusun emellerini felce uğratmak, Yunan, Ermeni emellerini ve yurdun önemli bazı bölgelerini işgal etme ereklerini kolaylaştırmaktır. Bununla birlikte her çağda, her memlekette ve her zaman çıktığı gibi bizde de yüreği ve sınırları zayıf, bilinçsiz insanlarla birlikte vatansız ve aynı zamanda kişisel refah ve çıkarını vatan ve milletin zararında arayan alçaklar da vardır. Doğu işlerini yönlendirme ve zayıf noktaları arayıp bulmakta pek usta olan düşmanlarımız memleketimizde bu işi düpedüz bir örgüt durumuna sokmuşlardır. Ama kutsal değerlerinin kurtulması düşüncesiyle çırpınan bütün millet bu sarsılmaz kararlılık ve savaşım yolunda her türden, engelleri kesinkes kırıp süpüreceklerdir.

Bütün bu amaçları elde etmek için kendini adanmış olan soylu ulusumuz içinde ulusun bir bireyi gibi çalışmaktan doğan zevk ve kıvancı burada teşekkülümle ve övünçle belirtirim.

En son olarak dileğim şudur ki, İstekleri Gerçekleştiren Yüce Allah Sevgili Peygamberi hürmetine bu kutsal vatanın sahip ve savunucusu ve yüce Müslüman Dininin kıyamet gününe dek en sâdik bekçisi olan soylu milletimizi ve en yüce saltanat ve halifelik konumunu korumak ve kutsal değerlerimizi düşünmekle yükümlü olan kurulumuzu başarılı kılsın.... Amin.

BELGE, 39.

24 Temmuz 1919

Padişaha, Başbakana, belediye başkanlarına, derneklere, üst düzey sivil görevlilere, büyük komutanlara

Dün yayımlanan 23 Temmuz 1919 tarihli ajansta yüksek kişiliğinizin Anadoluda karışıklık çıktığına ve Anayasaya aykırı olarak Meb'uslar Meclisi adı altında toplantılar yapıldığına ve padişahın haklarına ve yurdun yüce çıkarlarına aykırı olan bu davranışın sivil ve asker görevliler tarafından önlenmesi gerekeceğine ilişkin olarak illerle bağımsız sancaklara bildirilen demecinizi toplantı halinde bulunan Kongremizde şaşkınlık ve üzüntü içinde görüştük. Allahın özel bir iyiliği olarak soylu ulusumuzun işlerin sonucunun bilinci içinde olmasıyla en dingin zamanlarda bile benzerlerine rastlanamayacak derecede dinginlik ve güven içinde olan vatanımızın padişahın hükûmetiyle İtilâf Devletleri arasında yapılan ateşkes anlaşmasının yirmi dördüncü maddesi hükümleri kapsamına alınmasını sanki sağlayacak ve kolaylaştıracak nitelikte olan demecinizin devlet ve memleketin tüm sorumluluğunu üstlenmiş bulunan yüce kişiliğinizin ağızından çıkmasının ulus karşısında bağışlanamaz ve giderilemez acı sonuçlar doğurabileceği kanısına vararak gerçeğe tümüyle aykırı bulunduğu yabancılarca da kabul edilen bu işin devletçe kesin bir dille yalanlanmasını rica ederiz. Yüce halifelik ve padişahlık makamına sonsuzadek bağlı olacağımı her yoldan yineleyip pekiştiren ve kaderin korkunçluğu önünde ulusal duygu ve düşüncelerini göstermek üzere toplanan ve temsilcisi buldukları Osmanlı illerinin düşüncelerini tam olarak temsil eden Kongreyi Meb'uslar Meclisi niteliğinde göstererek zaten bir seneye yakın bir süredenberi her defa Anayasanın ilgili maddesine aykırı davranan hükûmetin milleti haksız yere suçlaması gerçeğin ne denli saptırılmış olduğunun belirgin bir örneğidir.

Sivil ve asker görevlilerin yurdun yüksek çıkarlarını korumaya hizmet eden kimselerden olmaları nedeni ile de aynı ereğe varmaya yönelik bulunan ulusal amaçlar için ellerinden gelen kolaylığı ve yardımı göstermeleri gerekirken onlara bunu zorla yasaklamaları sert biçimde uyarıda bulunulması insanın iyiye yoramyacağı şeylerdendir.

Millet, her bakımdan hakları zedeleyici ve politik ve dikkatli davranmaya aykırı olan bu demecin düzeltilip yalanlanmasını ve hükûmetin, durumdan Kongremize doyurucu bilgi vermesini ve ulusal hakların savunulmasında ileri görüşle ve dikkatle davranılmasını kamu oyunun isteğini karşılamak için Meb'uslar Meclisinin vakit kaybetmeden toplantıya çağırılmasını apaçık olan doğal hakkına dayanarak dilemekle sözbirliği etmiş durumdadır. Sevgili padişahımız.

Genel Kongre

VESİKA, 40.

7 Ağustos 1335

**Kongre Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından
Kongrenin hitamında irat edilen nutuktur**

Muhterem Efendiler,

Milletimizin ümidi necat ile çırpındığı en heyecanlı bir zamanda fedakâr heyeti muhteremimiz her türlü mezahime katlanarak burada, Erzurumda toplandı. Hassas ve necip bir ruh ve pek salâbetli bir iman ile vatan ve milletimizin halâsına ait esaslı mukarrerat itihaz etti. Bilhassa bütün cihana karşı milletimizin mevcudiyetini ve birliğini gösterdi. Tarih, bu Kongremizi şüphesiz ender ve büyük bir eser olarak kaydedecektir. Heyeti muhteremenizin, rüfeykayı kiramının hakkında gösterdiği samimi muhabbet ve itimat asarına buradan alenen teşekkür etmeyi bir vecibe addederim. Bu felâhpira içtimaımız, hitampezir olurken Cenabı Vahibül'amal Hazretlerinden avnü hidayet ve Peygamberi Zîşanımızın ruhu pür fütuhundan feyzü şefa'at niyazile vatan ve milletimize ve devleti ebet müddetimize mes'ut akıbetler temenni ederim.

VESİKA, 41.

24 Ağustos 1335

Erzurum Vilâyeti Aliyesine

Utufetlü Efendim Hazretleri,

Şarkî Anadolu'da mevcut olup aynı maksat ve gaye ile şimdiye kadar teşekkül etmiş olan bilcümle millî cemiyetler Erzurumda aktettikleri malûm Kongre kararile "Şarkî Anadolu Müldefaai Hukuk Cemiyeti" namı müştereki altında itihat ve ittifak eylemişlerdir.

Cemiyetimizin merkezi elyevm Erzurumdur. Heyeti idaresi demek olan "Heyeti Temsilîye"si azasının isim ve hüviyetleri berveçhizir derç ve matbu nizamnamei esasından iki nüshası merbuten takdim edilmiştir. Cemiyetler Kanununa tevfiikan ilmühaberinin tarafımıza itası zımında işbu beyannamemiz makâmı âlilerine takdim olunur. Olbapta emrî irade hazreti menlehülemrindir.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa : Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi, askerlikten müstaifi
Rauf Bey : Bahriye Nâzırı Esbaki
İzzet Bey : Sabık Trabzon Meb'usu
Raif Efendi : Sabık Erzurum Meb'usu
Servet Bey : Sabık Trabzon Meb'usu
Şeyh Fevzi Efendi : Erzincanda Nakşi Şeyhi
Bekir Sami Bey : Berut Valii Sabıki
Sadullah Efendi : Sabık Bitlis Meb'usu
Hacı Musa Bey : Mutki Aşiret Reisi

VESİKA, 42.

Sıvastan, 22/8/1335

Vusulü 23

K.O. 15 Kumandanlığına

C: 21/22, 8, 1335 ve 2514 şifreye:

Nizamnamenin bugün de bir kısmı gelmiş ve bazı kelimatı tamamiyle halledilememiştir. İki ve dördüncü maddelerinin intişarını mahzurlu mü'lâhaza etmekte olduğumu arzeder ve tab'u neşrinden evvel bu hususla bir kere daha tetkikat icrasını rica ederim.

**K.O. 3 Kumandanı
Salâhattin****BELGE, 40.**

7 Ağustos 1919

**Kongre Başkanı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından
Kongrenin kapanışında okunan nutuktur**

Muhterem Efendiler,

Milletimizin kurtuluş umuduyla çırpındığı en gerilimli bir zamanda özverili sayın kurulunuz her türlü zorluğa katlanarak burada, Erzurumda toplandı. Duygulu ve soylu bir ruh ve çok sağlam bir inançla vatan ve milletimizin kurtarılmasına ilişkin köklü kararlar aldı. Özellikle bütün dünyaya karşı milletimizin varlığını ve birliğini gösterdi. Tarih, bu Kongremizi kuşkusuz azbulunur ve büyük bir başarı olarak yazacaktır. Sayın kurulunuzun, değerli arkadaşlarımla hakkımdaki içten sevgi ve güven gösterilerine buradan açıkça teşekkür etmeyi bir borç sayarım. Bu mutluluk verici toplantımız, sona ererken İstekleri Gerçekleştiren Ulu Tanrıdan yardım etmesini ve doğru yolu göstermesini ve Şerefli Peygamberimizin açıcı ruhundan bize ışık tutmasını ve bize ve vatana arka çıkmasını ve sonsuza dek yaşayacak devletimize mutlu yarınlar dilerim.

BELGE, 41.

24 Ağustos 1919

Erzurum Valiliğine

Efendim Hazretleri,

Doğu Anadolu'da bulunup özdeş amaç ve erekle şimdiye kadar kurulmuş olan tüm millî dernekler Erzurumda yaptıklarını bildiğiniz Kongrenin kararile "Doğu Anadolu Hakları Savunma Derneği" ortak adı altında anlaşmış ve birleşmişlerdir.

Derneğimizin merkezi şimdi Erzurumdur. Yönetim Kurulu demek olan "Temsilî Kurulu" nun üyelerinin isimleri ile kimlikleri aşağıya yazılmış ve basılı ana tüzüğünden iki nüsha ilişik olarak sunulmuştur. Dernekler Yasası uyarınca belgesinin tarafımıza verilmesi için bu bildirge yüksek makamınıza sunulur. Emir ve irade emir sahibinindir.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa : Eski Üçüncü Ordu Müfettişi, askerlikten çekilme
Rauf Bey : Eski Denizîşleri Bakanlarından
İzzet Bey : Eski Trabzon Meb'usu
Raif Efendi : Eski Erzurum Meb'usu
Servet Bey : Eski Trabzon Meb'usu
Şeyh Fevzi Efendi : Erzincanda Nakşi Şeyhi
Bekir Sami Bey : Eski Berut Valisi
Sadullah Efendi : Eski Bitlis Meb'usu
Hacı Musa Bey : Mutki Aşiret Başkanı

BELGE, 42.

Sıvastan, 22/7/1919 Gelişi 23

K.O. 15 Komutanlığına

K: 21/22, 8, 1919 ve 2514 şifreye:

Tüzüğün bugün de bir bölümü gelmiş ve bazı kelimeler tam çözülememiştir. İki ve dördüncü maddelerin yayılmasının sakıncalı olduğunu düşündüğümü bilginize sunar ve basılmadan önce bu konuda bir kere daha inceleme yapılmasını rica ederim.

**K.O. 3 Komutanı
Salâhattin**

VESİKA, 43.

Şifre
Numara
342

Erzurum, 21/8/1335

Sivas Valisi Mustafa Reşit Paşa Hazretlerine

Sivas Kongresi hakkında Mustafa Kemal Paşa Hazretleri ile vaki olan muhaberatı devletleri tamamen millî bir mesele olmak haysiyetile Heyeti Temsilîyemizce de münakaşa edildi. Bu kongrenin Şarkî ve Garbî Anadolu vilâyetleri tarafından akti mukarrer olmasına ve murahhasların kısmı azamı Sivas muvasalat etmek üzere bulunmasına nazaran bu bapta söz söylemeyi salâhiyetimiz haricinde addeyleriz. Yalnız düşüncelerimizin hamiyet ve muhabbeti vatanîye ile maruf zâtı devletlerine arzını bir vecibei millîye addeyledik. Şarkî vilâyetlerimizin kongre akti teşebbüsünün daha ilk adında İtilâf Devletlerinin mucibi endişesi olduğu, bu vilâyetlerin eczayı vatandan ayrılarak istiklâl daiyesinde bulunduğu varıncaya kadar eracif neşri ile akamete mahkûmiyetine çalışıldığı, maalesef hükûmetimizin de ecnebî aleti olmaktan haya eylemediği malûmu devletleridir. Fakat milletin azmü iradesi bilüfihî tealâ Kongrenin aktini müyesser kıldığından beyannamenin tealâ Kongrenin aklini müyesser kıldığından beyannamenin neşri üzerine Düveli İtilâfiye, milletin istiklâl ve mevcudiyetini kurtarmak meşru emelle toplandığını, hiçbir fikri tecavüz beslemediğini gövrek İngilizler bile izhari memnuniyet eylediler. Hatta bu bapta tafsilât ve malûmat vermek üzere Erzurum Mümessili Kaykamak Rawlenson Londraya hareket eyledi ve yazdığı mektubunda aynen şu suretle idarei kalam eylemektedir. "Bilâhare tekrar gelmekliğim mümkündür. Bu halde daha mes'ul şerait tahtında görüşmek mahzuziyetine nail olacağım." Dersaadetten aldığımız malûmatta da umum Düveli İtilâfiyenin meşru ve makul olan bu cereyanı millîyi pek tabîî telâkki eyledikleri, bilhassa Amerikalıların milletin efkârı umumîyesini anlamaya son derece ehemmiyet verdikleri, umumî bir şekilde in'ikat edecek olan Sivas Kongresi mukarreratına intizar olunduğu hatta milletin doğrudan doğruya temas için Sivas İstanbuldaki heyetlerinden iki Amerikalı memurı siyasi göndermeye karar verdikleri bildirilmektedir. Binaenaleyh Svastaki bir Fransız binbaşısının beyanatını biz indî bir mütaalea addetmekte mazuruz. Çünkü hürriyet ve istiklâl uğrunda mücahede eden milletlerin pişivası olan Fransa efkârı umumîyesinin cereyanı millîye düşman olacağını hatıra getirmek mümkün değildir. Maahaza milletimiz istiklâl ve mevcudiyetini her ne behaya otursun otursun kurtarmaya azmeylemiştir. Bu cereyana tâbi olmıyanlar mahkûmu zeval, yıkmak istiyenler maruzu mukavemet olacaklardır Paşa Hazretleri.

İmza: Heyeti Temsilîye

VESİKA, 44.

Şifre
Numara
347

Erzurum, 21/8/1335

Sivasta Üçüncü Kolordu Erkânharbiye Riyasetine

Kadı Hasbi Efendi Hazretlerine bu şifre mahlûlünün okunması rica olunur:

Vali Paşa ile telgraf başında Sivas Kongresi hakkında vaki mülâkat malûmu âlileridir. Vali Paşanın açık olarak telgrafla böyle bir mülâkat yapmalarını, Meb'us Rasim Beye de kongrenin Sivasta olmaması hakkında telgraf çekmelerini muvafık görmemekteyiz. İstanbuldaki ecnebîlerin milletin bu gibi tezahüratını pek tabîî ve meşru bulduğu istihbar kılındığı gibi, Erzurum Kongresinin İngiliz ve Amerikalılara pek iyi tesir yaptığı ve hatta Amerika heyetinden iki murahhası mes'ulün Sivas gönderilmek üzere bulunduğu da ayrıca şayanı kayıttır. Sivas halkının beyhude yere endişeye düşürülmesine sebebiyet vermek şayanı esef bir hata olur. Milleti dalâlette bırakmamak lâzımdır. Bu sebeple zati fazılanelerince Sivaslıları irşat ve tenvir ile Sivas Kongresinin millet ve vatan hakkında yapacağı hayırlı tesiri izah ve bu suretle halkın beyhude yere tevehhüme duçar olmamalarının temin buyurulmasını hassaten rica eyler ve arzı hümet ederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

BELGE, 43.

Şifre
Sayı
342

Erzurum, 21/8/1919

Sivas Valisi Mustafa Reşit Paşa Hazretlerine

Sivas Kongresi hakkında Mustafa Kemal Paşa Hazretleri ile yapılan haberleşmeleri doğrudan doğruya ulusal bir sorun olduğu için Temsilci Kurulda da tartışıldı. Bu kongrenin Doğu ve Batı Anadolu illeri tarafından yapılması kararlaştırılmış olmasına ve delegelerin büyük bir bölümünün Sivas varmakta olmasına göre bu konuda söz söylemeyi yetkimiz dışında sayarız. Ancak düşüncelerimizin sizin gibi yurtseverliğiyle tanınmış ünlü bir kimseye bildirilmesini bir ulusal borç saydık. Doğu illerimizin kongre toplama girişimlerinin bu illerin ana vatandan ayrılarak bağımsızlık güttüğüne varıncaya kadar kirli iftiralara yayarak sonuçsuz bırakılmaya çalışıldığı, ne yazık ki hükûmetimizin de yabancıların aleti olmaktan utanmadığını bilirsiniz. Ama milletin sarsılmaz kararlılığı Allahın lütfuyla Kongrenin toplanmasını başarıya ulaştırdığından tüzüğün yayımı üzerine İtilâf Devletleri, milletin bağımsızlığını ve varlığını kurtarmak meşru emelle toplandığını, hiçbir saldırı düşüncesi taşımadığını gövrek İngilizler bile kıvanç duygularını belirttiler. O kadar ki bu konuda ayrıntılı bilgiler vermek için Erzurum Temsilcisi Yarbay Rawlenson Londraya gitti ve yazdığı mektubunda harfi harfine şöyle demektedir. "Bundan sonra yeniden gelmekliğim olasıdır. Bu durumda daha mutlu koşullar altında görüşmekten kıvanç duyacağım." İstanbuldan aldığımız bilgide de tüm İtilâf Devletlerinin meşru ve akla yakın olan bu ulusal akımı pek doğal saydıkları, özellikle Amerikalıların milletin kamu oyunu anlamaya çok önem verdikleri, genel bir biçimde toplanacak olan Sivas Kongresi kararlarının beklenmekte olduğu dahası militle doğrudan doğruya ilişki kurmak için Sivas İstanbuldaki kurullarından iki Amerikalı politik gövrek göndermeye karar verdikleri bildirilmektedir. Bundan dolayı Sivastaki bir Fransız binbaşısının sözlerini biz kişisel bir düşünce saymakta haklıyız. Çünkü özgürlük ve bağımsızlık uğrunda savaşım veren milletlerin öncüsü olan Fransa kamu oyunun ulusal akıma düşman olacağımla akla getirmek olası değildir. Bununla birlikte milletimiz bağımsızlık ve varlığını ne bahaya olursa olsun kurtarmakta sarsılmazcasına kararlıdır. Bu akıma bağlanmayanlar yok olacak, bu akımı yıkmak isteyenlere karşı çıkılacaktır Paşa Hazretleri.

İmza: Temsilci Kurul

BELGE, 44.

Şifre
Sayı
347

Erzurum, 21/8/1919

Sivasta Üçüncü Kolordu Kurmay Başkanlığına

Kadı Hasbi Efendi Hazretlerine bu şifrenin çözülmüşünün okunması rica olunur:

Vali Paşa ile telgraf başında Sivas Kongresi hakkında yapılan görüşmeyi bilirsiniz. Vali Paşanın açık olarak telgrafla böyle bir görüşme yapmalarını, Meb'us Rasim Beye de kongrenin Sivasta olmaması hakkında telgraf çekmelerini uygun bulmamaktayız. İstanbuldaki yabancıların milletin bu gibi gösterilerini çok doğal ve meşru bulduğu haber alındığı gibi, Erzurum Kongresinin İngiliz ve Amerikalılar üzerinde çok iyi bir etki yaptığı ve dahası Amerika kurulundan iki sorumlu delegenin Sivas gönderilmek üzere bulunduğu da ayrıca dikkate değer. Sivas halkının boş yere kaygılanmasına neden olmak üzücü bir yanlıdır. Milleti yanlış yolda bırakmamak gerekir. Bu nedenle sizin Sivaslıları aydınlatıp onlara doğru yolu göstererek Sivas Kongresinin millet ve vatan üzerinde yapacağı yararlı etkiyi anlatıp böylece halkın boş yere kuruntuya kapılmamalarını sağlamanızı özellikle rica eder ve saygılar sunarız.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

VESİKA, 45.

Şifre
Numara
340

Erzurum, 21/8/1335

Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Vali Reşit Paşa Hazretleri ile Sivas Kongresi hakkında telgraf başındaki muhaberatımız tabii malûmu âlileridir. Sivas Kongresinde umum vatanın mukadderatı hakkında itihazı mukarrerat olunacağı cihetle bir Fransız binbaşısının lâfi ile milletin bu azminden geri dönmiyeceği bedihîdir. Sırf Vilâyati Şarkıyeye munhasır olan Erzurum Kongresi mukarreratının İngilizler üzerinde bile hüsnü tesir eylediği, asil milletin efkârını anlamaya çalışan Amerikalıların Dersaadetten salâhiyetler iki memurı siyasîyi Sıvasa yollamağa karar verdikleri bir zamanda Sivas Kongresinin aleyhinde idarei kelâm etmek için ya pek zayıf olmak yahut vatan ve milletle alâkadar bulunmamak icap eder. Binaenaleyh Vali Paşa Hazretlerinin bu açık muhaberele, Sivas halkı üzerinde fena tesir yapacağına nazarı teemmüle alınması lâzımdır. Kongre pek tabii ve meşru olarak aktolunacağından bu bapta velevki pek mahdut da olsa birkaç kişinin ademi arzu göstermek suretile millette ağıyare karşı bir tefrika izharı hiç te şayanı arzu bir keyfiyet olmadığından zatı biraderileri tarafından Vali Paşa Hazretleriyle, bu sakim fikri taşıyan diğer zevat varsa onların da irşat ve tenviri bugün için bir vazifei vatanîye olduğunu arz, takdimi ihtiramata eyleriz.

Mustafa Kemal

VESİKA, 46.**Sıvasta Meb'us Rasim Beye**

Telgrafnamenizi aldım. İnşallah kariben bizzat mülâkatınızla teşerrüf edeceğim. Mevzuubahs ettiğiniz mesele ehemmiyeti nispetinde arızü amik düşünölmüştür. Mülkü milletin herhangi bir suretle mucibi mazaratı olacak harekâtın bittabi imtina edilir. Ancak varidi hatırınız olan hususat gayrivakidir. Bu bapta Vali Paşa Hazretlerine de cevaben maruzatta bulunulmuştur. Her hususta müsterih bulunmanızı rica eder ve gözlerinizden öperim.

Raif

VESİKA, 47.

Erzurum, 10 Ağustos 1335

Mutkide Aşiret Reisi Hacı Musa Beye

Muhterem Efendim,
İkinci Ordu Kumandanlığında bulunduğum esnada ve pek ciddî ahval içinde aramızda hâsıl olan revabüt kalbiyenin kıymettar hatıratı daima mahfuz kalmıştır. Zâtü âlilerinin minel-kadim devlet ve millet ve vatan uğrunda fedakârlığınız, bergüzide hidematınız, bütünü erbabı hamiyetin tahtı takdir ve tahsinindedir. Bu meyanda ahiren Bitlisin istirdadında orduya filen yaptığınız muavenetin kıymeti, Mutki muntakasının düşmana karşı temininde ibraz buyurduğunuz gayret ve mesainin ehemmiyeti, her zaman lisânı takdir ve şükranla yadedilmektedir. Bu kadar fedakârlıklarımızın neticesinde bihikmetillâhitealâ düşmanlarımızla yapmaya mecbur kaldığımız mütareke ahkâmının hiç olmazsa bihakken hüsnü tatbikile istiklâl ve istikbali millîimizin serbestisini ümit ederken maalesef düşmanlarımızın bugün devlet ve milletimize karşı pek hainane bir vaziyet olarak memleketimizi tamamen parçalamak, âlemi islâm için asırlardanberi kanlarını işar eden milletimizin hakkı hakimiyet ve istiklâlini elinden alarak köle mevkiine düşürmek için çalışmaları, ecdadımızın bıraktığı anavatanda Ermenistan yapmaya uğraştıkları pek aşikâr olarak görünüyor. Pek büyük telehhiüflerle karşılaşılacak ahvali denaetkâranedendir ki milletin kuvvetine istinat, amalîne tevfiiki harekât etmeyi vazifei vatanîye ve hakikiye bilmesi lâzımgelen İstanbuldaki hükümeti merkezîye de tamamilen aczî mekseenet içerisinde inanı idaresini tesirâtı önünde serfuru ettiği düşmanlarımıza bırakıyor. Senelerdenberi cihana fedakârlık dersleri vermiş, harikalar göstermiş olan pek namuskar ve fazilet-kâr milletimiz, bu iktidarsız ellerde pek yakında ne derece vahim akıbetlere duçar olacağını idrak ve teyakkun ederek gezdiğim yerlerde hukukunun muhafaza, vatanlarının müdafaası yolunda müdafaai millîye cemiyetleri teşkilî suretile bihakken çalışıklarını büyük bir fahrü şükran ile gördüm. İşte bu ahval ve şerait içinde asker olarak mukayyeden çalışmaktan ziyade sinei millete vatandaşlarımla beraber bir ferdi millet olarak memleketimin saadet ve istiklâline hadim olmayı, şeref ve haysiyeti için ölünceye kadar çalışmayı daha faideli görerek aşkı

BELGE, 45.

Şifre
Sayı
340

Erzurum, 21/8/1919

Üçüncü Kolordu Komutanlığına

Vali Reşit Paşa Hazretleri ile Sivas Kongresi hakkında telgraf başındaki görüşmelerimizi elbette bilirsiniz. Sivas Kongresinde tüm vatanın kaderi üzerine karar alınacağından bir Fransız binbaşısının sözüyle milletin bu kararlılığından geri dönmiyeceği açıkça bellidir. Sadece Doğu illerine özgü olan Erzurum Kongresi kararlarının İngilizler üzerinde olumlu etki yaptığı, ulusun temel düşüncesini anlamaya çalışan Amerikalıların İstanbuldan yetkili iki politik görevliyi Sıvasa yollamaya karar verdikleri bir zamanda Sivas Kongresine karşı lâf etmek için ya yüreği zayıf olmak ya da vatan ve milletle ilgili bulunmamak gerekir. Bundan dolayı Vali Paşa Hazretlerinin bu açık haberleşmelerinin, Sivas halkı üzerinde kötü etki yapacağına düşünülmesi gerekir. Kongre çok doğal ve meşru olarak toplanacağından bu konuda çok sınırlı olsa bile birkaç kişinin isteksizlik göstermek yoluyla dosta düşmana karşı bölünme görüntüsü vermesi hiç de istenir birşey olmadığından siz kardeşimiz tarafından Vali Paşa Hazretleriyle, bu sakat düşüncüyü taşıyan başka kişiler varsa onlara da doğru yolu gösterip aydınlatmanız bugün için bir vatan ödevi olduğunu bilginize sunar, saygılar iletiriz.

Mustafa Kemal

BELGE, 46.**Sıvasta Meb'us Rasim Beye**

Telgrafınızı aldım. İnşallah yakında buluşup karşı karşıya görüşmekten onur duyacağım. Sözkonusu yaptığımız sorun önemi oranında inceden inceye düşünölmüştür. Vatana ve millete herhangi bir yolda, zarar verecek olan davranışlardan elbette kaçınılır. Ancak aklı-mıza gelenler olmamıştır. Bu konuda Vali Paşa Hazretlerine de yanıt olarak bilgi verilmiştir. Her bakımdan içinizin rahatlamasını rica eder ve gözlerinizden öperim.

Raif

BELGE, 47.

Erzurum, 10 Ağustos 1919

Mutkide Aşiret Başkanı Hacı Musa Beye

Muhterem Efendim,
İkinci Ordu Komutanlığında bulunduğum sırada ve pek tehlikeli durumlar içinde aramızda oluşan yürekten bağların değerli anıları bende hep yaşamıştır. Sizin oldum olası devlet, millet ve vatan uğrunda özveriniz, seçkin hizmetleriniz, bütün yurtseverlerce beğenilip övölmektedir. Bu arada en son olarak Bitlisin kurtarılmasında orduya edimli olarak yaptığınız yardımın değeri, Mutki bölgesinin düşmandan korunmasında gösterdiğiniz çaba ve gayretin önemi, her zaman beğeniyle ve teşekkülle anılmaktadır. Bu büyük özverilerimizin sonunda Tanrı öyle istediği için düşmanlarımızla yapmak zorunda kaldığımız ateşkesin hükümlerinin hiç olmazsa gereği gibi iyi uygulanmasıyla bağımsızlığımız ve ulusal geleceğimizin özgürlüğünü sağlayacağımızı umarken ne yazık ki düşmanlarımızın bugün devlet ve milletimize karşı pek hainane bir durum olarak memleketimizi büsbütün parçalamak, Müslümanlık dünyası için yüzyıllardır kanlarını döken milletimizin egemenlik ve bağımsızlığını elinden alarak köle durumuna düşürmek için çalıştıkları, atalarımızın bıraktığı anavatanda Ermenistan yapmaya uğraştıkları pek açıkça görünüyor. Pek büyük acılarla karşılaşılacak alçaklıklardan olarak milletin kuvvetine dayanmayı, davranışlarını milletin isteklerine uydurmayı yurt görevi ve gerçek ödev sayması gereken İstanbuldaki hükümet de baştanbaşa güçsüzlük ve miskinlik içinde yönetim dizginlerini etkileri karşısında baş eğdiği düşmanlarımıza bırakıyor. Senelerdenberi dünyaya özveri dersleri vermiş, harikalar yaratmış olan çok namuslu ve erdemli milletimizin başına, bu güçsüz ellerde ne kadar korkunç şeyler gelebileceğinin bilincine vararak gezdiğim yerlerde haklarının korunmasını, vatanlarının savunulması yolunda ulusal savunma dernekleri kurarak gerçekten çalıştıkları büyük bir övünç ve şükranla gördüm. İşte bu durum ve koşullar içinde asker niteliğiyle bağımlı olarak çalışmaktan çok ulusun bağrında yurttaşlarıyla birlikte bir ulus bireyi olarak memleketimin mutluluğuna ve bağımsızlığına hizmet etmeyi, onuru

olduğum askerlikten istifa ettim. Bittabi bu mesai vatanîyede zâtûlileri gibi pek kıymetdar vatan-daşlarımızın muavenet ve müşareket buyuracaklarına ümmadı tamunum vardır.

Arzettiğim müteaddit müdafaa cemiyetlerinin iştirakile milleti birleştirmek ve hayatımı-za kastemek istiyen düşmanlarımıza karşı kuvvetli bulundurmak maksadile Erzurumda bir Kongre aktedilmiştir. Müzakerat ve mukarreratı hakkında Celâl Bey biraderimiz tafsilât ita edeceğinden bu hususta tatvili kelâmı zait görüyorum. Ancak şu kadarını arz edeyim, bihak-kın milletimizin istiklâli ve vatanımızın tamamîyeti yolunda hâsıl olan ittifakı hariç ve dahile karşı temsil maksadile Kongrece bir Heyeti Temsilîye intihap ve kabul edildi. Zâtû âlinizde Kongrenin ârayı umumîyesile mütefikan bu Heyeti Temsilîye azalığına intihap buyuruldu-nuz. Senaverleri de bu meyanda bulunduğum gibi Bahriye Nâzırı esbaki, Hamidiye kahra-manı Rauf Beyefendi biraderimiz de beraberdir. Vatanımızın halâs ve saadeti için el ele ve-rerek çalışılacak bir zemini zaman hâsıl olduğundan dolayı cidden pek büyük memnuniyet hissetmekleymiz. Celâl Bey biraderimizin zâtû âlinize getireceği nizamname mucibince taraflîlerinden teşkilâta germi verilerek hiçbir tarafın ve kimsenin müdahale ve mümaanaatına müsaade buyurmamasını ve mukaddes maksadı millînin temini yolunda müzahir olacağını ümit ve kabul etmekte olduğum hükûmetin irade ve hakimiyetinin izharı lâzımgeleceğini zâ-tû âlilerinden ayrıca arz ve rica ederim.

Burada olduğu gibi aynı maksatla Sıvasta da bütün milletin mümessillerinden mürek-kep umumî bir kongre in'ikat etmet üzeredir. Senakârınız da birkaç güne kadar mahza bu-nun için Sıvasa hareket edeceğim. Kongrenin hitamında betekrar Erzuruma avdet edeceğim cihetle Erzurumda zâtû âlinizle müşerref olurum. Bunun için vakti münasibinde zâtû âlilerine telgrafla malûmat vererek behemehal teşrifinizi rica edeceğim. Oradaki işlerinizin zâtû âlî-nizin burada tuli müddet kalmanıza mâni olacağını biliyorsam da, milletin bizlerden bekle-diği hizmetin ehemmiyeti ve ulviyeti karşısında kısmen feda edileceğinden de eminim. Her halde bir defa görüştükten sonra bu cihetin de bir çarei hallini düşünür buluruz. Cenabı Va-hîbü'l'amal Hazretlerinden vatan ve milletimiz için hayırlı akabetler niyaz eder ve sizlerin göz-lerinizden öperim.

VESİKA, 48.

**Bitlis Kefrevizade Şeyh Abdülbaki
Efendi Hazretlerine**

Faziletli Efendim,

Zatı fazılanelerinin Bitliste olduğunuzu tahmin ediyorum. Bu defa aldığım malûmat üzere-ne bu husus tevsik edildi. Makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın, vatan ve milletimizin içinde bulunduğu müşkül vaziyet malûmu arifaneleridir. Senaverleri milletimizin bugünkü felâketin içinden çıkacağı güne kadar militle beraber ve milletin içinde çalışmaya hasrı vü-cut etmekten başka şiarı hamiyet olamayacağı kanaatle derhal askerlikten istifa ettim. Çünkü resmî makam ve sıfatım buna mâni oluyordu.

Bugün için yegâne çarei halâs milletin vahdetini bütün cihana göstermek ve hukuku mukaddesatımızı milletin ibraz edeceği kudret ile tahlis etmektir.

Erzurum Kongresince takarrür ettirilen esasatı takdim ediyorum. O havalice icabına te-veşül buyurularak düşmanlarımızın her türlü muzır telkinatına set çekmeleri müsellemler olan hamiyet ve vatanperverliklerinden intizar olunur. Arzı hümet ve muhabbet eylerim Efendim Hazretleri.

VESİKA, 49.

Mektup

**Şirnaklı Abdürrahman Ağa Hazretlerine
Dirşulu Ömer Ağa Hazretlerine
Muşarlı Resul Ağa Hazretlerine**

Vatanperver Efendim;

Zatı âlinizin makamı muallâyı hilâfet ve saltanata olan merbuliyelleri ve mukaddes vatan-ımızın Ermeni ayakları altında çiğnenmesine kat'iyen razı olamayacakları cümlelerin müsellemidir.

ve haysiyeti için ölüncüye kadar çalışmayı daha yararlı sayarak tutkunu olduğum askerlik-ten çekildim. Elbette bu yurt işlerinde sizin gibi çok değerli yurttaşlarımızın yardım edip iş-birliği yapacaklarına tam bir güvenim vardır.

Sözünü ettiğim birçok savunma derneklerinin katılımıyla milleti birleştirmek ve can-ıma kıymak isteyen düşmanlarımıza karşı güçlü bulundurmak amacıyla Erzurumda bir Kongre toplanmıştır. Görüşme ve kararları hakkında Celâl Bey kardeşimiz ayrıntılı bilgi vereceğinden bu konuda sözü uzatmayı yersiz buluyorum. Ancak şu kadarını söyleyeyim, milletimizin gerçek bağımsızlığı ve vatanımızın bütünlüğü yolunda elde edilen birliği dışarıya ve içeriye karşı temsil amacıyla Kongrece bir Temsilci Kurul seçilip kabul edildi. Siz de Kongre üyelerinin oy birliğiyle bu Temsilci Kurul üyeliğine seçildiniz. Aralarında ben de bulunduğum gibi eski Denizîşleri Bakanlarından, Hamidiye kahramanı Rauf Beyefendi kardeşimiz de bizimle birlikte. Vatanımızın kurtuluşu ve mutluluğu için el ele vererek ça-lışılacak uygun ortam oluşmuş bulunmasından gerçekten çok büyük kıvanç duymaktayım. Celâl Bey Kardeşimizin size getireceği tüzük gereğince tarafımızdan hızla örgütlenmeye ge-çilerek hiçbir tarafın ve kimsenin işe karışmasına engel olmasına izin verilmemesini ve ulu-sun kutsal amacının sağlanması yolunda yardımcı olacağını umduğum ve beklediğim sivil ve askerî görevlilerin amaca aykırı davranışları görülür ise milletin irade ve egemenliğinin on-lara gösterilmesi gerektiğini sizden ayrıca rica ederim.

Burada olduğu gibi özdeş amaçla Sıvasta da bütün milletin temsilcilerinden oluşan genel bir kongre toplanmak üzeredir. Ben de birkaç güne kadar yeniden Erzuruma dönece-ğimden Erzurumda sizinle tanışırız. Bunun için uygun bir zamanda size telgrafla bilgi vere-rek ne olursa olsun gelmenizi rica edeceğim. Oradaki işlerinizin sizin burada uzun süre kal-manıza engel olacağını biliyorsam da, milletin bizlerden beklediği hizmetin önem ve yüce-liği karşısında bunların bir ölçüde feda edileceğine de inanıyorum. Her halde bir defa gö-rüştükten sonra bu sorunun da bir çözüm yolunu düşünür buluruz. İstekleri gerçekleştiren Yüce Tanrıdan vatan ve milletimiz için yararlı yarımlar diler ve sizlerin gözlerinizden öpe-rim.

BELGE, 48.

**Bitlis Kefrevizade Şeyh Abdülbaki
Efendi Hazretlerine**

Erdemli Efendim,

Erdem dolu olan sizin Bitliste olduğunuzu sanıyorum. Bu kez aldığım bilgiyle bunun doğruluğu belgelendi. Yüce halifelik ve padişahlık makamının, vatan ve milletimizin içinde bulunduğu güç durumu bilirsiniz. Ben milletimizin bugünkü yıkım altından kalkacağı güne kadar militle birlikte ve milletin içinde çalışmaya varlığını adamaktan başka yurtseverlik yolu olamayacağı kanısıyla hemen askerlikten çekildim. Çünkü resmî makam ve görevim buna engel oluyordu.

Bugün için tek kurtuluş yolu milletin birliğini bütün dünyaya göstermek ve kutsal hak-larımızı milletin meydana getireceği güçle kurtarmaktır.

Erzurum Kongresince kabul edilmiş olan ilkeleri sunuyorum. Bulduğunuz yörede gerekli girişimler yapılarak düşmanlarımızın her türlü zararlı fikir aşılmalalarının önüne geç-meniz herkesçe bilinen yurtseverliğinizden beklenir. Saygı ve sevgi sunarım Efendim Haz-retleri.

BELGE, 49.

Mektup

**Şirnaklı Abdürrahman Ağa Hazretlerine
Dirşulu Ömer Ağa Hazretlerine
Muşarlı Resul Ağa Hazretlerine**

Yurtsever Efendim;

Sizin yüce halifelik ve padişahlık makamına olan bağlılığınızı ve kutsal vatanımızın Ermeni ayakları altında çiğnenmesini kesinlikle kabul etmeyeceğinizi herkes bilir. Bugüne kadar yapmış

Bugüne kadar ibraz buyurmuş olduğunuz asarı fazilete yakından muttali olduğum için zâtu âlinizi vatan ve millet için çalışmak hususunda hasrı hayat eden vatanperveranın başında göreceğimden eminim. Erzurum Kongresince tanzim olunum beyanname ve nizamnamelerden lüzumu kadarını takdim ediyorum. Teşkilâtın o havalice sürat ve sühuleti tabiki ve muzır düşman telkinatına kat'iyen mâni olmak hususlarında hamiyet ve gayreti müsellemelerinin asarına kemalî itinan ile intizar eyler ve gözlerinizden öperim Efendim.

**Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal**

VESİKA, 50.

13 Ağustos 1335

Meb'usu Sabık Sadullah Efendi Hazretlerine

Muhterem Efendim;

Makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın duçar olduğu tazyik, vatan ve milletimizin düşmanlarımız tarafından mahkûm edilmek istenildiği elîm akıbet malûmu âlileridir. Bütün bu taaddiyata karşı koyabilmek için yegâne çarenin milletimizin, müdafaaî hukuk ve mukadde-sat için yekvücut olarak ibrazı kudret etmesi olduğu takdir buyurulur.

Şarkî Anadolunun her tarafında aynı elem neticesi olarak teşekkül etmiş bulunan cemiyetlerin Erzurum Kongresinde elhamdülillâh birleşmesi maksadın istihali için elde bir zaman olmuştur.

Vahdeti milliyemizin dahil ve harice karşı temsili için kabul edilen Heyeti Temsilîyeye zâtı âlileri ittîfakı âra ile intihap buyuruldu. Bu suretle vatan ve milletimiz için birlikte çalışacağımızdan dolayı pek bahtiyarım.

Kongrece tanzim olunan beyanname ve nizamnamelerden miktarı kâfi takdim edilmiştir. O havalide teşkilâtın takviye ve taazzuvunu temin buyurduktan sonra Erzurumu teşriflerine şiddetle intizar olunur.

Bendeniz, Heyeti Temsilîyemizde bulunan Bahriye Nâzırı Esbakı Rauf Beyefendi ile Sıvasta in'ikat etmek üzere bulunan kongreye gideceğimizden avdetimize kadar Raif Efendi yalnız kalıyorlar. Teşrifleri kendileri için pek büyük medarı tesliyet olacaktır. Cümleten gözlerinizden öperiz Efendim.

**Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal**

VESİKA, 51.

13 Ağustos 1335

Şeyh Mahmut Efendi Hazretlerine

Fazîletlî Efendim;

Makamı muallâyı hilâfete ve saltanatı Osmanîyeye olan revabıtı hakikîyeleri ve vatanı azizimiz hakkındaki alâkai kat'iyeleri cümlelerin malûm ve müsellemidir. Harbi Umumînin makûs neticesi düşmanlarımıza çok fırsatlar bahşeylediğinden mütarekedenberi devlet, millet ve vatanımız hakkında reva görülen tecavüz ve taaddiler gayrikabili tahammül ve kabul dereceye vâsil olmuştur. Hilâfet ve saltanat izmihlaline ve vatanımızın Ermeni ayakları altında çiğnenmesine ve milletimizin Ermenilere esir olmasına rıza gösterecek hiçbir Müslüman tasavvur edilemez. Düşmanlarımızın her taraftaki teşebbüsleri hep vatanın parçalanması ve milletimizin esir olması gayelerine matuftur. Milletten kuvvet alamıyan ve esir vaziyetinde bulunan hükümeti merkezîye acizden başka bir şey gösterememektedir.

Milletin yekvücut olarak kuvvet ve kudretini cihana göstermesinden başka çarei halâs ve noktai istîmdat kalmamıştır. Bu sebeple senaverleri resmî makam ve sıfatının haylûletini gördüğümden derhal silki askerîden istifa karar vatan ve milletimizin halâsı tamına kadar millette beraber ve milletin içinde çalışmaya karar verdim. Zâtu âlileri gibi fedakâr, vatanperver dindaşlarının benimle beraber çalışacağınıza mutmainim. Bu defa Erzurum Kongresince takarrür ettirilen beyanname ve nizamnamelerden takdim ediyorum. O havalice tevsî ve takviyeî teşkilât zımında sarfî makderet buyurulmasını rica ederim. Yakında Sıvasta in'ikat edecek olan umumî bir kongre

olduğunuz erdemli işleri yakından bildiğim için sizi vatan ve millet için çalışmaya adanmış olan yurtseverlerin başında göreceğime güveniyorum. Erzurum Kongresince hazırlanan bildiri ve tüzüklerden gereği kadar gönderiyorum. Örgütün o yörece hızla ve kolaylıkla kurulması ve düşmanın zararlı telkinlerine kesinlikle engel olunması konularında bilinen yurtseverlik ve yılmazlığınızın meyvelerini tam güven içinde bekler ve gözlerinizden öperim Efendim.

**Eski Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal**

BELGE, 50.

13 Ağustos 1919

Eski Meb'us Sadullah Efendi Hazretlerine

Muhterem Efendim;

Yüce halifelîğin ve padişahlığın uğradığı baskıyı, vatan ve milletimizin düşmanlarımız tarafından mahkûm edilmek istenildiği acı sonucu bilirsiniz. Bütün bu kıyımlara karşı koyabilmenin tek yolunun milletimizin, haklarını ve kutsal değerlerini savunmak için tek beden olarak güç göstermesi olduğunu anlarsınız.

Doğu Anadolunun her tarafında bu acının sonucu olarak kurulmuş bulunan derneklerin Erzurum Kongresince Tanrıya şükür birleşmesi amacın elde edilmesi için bir güvence olmuştur.

Ulusal birliğimizin içe ve dışa karşı temsil edilmesi için kabul edilen Temsilci Kurula oy birliğiyle üye seçildiniz. Böylece vatan ve milletimiz için birlikte çalışacağımızdan dolayı çok mutluyum.

Kongrece hazırlanan bildiri ve tüzükler yeter sayıda sunulmuştur. O yörede örgütlerin kurulup güçlendirilmesini sağladıktan sonra Erzuruma gelmenizi dört gözle bekliyoruz.

Ben kulunuz, Temsilci Kurulumuzda bulunan Eski Denizîşleri Bakanlarından Rauf Beyefendi ile Sıvasta toplanmak üzere bulunan kongreye gideceğimizden dönüşümüze kadar Raif Efendi yalnız kalıyorlar. Gelmeniz kendileri için büyük rahatlık yaratacaktır. Hepimiz gözlerinizden öperiz Efendim.

**Eski Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal**

BELGE, 51.

13 Ağustos 1919

Şeyh Mahmut Efendi Hazretlerine

Erdemli Efendim;

Yüce halifelîğe ve Osmanlı saltanatına olan gerçek bağlılığınız ve sevgili vatanımız hakkındaki kesin ilginiz hepimizce bilinmektedir. Dünya Savaşının olumsuz sonucu düşmanlarımıza çok fırsatlar verdiğinden barışkesten bu yana devlet, millet ve vatanımıza uygulanan saldırı ve kıyımlar dayanılmaz ve kabul edilemez kerteğe varmıştır. Halifelîğin ve padişahlığın çökmesini ve vatanımızın Ermeni ayakları altında çiğnenmesini ve milletimizin Ermenilere tutsak olmasını kabul edecek hiçbir müslüman düşünülemez. Düşmanlarımızın her taraftaki girişimleri hep vatanın parçalanması ve milletimizin tutsak olması amacına yöneliktir. Milletten güç alamıyan ve tutsak durumda bulunan İstanbul hükümeti güçsüzlükten başka bir şey gösterememektedir.

Milletin tek beden olarak güç ve yeteneğini dünyaya göstermesinden başka kurtuluş yolu ve medet umulacak yer kalmamıştır. Bu nedenle ben resmî makam ve görevimin engel olduğunu gördüğümden hemen askerlik mesleğinden çekilerek vatan ve milletimizin tama kurtuluşuna kadar millette birlikte ve milletin içinde çalışmaya karar verdim. Sizin gibi özverili, yurtsever dinkardeşlerimin benimle birlikte çalışacağınıza inanıyorum. Bu kere Erzurum Kongresince kararlaştırılan bildiri ve tüzüklerden sunuyorum. O yörede örgütlerin yayılması ve güçlendirilmesi için yoğun

ile de daha nâfi ve kat'î netayic elde edileceği şüphesizdir. O havalide İngilizlerin muğfil tel-tinatının önüne geçilmesi pek ziyade lâzımdır. Cenabı Hak cümlemize muvaffakiyetler ihsan buyursun. Gözlerinizden öperim Efendim.

**Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal**

VESİKA, 52.

13 Ağustos 1335

Nurşinli Meşayihî İzamdan Şeyh Ziyaettin Efendi Hazretlerine

Faziletli Efendim;

Zatı fazılanelerinizin Harbi Umumünün imtidadınca Osmanlı ordusuna ifa eylemiş olduğunuz hidematı bergüzidelerine ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanata göstermiş olduğunuz revabıtı kalbîyelerine yakından muttali bulunuyorum. Bu sebeple zâtı âlinize kalben pek büyük hürmetim vardır.

Bugün makamı hilâfetin, saltanatı Osmanîyenin ve vatani mukaddesimizin düşmanlarımız tarafından nasıl rencide edilmekte ve vilâyatı şarkîyemizin Ermenilere hadiye edilmesinde ısrar olunmakta olduğu malûmu arifaneleridir. Millete istinat etmiyen İstanbuldaki hükûmeti merkezîye bütün bu düşman taaddileri karşısında âciz ve naçiz kalarak hukuk millet ve memleketi müdafaa edememekte olduğu tahakkuk etmiştir. Bu sebeple milletimizin mevcudiyetini ve vahdetini bütün cihana göstermek ve hukukumuzun indî ve şahsî kararlarla imhasına müsaade edemeyeceğimizi anlatmak maksadile senaverleri resmî makam ve sıfatından tecerrüt ederek milletin içinde ve millete beraber çalışmaktan başka çare göremedim ve derhal askerlikten istifa ettim.

Vakayii elîme tesirile her taraftan teşekkül eden millî ve vatani cemiyetlerin murahaslarından mürekkep olmak üzere Erzurumda in'ikat eden bir kongre ile "Şarkî Anadolu Müdafaa Hukuk Cemiyeti" teşekkül etti ve vahdeti milliyemizi dahil ve harice karşı temsil eylemek üzere bir Heyeti Temsilîye kabul edildi. Bu hususa dair beyanname ve nizamnamelerden zatı ulyanıza takdim ediyorum. Zatı fazılaneleri Cemiyetimizin en muhterem azasından bulunduğunuz cihetle istihsalî maksadı mukaddes için cümlece müsellemlerle olan himmet ve gayretlerinin teşkilâtımızın o havalice tesrii husulüne ve muzır düşman telkinatının izalesine masruf olacağına mutmainim. Birkaç güne kadar Garbî Anadolu ve Rumelinin bilcümle vilâyatından gelmekte olan murahaslarla da umumî bir kongre Sivasta aktolunacaktır. Cenabı Hakkın avnı inayeti ve Peygamberi zışanumuzun feyzü şefaati ile umum milletimizin bir noktada mütehit olduğunu ve hukukunu muhafaza ve müdafaa kadir bulunduğunu cihana göstereceğiz.

Kariben Meclisi Meb'usanımızı açtırmak ve millete müstenî kuvvetli bir hükûmeti mevki iktidara geçirerek selâmeti vatani temin eylemek müyesser olacaktır.

Muhabbet ve hürmetlerimin kabulünü rica ve o havalideki bilcümle vatandaşlarıma selâmlar ithaf eylerim Efendim Hazretleri.

**Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal**

VESİKA, 53.

13 Ağustos 1335

Garzanda Rüesadan Cemil Çeto Beye

Efendim;

O havaliden gelen zevattan aldığım malûmattan zatı âlinizin makamı muallâyı hilâfete ve devleti ebet müddetimize olan revabıtı kavîye ve hakikîyeniz asarından olmak üzere vatani azizimizin düşman amalîne karşı sıyaneti zımnında göstermekte olduğunuz himmet ve fedakârlığa muttali oluyorum. Bundan dolayı pek ziyade memnun ve müteşekkirim.

Erzuruma gelmeden evvel vukubulan telgraf muhaberatomuzda ilk fırsatta oralara gelmek arzusunda bulunduğumu bildirmiştim. Fakat ahval ve hadisat şimdîye kadar buna müsaade etmedi.

Mesmuu âliniz olduğu ve olacağı veçhile Mütarekeden sonra İtilâf Devletleri devlet ve milletimizin hukukuna Ermenilere vermek, vilâyatı garbîyemizden İzmir gibi en mamur yerleri Rumlara hediye etmek, Karadeniz sahillerinde bir Pontus Rum hükûmeti teşkil etmek gayelerine düştüler.

çaba harcamanızı rica ederim. Yakında Sivasta toplanacak olan genel bir kongre ile de daha yararlı ve kesin sonuçlar elde edileceği kuşkusuzdur. O yörede İngilizlerin aldatıcı telkinlerinin önüne geçilmesi çok gereklidir. Ulu Tanrı hepimize başarılar versin. Gözlerinizden öperim Efendim.

**Eski Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal**

BELGE, 52.

13 Ağustos 1919

Nurşinli Büyük Şeyhlerden Şeyh Ziyaettin Efendi Hazretlerine

Erdemli Efendim;

Sizin Dünya Savaşı boyunca Osmanlı ordusuna yapmış olduğunuz seçkin hizmetleri ve yüce halifelik ve padişahlık makamına göstermiş olduğunuz yürekten bağlılığı yakından biliyorum. Bu nedenle size içten gelen pek büyük saygım vardır.

Bugün halifelik makamınca, Osmanlı saltanatına ve kutsal vatanımıza karşı düşmanlarımızı kıyasıya kötü davranılmakta ve doğu illerimizin Ermenilere armağan edilmesinde direnmekte olduğunu bilirsiniz. Millete dayanmayan İstanbuldaki hükûmetin bütün bu düşman saldırganlıkları karşısında güçsüz ve cılız kalarak ulus ve ülke haklarını savunamamakta olduğu belli olmuştur. Bu nedenle milletimizin varlığını ve birliğini bütün dünyaya göstermek ve haklarımızın tek yönlü kişisel kararlarla yok edilmesine izin vermiyeceğimizi anlatmak amacıyla ben resmî makam ve görevimden ayrılıp milletin içinde ve millete birlikte çalışmaktan başka çıkar yol göremedim ve hemen askerlikten çekildim.

Acı olayların etkisiyle her tarafta kurulan ulusal ve yurtsal derneklerin delegelerinden oluşmak üzere Erzurumda toplanan bir kongre ile "Doğu Anadolu Hakları Savunma Derneği" kuruldu ve ulusal birliğimizi iç ve dış karşı temsil etmek için bir Temsilci Kurul seçildi. Bu konuyla ilgili bildiri ve tüzüklerden size sunuyorum. Siz derneğimizin en saygın üyelerinden bulunduğunuzdan kutsal amacı elde etmek için herkesçe bilinen yurtseverlik ve çabalarının örgütümüzün o yörede yayılmasına ve zararlı düşman telkinlerinin etkisiz kınılması için kullanılacağına inanıyorum. Birkaç güne kadar Batı Anadolu ve Rumelinin tüm illerinden gelmekte olan delegelerle de genel nitelikte bir kongre Sivasta toplanacaktır. Yüce Tanrının yardımı ve Şanlı Peygamberimizin desteğiyle bütün milletimizin bir amaçta birleşmiş olduğunu ve haklarını koruyup savunacak güçte bulunduğunu dünyaya göstereceğiz.

Yakında Meb'uslar Meclisimiz açtırlacak ve millete dayalı güçlü bir hükûmeti işbaşına geçirerek yurdun esenliği sağlanacaktır.

Sevgi ve saygılarımın kabulünü rica eder ve o yöredeki tüm yurttaşlarıma selâmlar sunarım Efendim Hazretleri.

**Eski Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal**

BELGE, 53.

13 Ağustos 1919

Garzanda Aşiret Başlarından Cemil Çeto Beye

Efendim;

O yöreden gelenlerden aldığım bilgilerden sizin yüce halifelige ve sonsuza dek yaşayacak olan devletimize sağlam ve gerçek bağlılığımızın sonucundan olarak sevgili vatanımızın düşman isteklerine karşı korunması için göstermekte olduğunuz yurtseverlik ve özveri-yi öğreniyorum. Buna çok seviniyor ve şükrediyorum.

Erzuruma gelmeden önce yapılan telgraf haberleşmelerimizde ilk fırsatta oralara gelmek istediğimi bildirmiştim. Ama durum ve olaylar şimdîye kadar buna izin vermedi.

Duymuş olduğunuz ve bundan sonra da duyacağınız gibi Ateşkesten sonra İtilâf Devletleri devlet ve milletimizin haklarına hiç uymayıp memleketimizi parçalamak ve doğu illerini Ermenilere vermek, batı illerimizden İzmir gibi en bayındır yerleri Rumlara armağan etmek, Karadeniz

Bir taraftan da İngilizler Diyarbakır ve havalisi halkını iğfal ederek türlü türlü şekiller vermeye kalkıştılar. Üçüncü Ordu Müfettişliğim esnasında, düşmanların bu hainane kastlarına mümanaata karar verdim. Ve bunun için icab eden teşebbüsata giriştim. İstanbulda esir vaziyetinde bulunan hükümeti merkezîyenin bazı ricalı, milletten kuvvet almakta müsamaha-kâr davrandıklarından ecnebîler indinde hükümsüz kaldılar. Benim millî ve vatanî iştiğalâtından bittabi düşmanlarımız memnun olmadılar. Beni Anadoludan İstanbula davet etmek istediler. Ben ise nihayete kadar milletle beraber ve sinei millette çalışmaya karar verdiğimden derhal askerlikten istifa ettim.

Malûmu âlinizdir ki Anadolu ve Rumelinin tekml vilâyetlerinde Müdafaaî Hukuk Cemiyetleri teşekkül etmiştir. Şarkî Anadolu vilâyat ve elviye müstakillesi murahhaslarından mürekkep olmak üzere Erzurumda bir kongre aktedildi. Bu sayede tekml Şarkî Anadolu halkı birleşti. Dahilî ve haricî siyasetini tesbit eden esaslı mukarrerat ittihaz etti ve bir de teşkilât nizamnamesi yaptı. Bunlardan zâtu âlinize takdim ediyorum.

Birkaç güne kadar tekml Garbî Anadolu ve Rumeli vilâyatı murahhaslarından mürekkep olmak üzere Sivasta umumî bir kongre in'ikat edecektir. Bu suretle de büttün millet yekvücut olarak hukukunu müdafaa edecek hale gelecektir. Milleti mütehit bir halde gerek dahil ve gerek harice karşı temsil eylemek üzere bir Heyeti Temsiliye intihap ve kabul edilmiştir ki ben de bu heyette dahilim. İnşallah kariben Meclisi Meb'usan toplanacak ve her türlü hukuku millet ve memleketi müdafaağa kâfi kuvvetli bir hükümet mevkii iktidara geçecektir. Milletin gösterdiği bu vahdet ve kudret sayesinde tekml ecnebî devletleri, İngilizler, Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar hulâsa cümlesi vatan ve milletimize hürmet etmeye başladılar. İnşallah netice mes'ut olacaktır.

Şarkî Anadoludaki cemiyetlerin birleşmesinden hâsul olan "Müdafaaî Hukuk Cemiyeti" kat'î mesaisile devletimizin istiklâlini ve vatanımızın tamamısını kurtaracağına hiç şüphe etmiyorum. Zâtı âliniz Cemiyetimizin en mühim azasındansınız. Himmet ve gayretinizle o havalide az zamanda teşkilâtın takdim ettiğim nizamname ahkâmına mutabık olarak vücud getireceğine ve İngilizlerin milletimizi parçalamaya ve vatanımızı Ermeni ayakları altında çiğnetmeye matuf olan entrikalarına meydan verilmeyeceğine mutmainim.

Sivas Kongresinde bulunmak üzere muvakkaten Sivasa gideceğim. Ondan sonra tekrar Erzuruma geleceğim. Gözlerinizden öper orada bilcümle vatandaşlarımıza mahsus selâmlar eylerim Efendim.

**Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal**

VESİKA, 54.

Sivas Kongresinde Kongre Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından irat olunan nutku iftitahî

Muhterem Efendiler;

Vatan ve milletin halâsını istihdaf eyliyen sevaiki mücbire, sizleri bunca meşak ve mevani karşısında Sivasta topladı. Celâdetperver azminizi tebrik ve beyanı hoş amedi eylemekle bahtiyarlığımızı arzederim.

Efendiler, muhterem heyetiniz, rehakâr müzakeratına girişmeden evvel bazı maruzatta bulunmama müsaadenizi rica ederim. Malûmdur ki milliyetler esasına müstenit vaatler üzerine 30 Teşrinievvel 1334 tarihinde Düveli İtilâfiye ile mütareke aktedildi. Milletimiz adilâne bir sulha nail olacağını ümit etti. Halbuki mütarekename ahkâmı vatan ve milletimiz aleyhinde hergün bir suretle suistimal ve taarruz ve icbar suretile tatbik edildi. Düveli İtilâfiyeden kuvvet alan memleketimizdeki anasırı hıristiyanıye milletimizin haysiyetini kesrü ihlâl mahiyetinde çılgınca harekâta koyuldu. Garbî Anadoluda islâmın harimi ismetine dahil olan Yunan zalimleri Düveli İtilâfiyenin enzarı tesamühü karşısında canavarca fecayi ıka etti.

Şarkta Ermeniler Kızılırmağa kadar tevessü hazırlıklarına ve şimdiden hudutlarımıza kadar dayanan katliam siyasetine başladı. Karadeniz sahillerimizde Pontus Kırallığı hayalinin tahakkukuna bile çalışıldı. Adana, Ayıntap, Maraş ve Konya havalisine kadar Antalya işgal ve Trakya da işgal mıntakasına ithal edildi.

Payıtahtı saltanat ve makarî hilâfetin ise hükümdar saraylarına kadar boğucu bir tarzda işgali suretile kalpgâhi devlette ecnebî inhisar ve tahakkümü teessüs etti ve büttün bu hakşiken tasaddilere karşı hükümeti merkezîye ihtimalki tarihte bir misli daha görülmemiş surette taham-

kıyılarında bir Pontus Rum hükümeti kurmak amaçlarını güttüler. Bir yandan da İngilizler Diyarbakır ve yöresi halkını aldatarak türlü türlü biçimler vermeye kalkıştılar. Üçüncü Ordu Müfettişliğim sırasında, düşmanların bu haince kasıtlarına engel olmaya karar verdim. Ve bunun için gereken girişimleri yaptım. İstanbulda tutsak durumdaki bulunan hükümetin bazı ileri gelenleri, milletten kuvvet almakta gevşek davrandıklarından yabancıların gözünde etkisiz kaldılar. Benim ulusal ve yurtsal çalışmalarımın elbette düşmanlarımız kıvanç duymadılar. Beni Anadoludan İstanbula çağırarak istediler. Ben ise sonuna kadar milletle birlikte ve ulusun bağrında çalışmaya karar verdiğimden gecikmeden askerlikten çekildim.

Bilirsiniz ki Anadolu ve Rumelinin tüm illerinde Hakları Savunma Dernekleri kurulmuştur. Doğu Anadolu illerinin ve bağımsız sancaklarının temsilcilerinden oluşmak üzere Erzurumda bir kongre toplandı. Bu sayede tüm Doğu Anadolu halkı birleşti. İç ve dış politikasını saptayan köklü kararlar aldı ve bir de örgütler tüzüğü yaptı. Bunlardan size sunuyorum.

Birkaç güne kadar tüm Batı Anadolu ve Rumeli illeri delegelerinden oluşmak üzere Sivasta genel nitelikli bir kongre toplanacaktır. Böylece de tüm ulus tek beden olarak haklarını savunacak duruma gelecektir. Milleti birlik içinde hem iç ve hem dışa karşı temsil etmek için bir Temsilci Kurul seçilip atanmıştır ki ben de bu kurulda bulunuyorum. Tanrının izniyle yakında Meb'uslar Meclisi toplanacak ve her türlü ulus ve ülke haklarını savunmaya yeterli güçte bir hükümet iş başına geçecektir. Milletin gösterdiği bu birlik ve yetenek sayesinde tüm yabancı devletleri, İngilizler, Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar kısaca hepsi vatan ve milletimize saygı duymaya başladılar. Tanrının izniyle sonuç mutlu olacaktır.

Doğu Anadoludaki derneklerin birleşmesinden doğan "Hakları Savunma Derneği" nin kesin çalışmalarını devletimizin bağımsızlığını ve vatanımızın bütünlüğünü kurtaracağına hiç kuşku duymuyorum. Siz derneğimizin en önemli üyelerindensiniz. Yurtseverlik ve çabalarınızla o yörede az zamanda örgütün sunduğu tüzük hükümlerine uygun olarak kurulacağına ve İngilizlerin milletimizi parçalamaya ve vatanımızı Ermeni ayakları altında çiğnetmeye yönelik entrikalarına meydan verilmeyeceğine inanıyorum.

Sivas Kongresinde bulunmak için geçici olarak Sivasa gideceğim. Ondan sonra yeniden Erzuruma geleceğim. Gözlerinizden öper oradaki tüm vatandaşlarımıza özel selâm ederim Efendim.

**Eski Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal**

BELGE, 54.

Sivas Kongresinde Kongre Başkanı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından okunan açış nutku

Muhterem Efendiler;

Vatan ve milletin kurtuluşunu amaçlayan zorunlu nedenler, sizleri bunca zahmet ve engeller karşın Sivasta topladı. Sarsılmaz yiğit kararlılığınızı kutlar ve hoş geldiniz demekle mutlu olduğumu bilgimize sunarım.

Efendiler, saygıdeğer kurulunuz, iyilik getirici görüşmelerine başlamadan önce bazı şeyler söylememe izninizi rica ederim. Bilinir ki milliyetler ilkesine dayalı sözleşimler üzerine 30 Ekim 1918 tarihinde İtilâf Devletleriyle ateşkes anlaşması yapıldı. Milletimiz adaletli bir barışa kavuşacağını umdu. Oysa ateşkes anlaşması hükümleri vatan ve milletimiz zararına hergün bir yolda kötüye kullanılmak, saldırı ve zorlama yoluyla hıristiyanlar milletimizin onurunu kırıp zedeleyici nitelikte çılgınca işler yaptılar. Batı Anadoluda Müslümanların temiz başlarına giren Yunan kıyıcıları İtilâf Devletlerinin hoşgörülü bakışları önünde canavarca kıyımlar yaptı.

Doğuda Ermeniler Kızılırmağa kadar genişleme hazırlıklarına ve şimdiden sınırlarımıza kadar dayanan soykırım politikasına başladı. Karadeniz kıyılarında Pontus Kırallığı hayalinin gerçekleşmesine bile çalışıldı. Adana, Gaziantep, Maraş ve Konya yöresine kadar Antalya işgal edildi ve Trakya da işgal bölgesi içine alındı.

Başkente ise padişahın saraylarına kadar boğucu bir biçimde işgali yoluyla devletin canevinde yabancı tekel ve emenliği kuruldu ve büttün bu haksız saldırılara karşı İstanbul hükümeti belki de tarihte bir benzeri hiç görülmemiş yolda boyun eğdi ve hep güçsüz ve cılız bir durumda

mül etti ve daima zayıf ve âciz bir mevkide kaldı. İşte bu ahval milletimizi şedit bir itibaha sevketti. Artık milletimiz pek güzel anladı ki Dövelî İtilâfiye bu vatanda mukaddesat ve mukadderatına sahip bir kudret ve iradei millîye mevcut olmadığı zehabı batılına kapıldı. Ve bu zehap yüzünden cansız bir vatan, kanunsuz bir millet nelere müstahak ise bimuhaba onların tabikâtına koyuldu, buna karşı tevekkül ve teslimiyetin inkırazı tam faciasından başka bir netice vermeyeceği kanaati teyyüt etti.

Efendiler, milletimizin sizler gibi münevveran ve hamiyetperveranı manzaranın elemli karanlıklarından naüim olmadılar. Çünkü onlar bilirlir ki tarih bir milletin varlığını, hakkını hiçbir zaman inkâr edemez. Çünkü onlar kuvvetli bir iman ile kanidirlir ki, bir nikabı batıl arkasından vatan ve milletimiz aleyhinde verilen hükümler, ortaya sürülen kanaatler muhakkak iflâsa mahkûmdur.

Efendiler, İtilâf Devletlerinin haksızlıkları ve hükümeti merkezîyenin zâf ve aczi karşısında milletimizin mevcudiyetini isbat ve filî tecavüzlere karşı namus ve istiklâlini bilfiil müdafaa hükümünü vermekle muztar kaldı. Matlup olduğu veçhile: Şarkta harbi zailin her türlü meşekkat ve elemelerini görmüş ve bilhassa Ermenilerin vahşet ve zulümlerine sahne olmuş matemzede hudut vilâyetlerimiz namus ve istiklâli millîyi kurtarmak maksadile Müdafaa Hukuku Millîye, Muhafazai Hukuku Millîye Cemiyetleri teşkil eylediler. Şarktan ve cenup-tan tehlike hisseden Diyarbekir vilâyetimizde de Müdafaa Vatan Cemiyeti teşekkül etti.

Garpla Yunanlıların tecavüzü ihtimaline karşı teşekkül eden Müdafaa Hukuku Millîye Cemiyeti Yunanlıların sevgili topraklarımıza ayak basması üzerine ilhakı filen redde kıyam etti.

Trakya'da, Kilikyada ve her taraftan millî cemiyetler teşekkül etti. Hulâsa garptan ve şarktan yükselen sadayı millet Anadolunun en ücra köşesinde, makes buldu, binaenaleyh millî cemiyetler düşmanların esaret boyunduruğuna girmemek kastile millî cemiyetler düşmanların esaret boyunduruğuna girmemek kastile millî vicdanın azmü iradesinden doğmuş yegâne teşkilât oldu. Bu sayede asırlardanberi müstakil yaşayan milletimiz mevcudiyetini âleme göstermeye başladı.

Efendiler, milletçe çarei halâsın ancak kendi ruhundan ve kendi taazzuvundan doğacağı kanaati tahakkuk edince; bariz tehlikeler karşısında bulunan Şarkî Anadolu vilâyatı "Erzurum Kongresini" davet etti. Bu sırada idi ki cereyan eden muhaberat ve saik olan hadisat ve zarurat ile de halâsi umumî vatani istihdaf eyliyen Sivas Kongresi, bugün heyeti muhteremizin vücuda getirdiği Umumî Kongre, 21 Haziran 1335 tarihinde karargir olmuştur.

Efendiler, burada azîm teessüflerle heyeti aliyenize arzedeceğim ki, memleketin ve milletin mukaddesatını teminde aczî meskenetten başka bir kudret gösterememiş olan hükümeti merkezîye sadayı milleti boğmak, revabıtı müsterekei millîyeyi kırmak ve bu suretle milleti daima mağlûp göstermek gibi ancak düşmanlarımızın hesabı menfaatine kaydolunan harekâtı mezbuhaneye ve mütehalifede bütün celâdetini takındı. Bu hal tarihi millimizde bittabi hükümeti merkezîye hesabına pek şaibedar bir fasıldır.

Teşekkür olunur ki Efendiler, millet ve kudreti millîyenin tamamen müzahiri olan namuskâr ordumuz, hükümeti merkezîyeyi ikaz suretile zararlar takım edilmiştir. Maahaza suitesirler bazı mertebe teahhuratı bâdi olmuştur.

Hatırlarda olacaktır ki, Sivas Umumî Kongresine teşrifleri için 22 Haziranda vukubulan davetnamede Erzurum Kongresinden bahsedilerek 10 Temmuz, in'ikat için esas itibar edilmişti. Garbî Anadolu murahhaslarının bu zamana kadar Sivas vâsil olabilecekleri tahmin olunarak Erzurum Kongre heyetinin de Sıvasta umumî içtimaa dahil olabileceğine imkân tasavvur edilmişti. Halbuki Sivas Kongresinin in'ikadı ancak bugün müyesser oldu. Aradan bir ay mütevaciz zaman geçti. Bu uzun müddet zarfında Erzurum Kongresi heyetinin intizar etmesinden ise zaten malûm ve müsterek olan makasadı asliye ve nikatı esasîye üzerinde icrayı müzakerat ve ittihazı mukarrerat eylemesi münasip görüldü. Ve sonra da murahhasların mahalli intihaplarına avdetlerle mukarreratın filen tabikâtına başlamaları tercih edildi. Fakat kongre heyeti umumiyesi ve binaenaleyh Şarkî Anadolu namına Sivas Kongresine hazır bulunmak üzere Heyeti Temsilîyeden bir heyetin tevkiline karar verdi.

Erzurum Kongresinin beyanname ve nizamnamesi muhteviyatından başka hafı kalmış hiçbir karar yoktur. Yalnız Sadrazam Ferit Paşanın Paris seyahatinden avdetinde Anadoluda suriş olduğuna dair vukubulan bir tamimi Kongrece büyük teessüflerle okunmuş ve muhalifi hakikat ve menafîi memleket ve millete muzır bir gafilâne tebliğin derhal tezkibi şiddetle kendisinden talep

kaldı. İşte bu durumlar milletimizi sert biçimde uyandırdı. Artık milletimiz pek güzel anladı ki İtilâf Devletleri bu vatanda kutsal değerlerine ve kaderine egemen bir güç ve millî irade var olmadığı yolunda yanlış bir sanıya kapıldı. Ve bu sanı yüzünden cansız bir vatana, kanunsuz bir millete neler yarasırsa çekinmeden onları uygulanmaya koyuldu, buna karşı kadencilik ve başeğmenin tam bir batış faciasından başka bir sonuç vermeyeceği kanısı doğrulandı.

Efendiler, milletimizin sizler gibi aydınları ve yurtseverleri görünümün acı karanlıklarından umutsuzluğa düşmediler. Çünkü onlar bilirlir ki tarih bir milletin varlığını, hakkını hiçbir zaman yadsıyamaz. Çünkü onlar güçlü bir iman ile bilirlir ki, aldatıcı bir perdenin arkasından vatan ve milletimiz zararına verilen hükümler, ortaya sürülen kanılar kesinkes sonuçsuz kalacaktır.

Efendiler, İtilâf Devletlerinin haksızlıkları ve İstanbul hükümetinin güçsüzlüğü ve cızlılığı karşısında milletimizin varlığını kanıtlamak ve saldırlara karşı namus ve bağımsızlığını edimli olarak savunmak kararını vermek zorunda kaldı. Gerekli olduğu gibi: Doğuda geçen savaşın her türden zorluk ve acılarını görmüş ve özellikle Ermenilerin yabanilik ve kırıcılığına sahne olmuş kederli sınır illerimiz ulusal namus ve bağımsızlığı kurtarmak amacıyla Ulusal Hakları Savunma, Ulusal Hakları Koruma Dernekleri kuruldu. Doğudan ve güneyden tehlike sezen Diyarbakır ilimizde de Vatanı Savunma Derneği kuruldu.

Batıda Yunanlıların saldırı olasılığına karşı kurulan Ulusal Hakları Savunma Derneği Yunanlıların sevgili topraklarımıza ayak basması üzerine buraların Yunanistana katılması-na karşı ayağa kalktı.

Trakya'da, Kilikyada ve her yanda millî dernekler kuruldu. Kısası milletin batıdan ve doğudan yükselen sesi Anadolunun en uzak köşesinde yankı buldu. Böylece ulusal dernekler düşmanların tutsaklık boyunduruğuna girmemek amacıyla millî vicdanın sarsılmaz kararlılığından doğmuş tek örgüt oldu. Bu sayede yüzyıllardanberi bağımsız olarak yaşayan milletimiz varlığını dünyaya göstermeye başladı.

Efendiler, millette kurtuluş yolunun ancak kendi ruhundan ve kendi örgütlenmesinden doğacağı kanısı yer edince; açık tehlike karşısında bulunan Doğu Anadolu illeri "Erzurum Kongresi" ni toplantıya çağırdı. Bu arada yapılan haberleşmeler ve neden olan olaylar ve zorunluklarla da tüm vatanın kurtulmasını hedefleyen Sivas Kongresi, bugün saygıdeğer kurulunuzun oluşturduğu Genel Kongre, 21 Haziran 1919 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Efendiler, burada büyük üzüntülerle yüksek kurulunuza bildireceğim ki, memleketin ve milletin kutsal değerlerini sağlamakta güçsüzlük ve miskinlikten başka bir güç göstere-memiş olan İstanbul hükümeti milletin sesini boğmak, ulusun ortak bağlarını kırmak ve böylece milleti hep yenilmiş göstermek gibi sadece düşmanlarımızın yararına yazılan umut kırıcı ve bozguncu davranışlarla bütün yiğitliğini takındı. Bu durum ulusal tarihimizde el-bette İstanbul hükümeti adına çok lekeli bir bölümdür.

Teşekkür olunur ki Efendiler, milletin ve ulusal gücün tam bir yardımcı olan namuslu ordumuz, İstanbul hükümetini uyarak zararlı sonuçlar biraz ertelenmiştir. Bununla birlikte, bunun kötü sonuçları bir ölçüde gecikmeler doğurmuştur.

Anımsarsınız ki, Sivas Genel Kongresine gelmeniz için 22 Haziranda yazılan çağırıda Erzurum Kongresinden sözedilerek, toplantının 10 Temmuzda toplanması düşünülmüştü. Batı Anadolu delegelerinin bu zamana kadar Sivas ulaşabilecekleri kestirilerek Erzurum Kongre kurulunun da Sıvasta genel toplantıya katılabileceği düşünülmüştü. Oysa Sivas Kongresi ancak bugün toplanabildi. Aradan bir ay aşkın zaman geçti. Bu uzun süre içinde Erzurum Kongresi kurulunun beklemesinden aslında bilinen ve ortak olan temel amaç ve temel noktalar üzerinden görüşmeler yapılması ve kararlar alınması uygun görüldü. Ve sonra da delegelerin seçim yerlerine dönerek kararların edimli olarak uygulanmasına başlamaları yeğlendi. Ama kongre genel kurulu böylece Doğu Anadolu adına Sivas Kongresinde hazır bulunmak üzere Temsilci Kuruldan bir heyetin vekâlet etmesine karar verdi.

Erzurum Kongresinin bildiri ve tüzüğünde yazılı olanlardan başka gizli kalmış hiçbir karar yoktur. Yalnız Başbakan Ferit Paşanın Paris yolculuğundan dönüşünde Anadoluda karışa olduğuyla ilgili olarak yapılan bir genelgesi Kongrece büyük üzüntülerle okunmuş ve gerçeğe aykırı ve memleket ve millet yararına zararlı olan bu aymazca bildirinın hemen yalanlanması kendisin-

edilmiştir. Bir de intihabı meb'usanın tesrii talep olunmuştur. Erzurum Kongresi yalnız Şarkî Anadolu murahhaslarından teşekkül etmiş bulunduğu için salâhiyetini bu daire dahiline hasretmek mecburiyetini nazarı dikkate tutmuştur. Ancak Garbî Anadolu ve Rumeli murahhaslarının iştirakile tecelli edebilecek ve âm ve şamil salâhiyetin istimalini heyeti muhteremizin hüznüyle meşrut ve mukayyet gördü. Hatta bu sebeptendir ki Şarkî Anadolu'daki millî cemiyetlerin birleşmesinden hâsıl olan küleyle unvan verirken Şarkî Anadolu kaydı konuldu. Alelülak "Anadolu Müdafaa Hukuk Cemiyeti" yahut "Anadolu-Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti" unvanı umumisi istimal edilmek ve bütün milletin hukuku namuna kendi kendine salâhiyet vermek doğru olamazdı. Bu takdirde İstanbul'da vukubulduğu gibi beş, on kişinin bir araya gelerek bütün milletin sahibi salâhiyet vekilleri imiş gibi indî ve sahibi aslî olan militle alâkasız bir teşebbüs mahiyetinde olabilir.

Bununla beraber Efendiler, Erzurum Kongresi bütün memleketin ve milletin ittihat ve ittihak noktasında Şarkî Anadolu ve vilâyetlerince vilâyatı saire ile her noktâ nazardan işiraki mesai temini emeli kat'idir üssülesasım kabul etmiştir. Bittabi huzuru âlinizle münakit işbu Sivas Umumî Kongremizde vatanımızın yekpare, milletimizin yekvücut olduğunu lüzumu gibi ifade ve ispat edecek esasat vazolunur.

Efendiler, Millet Meclisinin toplanması için ötedenberi gösterilen millîye karşısında hükümeti merkezîyenin bidayetindenberi aldığı ihmalkâr ve bilâhare mütemerridane ve Kanunu Esasîye külliyen mugayir etvarı son günlerde cereyanı millî mümaşatkâr bir vaziyete girmiştir, intihabata emir verildiği malûmunuzdur. Bunun tahakkukunu inşallah azmü celâdetiniz vücuda getirecektir. Ancak buna takaddüm eden safhai vakayide müteaddit veya münferit ecnebî mandaterlikleri gibi doğrudan doğruya hayat ve istiklâlîmizle alâkadar bir mesele mevzuubahs olmaktadır.

Meclisi millînin henüz toplanmamış olduğu bir sırada mahsur ve istiklâlini zayi etmiş olan hükümeti merkezîyenin münferit ve gayrimeşru bir kararı veyahut amali millîyeye muhalif bazı tekâlifî hariciyeye inkıyat ve serfûru etmiş gibi emrivakilerin ihtimali zuhûratına karşı Erzurum ve Sivas Kongrelerinin ruhu millîye temsilen ve birbirini takiben içtimali muhakkak bir fali hayrî selâmettir. Maruzatım hitam bulurken vatan ve milletin fevzî halâsı gayesine merbut olan heyetimizin muvaffakî bilhayr olması temenniyatını Barigâhu ilâhiye reyfeyleirim.

VESİKA, 55.

Adet

95

Sivas, 13/9/1919

Konyada K.O. 12, Diyarbakırda K.O. 13, Balıkesirde K.O. 14, Erzurumda K.O. 15, Ankarada K.O. 20, Bursada Fırka 17, Çinede Fırka 58, Bandırmada Fırka 61, Niğdede Fırka 11 (61 inci Fırka vasıtasile Edirne K.O. 1) Kumandanlıklarına

Hükümeti merkezîyenin takip ettiği mesleki irticakârane ve son zamanlarda aldığı vaz'ı mutlakiyet mevcut endişe ve heyecanı teşdide bais olduğu gibi meb'usan intihabatının icrasında ihmalkârane hareketi, sulhün aleyhimizde olan bilcümle icabatını kabul ve millete bir emrivaki tarzında takdim edeceğini işrap etmekte ve şu halde Sulh Konferansına verdiği nota mucibince Torosun berisindeki vilâyatımız zıyatı ve Aydın vilâyetinde kabul ettiği hududun garp aksamı sahiliyesi ve memleketin muhtelif kutaatı meşgulesi maazallah zayı edilmek tehlikesi bütün üryanlığile hissedilmekte olduğundan Meclisi Meb'usanın intihabile milletin hukuku mukaddesini istimaline ve irade ve kudretini izhara meydan kalmadan böyle bir vaziyeti mühlîke karşısında ittihazı tedabir ve müdafaaî hukuk eylemek ve keza halkı teslih ve zekdîgeri aleyhine kıyam ve kutale teşvik cinayeti denaetkâranesine teşebbüs ettiği elde edilmiş olan vesaik ile gayrikabili ret bir surette tahakkuk eden hükümeti merkezîye ile her türlü tedabire rağmen muhafazai mevki ettiği müddetçe kat'ı münasebat edilmekle şayet bu müddet ve şu hal devam edecek olursa memleketin idaresi ve aynı zamanda tahassülü memul yeni vaziyetlere karşı mukadderatı milletin takrir ve tespiti zımında bir umumi kongrenin fevkalâde olarak aktine ihtiyâç hâsıl olması memuldür. Ledelicap bu fevkalâde kongrenin derhal içtimalı teminen azasını şimdiden intihap eylemek menafîi memleket icabından görülmektedir. Garbî Anadolu'nun murahhasları zaten Sıvasta müçtemi bir haldedir.

Binaenaleyh her sancaktan kazalarının adedine göre muktazi murahhasların şimdiden intihabile ilk icra edilecek tebliğde gösterilecek mevkii içtimalı şıtap etmek üzere ihtiyaten hazır bulunmalarının temini ile isimlerinin şimdiden Sıvasta Heyeti Temsilîyeye bildirilmesi rica olunur.

den kesinlikle istenmiştir. Bir de meb'usaların seçiminin çabuklandırılması istenmiştir. Erzurum Kongresi yalnız Doğu Anadolu delegelerinden kurulmuş bulunduğu için yetkisini bu çerçeve içinde tutmak zorunluğu dikkate alınmıştır. Ancak Batı Anadolu ve Rumeli delegelerinin katılmasıyla belirebilecek geniş ve kapsamlı yetkinin kullanılmasını saygıdeğer kurulunuzun toplanması koşuluna bağlı görmüştür. Hatta bu nedendir ki Doğu Anadolu'daki ulusal derneklerin birleşmesinden oluşan topluluğa ad verirken Doğu Anadolu sınırlaması konuldu. Doğrudan doğruya "Anadolu Hakları Savunma Derneği" ya da "Anadolu-Rumeli Hakları Savunma Derneği" genel adını kullanmak ve bütün milletin hakları adına kendi kendine yetki vermek doğru olamazdı. Böyle yapılsaydı İstanbul'da yapıldığı gibi beş, on kişinin bir araya gelerek bütün milletin yetkili vekilleri imişçesine tek yönlü ve gerçek yetki sahibi olan militle bağlantısız bir girişim niteliğinde olabilir.

Bununla birlikte Efendiler, Erzurum Kongresi bütün memleketin ve milletin anlaşılabilir birleşmesi konusunda Doğu Anadolu illerinin öbür illerle her bakımdan çalışma ortaklığı sağlaması konusundaki isteği kesindir ilkesini kabul etmiştir. Doğal olarak sizlerin katılmasıyla toplanan bu Sivas Genel Kongremizde vatanımızın bir bütün, milletimizin tek beden olduğunu gereği gibi belirtip kanıtlayacak ilkeler konulur.

Efendiler, Millet Meclisinin toplanması için ötedenberi gösterilen ulusal istekler karşısında İstanbul hükümetinin baştanberi aldığı önemsemez ve sonraları kararsız ve Anayasaya tümüyle aykırı tutum son günlerde ulusal akımın etkisiyle uysal bir duruma girmiştir. Seçimler için emir verildiğini bilirsiniz. Bunun gerçekleşmesini Allahın izniyle sizin sarsılmaz kararlılığınız ve yiğitliğiniz sağlayacaktır. Ancak bundan önceki olaylar evresinde birkaç ya da bir tek yabancı devletin mandası altına girmek gibi doğrudan doğruya varlığımız ve bağımsızlığımızla ilgili bir sorun sözkonusu olmaktadır.

Meclisin daha toplanmamış olduğu bir sırada kuşatılmış ve ulusal bağımsızlığını yitirmiş olan İstanbul hükümetinin kendi başına ve yasaya aykırı bir kararı ya da ulusal isteklere aykırı bir takım yabancı önerilere başeğmek gibi olup bittilerin olasılığı karşısında Erzurum ve Sivas Kongrelerinin ulusal ruhun temsilcisi olarak ve birbirini ardından toplanması kesinlikle hayra ve esenliğe yorulacak birşeydir. Sözlerimi bitirirken vatan ve milletin mutluluk ve kurtuluşu amacına bağlı olan kurulumuzun hayırlı bir başarıya ulaşmasını Yüce Tanrıdan dilerim.

BELGE, 55.

Sayı

95

Sivas, 13/9/1919

Konyada K.O. 12, Diyarbakırda K.O. 13, Balıkesirde K.O. 14, Erzurumda K.O. 15, Ankarada K.O. 20, Bursada Tümen 17, Çinede Tümen 58, Bandırmada Tümen 61, Niğdede Tümen 11 (61 inci Tümen aracılığıyla Edirne K.O. 1) Komutanlıklarına

İstanbul Hükümetinin izlediği gericilik politikası ve son zamanlarda aldığı zorbaca tutum varolan kaygı ve kuşkunun yoğunlaşmasına neden olduğu gibi meb'usaları seçiminin yapılmasındaki savsaklayıcı tutumu, barışın bizim zararımıza olan tüm hükümlerini kabul edip millete bir oldu bitti biçiminde sunacağını sezdirmektedir ve bu durumda Barış Konferansına verdiği nota gereğince Torosun ötesindeki illerimizin yitirilmesi ve Aydın ilinde kabul ettiği sınırın batı kıyası bölümü ve memleketin işgal altındaki çeşitli bölgelerinin Allah korusunun yitirilmesi tehlikesi bütün çıplaklığıyla sezilenmekte olduğundan Meb'uslar Meclisinin seçilmesiyle milletin kutsal haklarını kullanmasına ve iradesini ve gücünü göstermeye meydan kalmadan böyle korkunç bir durum karşısında önlemler alıp haklarını savunmak ve ayrıca halkı silâhlandırmak ve birbirine karşı kıyıma özendirmek gibi alçakça cinayetlere giriştiği elde edilmiş olan belgelerle söz götürmez bir biçimde kanıtlanan İstanbul hükümeti ile her türlü önlemlere karşın yerini koruduğu sürece ilişki kesilmek ve bu süre ve şu durum devam edecek olursa memleketin yönetimi ve aynı zamanda ortaya çıkması beklenen yeni durumlar karşısında ulusun kaderini belirtip saptamak için genel nitelikli bir kongrenin olağanüstü olarak toplanması gerekmesi beklenir. Gerektiğinde bu olağanüstü kongrenin gecikmeden toplanmasını sağlamak için üyelerini şimdiden seçmek memleket çıkarları açısından gerekli görülmektedir. Batı Anadolu'nun delegeleri zaten Sıvasta toplu bir durumdadır.

Bu nedenle her sancaktan ilçelerinin sayısına göre gerekli delegelerin şimdiden seçilmesi yapılacak ilk bildiriye gösterilecek toplantı yerine hemen gelmek üzere her olasılığa karşı hazır bulunmalarının sağlanmasıyla isimlerinin şimdiden Sıvasta Temsilci Kurula bildirilmesi rica olunur.

İşbu şifrenin suretini muntakadaki Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine tebliğ ve hükmünü müttehiden icraya himmet ve bir an evvel intaç buyurulması rica olunur.

VESİKA, 56.

Erzurum
529

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Bedirhanî ailesinden Celâdet ve Kâmrân ile Diyarbakırlı Cemil Paşa ailesinden ve fırâ-rîlerden Ekrem namındaki üç şahıs silâhlî Kürtler muhafazasında ve vaktile Diyarbakır vilâ-yetinde aleyhimize propagandalar yapan İngiliz Binbaşısı Nowil refakatinde olarak Elbistan ve Arga üzerinden. Malatyaya geldiler. Mutasarrıfla belediye reisi tarafından istikbal edildik-leri; Binbaşısı Nowil'in Türk, Kürt ve Ermeni nüfusunu tetkik etmek üzere hükümeti merkezî-yenin müsaadesile dolaştıklarını söylediği ve fakat yedinde vesika olmadığı Malatyadaki sü-vari alayının mevcudunun azlığı dolayısıyla bunların derdestine cesaret edemediği maahaza bunların derhal tevkifi için İstanbula müracaat edildiği On Üçüncü Kolordudan bildirilmiş-tir. Bu adamların ne maksat ve ne vazife için nereleri gezecekleri hakkındaki malûmatını Harput valisinden sordum.

6/9/1335

VESİKA, 57.

Şifre

Zata mahsus ve dakika tehiri gayricaizdir

Diyarbakırda 13 üncü Kolordu Erkânharbiye Riyasetine

Memleket için pek muzır harekât icrasile meşgul oldukları tahakkuk eden Vali Galip Bey, Malatya Mutasarrıfı ve Kâmrân ve Celâdet ve Ekrem Beylerle refakatlerinde bulunan İngiliz binbaşısının behemehal tevkif ve Sıvasa sevkedilmeleri için bizzat On Beşinci Alay Kumandanı İlyas Beyin emrinde altmış kadar atlı ve estersüvarın en geç olarak 9/9/1335 de Harputtan Malatyaya hareketi icap etmiş ve tesrihan lilmaslaha doğruca mezkûr alay kuman-danlığına da tebligat yapılmıştır.

Bu müfrezenin sürati hareketinin teminini ehemmiyetle rica ederim. Berayi muavenet yarın Sivastan bir otomobil ile bazı zabitan dahi gönderilecek ve müfreze için vesaiti nakliye tedarikinde ihtiyar edilecek masraf da buraca tesviye edilecektir. On beşinci alaya verilecek emir suretinin acilen iş'arını da ayrıca rica ederim. Bu hususlara kumandanunuzun muvafaka-ti olmasa bile icrası elzemdir.

VESİKA, 58.

Zata mahsustur

Gayet aceledir. Dakika durmayacaktır.

Sıvasta K.O. 3 K.

C: 8/9/1919 zata mahsus şifreye:

1 - Telgraf alınmış ve anlaşılmıştır.

2 - Malatya buraya üç gün mesafededir. Orada süvari ve topçu alayları vardır. Hareket hazırlığım ikmal edilmiş ve Kolordudan aldığım emir üzerine hareketim tehir edilmiştir. Ko-lordunun muvafakati olmadan buradan hareket etmeğliğim münasip olmayacağından hare-ket emrimin kolordudan tebliğine delâlet buyurulmasını sabırsızlıkla bekliyorum. Maruzdur. 11697 numara ileddir.

Alay 15 Kumandanı
Binbaşısı
İlyas

Bu şifrenin örneğini bölgedeki Hakları Savunma Derneklerine bildirip gereğinin el-birliğiyle yerine getirilmesine yardımınız ve biran önce sonuçlandırmanız rica olunur.

Temsilci Kurul
Mustafa Kemal

BELGE, 56.

Erzurum
529

Sıvasta Üçüncü Kolordu Komutanlığına

Bedirhanî ailesinden Celâdet ve Kâmrân ile Diyarbakırlı Cemil Paşa ailesinden ve ka-çaklardan Ekrem adında üç kişi silâhlî Kürtler koruyuculuğunda ve eskiden Diyarbakır ilin-de bize karşı propagandalar yapan İngiliz Binbaşısı Nowil ile birlikte Elbistan ve Arga üze-rinden.....Malatyaya geldiler. Mutasarrıfla belediye başkanı tarafından karşılandılar; Bin-başısı Nowil'in Türk, Kürt ve Ermeni nüfusunu incelemek üzere İstanbul hükümetinin izni-yile dolaştıklarını söylediği ve fakat elinde belge bulunmadığı Malatyadaki atlı alayının mev-cudunun azlığı dolayısıyla bunların yakalanmasını göze alamadığı bununla birlikte bunların gecikmeden tutuklanmaları için İstanbula baş vurulduğu On Üçüncü Kolordudan bildiril-miştir. Bu adamların ne amaçla ve ne görev için nereleri gezecekleri hakkındaki bildikleri-ni Harput valisinden sordum. 6/9/1919

K.O. 15 Komutanı
Kâzım

BELGE, 57.

Şifre

Kişiyi özeldir ve bir dakika bile geciktirilmemelidir

7/9/1919

Diyarbakırda 13 üncü Kolordu Kurmay Başkanlığına

Memleket için pek zararlı işler yapmakta oldukları kesinlikle anlaşılın Vali Galip Bey, Malatya Mutasarrıfı ve Kâmrân ve Celâdet ve Ekrem Beylerle yanlarında bulunan İn-giliz binbaşısının ne olursa olsun tutuklanarak Sıvasa gönderilmeleri için doğrudan doğru-ya On Beşinci Alay Komutanı İlyas Beyin emrinde altmış kadar atlı ve katırlının en geç ola-rak 9/9/1919 da Harputtan Malatyaya doğru yola çıkmaları gerekmiş ve işin çabuklaştırıl-ması için doğrudan o alay komutanlığına da bildirim yapılmıştır.

Bu birliğin hızla yola çıkmasını sağlanmasını önemle rica ederim. Yardımcı olmak üzere yarın Sivastan bir otomobil ile bazı subaylar da gönderilecek ve birlik için taşıt aracı bulmak yolunda yapılacak harcama da buraca karşılanacaktır. On beşinci alaya verilecek emir örneğinin ivedi olarak bildirilmesini de rica ederim. Bu konularda komutanınızın ona-yı olmasa bile bildirilenin yapılması zorunludur.

K.O. 3 Komutanı
Salâhattin

BELGE, 58.

Kişiyi özeldir

Çok ivedidir. Dakika durmayacaktır

Elazığdan, 8/9/1919

Sıvasta K.O. 3 K.

K: 8/9/1919 kişiyi özel şifreye:

1 - Telgraf alınmış ve anlaşılmıştır.

2 - Malatya buraya üç gün uzaklıktadır. Orada atlı ve topçu alayları vardır. Yol hazırlı-ğım tamamlanmış ve Kolordudan aldığım emir üzerine yola çıkmam ertelenmiştir. Kolor-dunun onayı olmadan buradan ayrılmam uygun olmayacağından yola çıkma emrimin kolor-dudan bildirilmesine yardım etmenizi sabırsızlıkla bekliyorum. Bilginize sunulur. 11697 sa-yıdır.

Alay 15 Komutanı
Binbaşısı
İlyas

VESİKA, 59.

Malatyada Süvari Alay 12 Kumandanı Cemal Beyle 7/8 Eylül 1335 gecesi makine başında vukubulan muhaberedir. (Muhabereye başlamadan evvel hüviyetini anlatması hakkında sorulan sual üzerine şu malûmatı verdi: Üç yüz on bir nihayetinde neş'et etmiş. Kafkas ve Suriye cephelelerinde, Süvari İkinci Fırkada, Aşiret İhtiyat Fırkası Mürettep Süvari Alay Kumandanlığında ve İranda Süvari İkinci Alay Kumandanlığında bulunmuş, İstanbullu imiş).

Sual - Muhaberemizin hiçbir noktasının hiçbir kimseye söylenmeyeceğine dair yanınızdaki telgraf müdür ve memuruna yemin ettirmenizi rica ederim. Muhabereye devam edeceğimiz.

Cevap - Yemin ettiler kimse kalmadı. Yalnızız Efendim.

Sual - Oraya, bir İngiliz binbaşısı gelmiş, ismini, yanında kimler olduğunu bildiriniz?

Cevap - Vesikasında, Cobertine Nowildir. Refakatindekiler Bedirhanzade Kâmrân ve Celâdet Beylerle Diyarbakırlı Cemil Paşazade Ekrem Bey ve Diyarbakırlı Hilmi Efendi ve birtakım Ekrattan ibarettir.

Sual - Ektrat dediğinizin miktarı nedir ve o binbaşı cinsinden ne kadar kuvvet vardır?

Cevap - On beş yirmi kişi kadar vardır. Bir çavuş bir neferi var. Başka yok Efendim.

Sual - 5/6 gecesi Elâziz valisi otomobille oraya gitmiştir. Orada mıdır ve onlarla temasta mıdır?

Cevap - Buraya gelmiştir. Nowil ile görüşmüştür. Bugün de iadei ziyaret olmak üzere Nowil valinin misafir bulunduğu Fabrikatör Mehmet Efendinin hanesine gidecektir. Diğerleriyle görüşüp görüşmediğini bilemiyorum.

Sual - Alayınızın el altında mevcudu nedir?

Cevap - Alayın bölükleri müteferriktir. Burada ancak bir kadro bölüğü vardır. Anun da bir kısım atları takibattadır.

Sual - Şimdi, bu anda eliniz altında kaç müsellâh nefer vardır?

Cevap - On beş yirmi çıkarılabilir.

Sual - Vali Galip Beyi ve İngiliz binbaşısını, Kâmrân, Celâdet ve Ekrem Beylerin kâf-fesinin müdebbirane tertiple bu gece tevkiflerle Sıvasa tahrikleri elzemdir. Vaziyetiniz bunu yapmaya müsait midir? Size buradan ve Harputtan muavenet yetiştirilecektir.

Cevap - Valiyi de beraber mi?

Sual - Billhasa, evet!

Cevap - Arzettiğim veçhile vaziyet ve kuvvetim buna gayrimüsaittir. Kâmrân, Celâdet ve Ekrem Beylerin tevkifleri hakkında Kolordu 13 Kumandanile muhabere cereyan etti. Neticesinde şimdilik tevkifleri vaziyetin nezaketi hasebile muvafık olamayacağı hakkında emir de vürut etmiştir.

Sual - Kendilerine hissettirmeksizin sıkı tarassudatta bulundurunuz. Her hareketlerinden bize malûmat veriniz. Kolordu Kumandanından emir gelecektir. Bir tarafa hareket ederlerse istikameti hareketleri ve otomobille mi hareket ettikleri bildirilmelidir. Bu zevat meyânında Vali Bey de dahil. İlyas Beyle aranızda şifre var mıdır?

Cevap - Vali Bey Elâzizden Amerika otomobilile gelmiştir. Diğerlerinin otomobili yoktur. Cümlesi atlı olarak gelmiştir. İlyas Beyle şifremiz vardır.

Sual - Teşekkür ederim. Neticei tetkikatınıza her an intizar eyeriz efendim. Bizimle muhabere için lâzımgelen şifre size bildirilecektir.

Cevap - Her an emri âlinize amade ve lâyük olmadığım teşekküratın minnetarıyım. Gönderilecek şifrenize muntazır bulunduğumu arz eyerim.

Şifre

Malatyada Alay 12 Süvari Kumandanı Cemal Beye

Zevati malûme hâlâ orada mıdır ve bunlar hakkındaki tarassut tertibatınız ne dereceye kadar emindir. Öğle ve akşam olmak üzere günde iki defa itayı malûmat etmeniz rica olunur. Mustafa Kemal

8 Eylül 1335

Ahmet Zeki

BELGE, 59.

Malatyada Atlı Alay 12 Komutanı Cemal Beyle 7/8 Eylül 1919 gecesi makine başında yapılan yazışmadır. (Yazışmaya başlamadan önce kimliğini anlatması için yöneltilen soru üzerine şu bilgiyi verdi: Üç yüz on bir (1895) sonunda okulu bitirmiş. Kafkas ve Suriye cephelelerinde, Atlı İkinci Tümede, Aşiret Yedek Tümeni özel olarak kurulmuş Atlı Alay Komutanlığında ve İranda Atlı İkinci Alay Komutanlığında bulunmuş. İstanbullu imiş).

Soru - Yazışmalarımızın hiçbir noktasının hiçbir kimseye söylenmeyeceği konusunda yanınızdaki telgraf müdür ve görevlisine yemin ettirmenizi rica ederim. Yazışmayı sürdüreceğiz.

Yanıt - Yemin ettiler kimse kalmadı. Yalnızız Efendim.

Soru - Oraya, bir İngiliz binbaşısı gelmiş, adını, yanında kimler olduğunu bildiriniz?

Yanıt - Belgesinde, Cobertine Nowil'dir. Yanındakiler Bedirhanzade Kâmrân ve Celâdet Beylerle Diyarbakırlı Cemil Paşazade Ekrem Bey ve Diyarbakırlı Hilmi Efendi ve birtakım Kürtlerden oluşmaktadır.

Soru - Kürtler dediğinizin sayısı nedir ve o binbaşı cinsinden ne kadar kuvvet vardır?

Yanıt - On beş yirmi kişi kadar vardır. Bir çavuş bir neferi var. Başka yok Efendim.

Soru - 5/6 gecesi Elazığ valisi otomobille oraya gitmiştir. Orada mıdır ve onlarla ilişki kurmuş mudur?

Yanıt - Buraya gelmiştir. Nowil ile görüşmüştür. Bugün de ziyaretine karşılık vermek üzere Nowil valinin konuk bulunduğu Fabrikatör Mehmet Efendinin evine gidecektir. Öbürleriyle görüşüp görüşmediğini bilemiyorum.

Soru - Alayınızın el altında mevcudu nedir?

Yanıt - Alayın bölükleri ayrı ayrı yerlerde. Burada ancak bir kadro bölüğü vardır.

Onun bir bölüm atları da izleme görevindedir.

Soru - Şimdi, bu anda eliniz altında kaç silâhlı er vardır?

Yanıt - On beş yirmi çıkarılabilir.

Soru - Vali Galip Beyi ve İngiliz binbaşısının, Kâmrân, Celâdet ve Ekrem Beylerin tümünün akıllıca alınacak önlemlerle bu gece tutuklanmasıyla Sıvasa gönderilmeleri çok gereklidir. Durumunuz bunu yapmaya elverişli midir? Size buradan ve Harputtan yardım yetiştirilecektir.

Yanıt - Valiyi de birlikte mi?

Soru - Özellikle, evet.

Yanıt - Bildirdiğim gibi durum ve kuvvetim buna elverişsizdir. Kâmrân, Celâdet ve Ekrem Beylerin tutuklanmaları konusunda Kolordu 13 Komutanile yazışmalar oldu. Sonunda şimdilik durumun özelliği nedeniyle tutuklanmalarının uygun olamayacağı yollu emir de gelmiştir.

Soru - Kendilerine sezdirilmeksizin sıkı olarak gözetletiniz. Bütün yaptıklarından bize bilgi veriniz. Kolordu Komutanından emir gelecektir. Bir tarafa ayrılırlarsa gidiş yönleri ve otomobille mi gittikleri bildirilmelidir. Bu kişiler arasında Vali Bey de var, İlyas Beyle aranızda şifre var mıdır?

Yanıt - Vali Bey Elazığdan Amerikan otomobilile gelmiştir. Öbürlerinin otomobili yoktur. Tümü atlı olarak gelmiştir. İlyas Beyle şifremiz vardır.

Soru - Teşekkür ederim. İncelemelerinizin sonucunu her an bekleriz efendim. Bizimle haberleşmek için gereken şifre size bildirilecektir.

Yanıt - Her an yüksek emrinizi beklerim ve hak etmediğim teşekkürlerin gönülden borçlusuyum. Gönderilecek şifrenizi beklemekte olduğumu bilginize sunarım.

Şifre

Malatyada Alay 12 Atlı Komutanı Cemal Beye

Bilinen kişiler daha orada mıdır ve bunlar için gözetleme önlemlerinizi ne kertede güvenlidir. Öğle ve akşam olmak üzere günde iki kez bilgi vermeniz rica olunur. Mustafa Kemal

8 Eylül 1919

Ahmet Zeki

Sivasta: K.O. 3 Kumandanlığına

C: 7/9/1335 şifreye:

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: 15 inci Alay Kumandanına yazıyah şifre berayi malumat zirdedir.

1 - Malatyadaki heyetin memleketin selâmeti noktai nazarından nekadar muzır olduğu aşikârdır. İki ay evvel Diyarbakır vilâyetinde hükûmet aleyhinde alenen propaganda yapan millî reisine bir buçuk aya kadar buralarda Hükûmeti Osmanîye memurları kalmıyacaktı, diyen Musul vilâyetinin bugünkü hercümerç ve (m r d n h) sebebi yegâne olan Nowil gibi ve (r h a e n k a h) maksada hizmet edeceği bedihidir. Diyarbakırda İngiliz himayesinde Kürdistan teşkiline çalıştığından (a l ş d g n d a d v z y y) takibata uğradığından Halebe firar eden Cemil Paşazade Ekrem'in İngilizlerle beraber bulunması ötedenberi Hükûmeti Osmanîyeye düşmanlıklarile meşhur Bedirhanilerden Kâmrân ve Celâdetin de refakat etmesi ve bunların doğruca ötedenberi amali hainanesi malûm olan Malatya Mutasarrıfının muntakasına gelmeleri pek ziyade calibi dikkattir. İstanbulun, valinin ve mutasarrıfın azli hakkındaki müteaddit iş'aratımızla rağmen mutasarrıfı el'an vikaye eylemeleri kolorduların madun kumandanlarla bile şifreli muhaberesini mâni emir veren İstanbul hükûmeti merkezîyesinin amali hainanesi kendilerince malûm olan Nowil gibi bir propagandacıya şifre ile muhabere ve istediği adamlarla görüşmek, istediği yeri gezmek için müsaadeyi havi bir vesika vermesi Kolorduca Harbiye Nezaretine bu heyetin geri aldırılması hakkında yazılan esbabı mucibeyi ve mütaleayı havi şifrelerle cevap bile verilmemesi, valinin muntakasında şiddetle tezahüratı millîye aleyhinde bulunması ve şiddetle tehcir mesailini takip etmesi ve geldiği gündenden beri asair arasında dolaşarak esrarengiz bir siyaset takip etmesi de calibi dikkat mevattandır.

Hükûmeti merkezîyenin vilâyatı şarkıyede hareketi millîyeye mâni olmak maksadile İngilizlerle bilmüzakere Elâziz vilâyeti aşairini para ile imta suratile elde etmek istemeleri bu vehilele mukabil bir kuvvet teşkil eylemek arzu etmeleri pek muhtemeldir. Bunun menafii vatanîyeye ne derece mugayir olacağı aşikâr ise de tarihimizde Rusları İstanbulu çağırarak gibi ledelicap düşmandan istimedat edilmiş olduğunun mukayyet olduğu düşünülürse bu fikir istib'at edilemez. Hassaten umum Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyetlerinin programını çizmek üzere Sivasta münakit Umumi Kongrenin in'ikatta olduğu bu sırada Elâziz ve Malatyada amali millette mugayir bir hareket görülmesi vatanımızın atisi noktai nazarından cidden pek muzırdır. Buna ise ancak sizin gibi fedakârani vatan çaresaz olacaktır.

2 - Üçüncü Kolordu ile Kongre heyeti muhteremesi de memleket için pek muzır harekât icrasile meşgul oldukları tahakkuk eden vali Galip, mutasarrıf Halil, Bedirhanilerden Celâdet, Ekrem ve Binbaşı Nowilin behemehal tevkif ve mahfuzen Sivasa izamanı hassaten rica ediyorlar.

Bu maksatla kumandanız altında 60 kadar atlı ve estersüvarın en geç olarak 9 Eylülde Harputtan Malatyaya tahrik edilmesi icap ettiğini ve berayi muavenet bugün Sivastan bir otomobil ile bazı zabitanın gönderileceğini bildiriyorlar.

3 - Esasen Malatyada süvari ve topçu alayı var. Fakat Alay kumandanları beceriksiz ve o kadar mutemet değildirlir. Vali postayı vuranları bizzat takip fikrile bütün süvari alayını istemiş, alay yalnız Hısnımansurdaki bölükle beraber cem'an 40 atlı vermiştir. Maksatlarını istihşal için Malatyada kuvvet bulundurmamak maksadile bu da bir plân olabilir. Alaya zinhar fazla kuvvet verilmemesini yazdım. Valinin, efradı firara teşvik için cemiyet teşkil ettiği hakkındaki istihbarat ta bu fikri teyit eder. Buradaki taburunuz yarın Harputa hareket ediyor. Siverekteki süvari bölüğü de kestirme yoldan Malatyada alayına iltihak emri aldı. Evelce size lüzumunda efradı hayvanata bindirerek serian Malatyadaki kuvveti takviye için kolordudan emir verilmişti. Malatya vaziyetinin ehemmiyet kespettiğini (as..p a h s) ettiğinizden (v h s. h) imkân nispetinde hareketinizi gizliyerek altmış kadar estersüvarla ve iki makineli tüfekle Malatyaya gidebilir ve kolorduya Malatyadan bu emre tevfiikan muvakkaten Malatyaya geçtiğinizi yazarsınız. Oradaki zabitan ve Sivastan geleceklerle görüşerek ikinci maddedeki arzuya tebaan icabını yapmak hamiyeti dinîye ve gayreti vatanîyelerinden muntazardır. Vali gitmiş olursa İngilizlerin derdestinde de mahzuru azım görürseniz diğerleri hakkında icabı yapılır. Neticede Kolorduya Sivastan gönderilen müfreze tarafından ya-

Sivasta: K.O. 3 Komutanlığına

K: 7/9/1919 şifreye:

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: 15 inci Alay Komutanına yazılan şifre bilgi için aşığıdadır.

1 - Malatyadaki grubun memleketin esenliği açısından nekadar zararlı olduğu apaçık bellidir. İki ay önce Diyarbakır ilinde hükûmete karşı açıktan açığa propaganda yapan Millî aşiret başına bir buçuk aya kadar buralarda Osmanlı Hükûmetinin görevlileri kalmıyacaktı, diyen Musul ilinin bugünkü darmadığın ve (m r d n h) tek nedeni olan Nowil gibi ve (r h a e n k a h) amaca hizmet edeceği bellidir. Diyarbakırdan İngiliz koruyuculuğunda Kürdistan kurmaya çalıştığı için (a l ş d g n d a d v z y y) kovuşturmaya uğradığından Halebe kaçan Cemil Paşazade Ekrem'in İngilizlerle birlikte bulunması ötedenberi Osmanlı Hükûmetine düşmanlıklarile ünlü Bedirhanilerden Kâmrân ve Celâdetin de yanlarında bulunması ve bunların doğruca ötedenberi haince amaçlar güttüğü bilinen Malatya Mutasarrıfının bölgesine gelmeleri pek çok dikkat çekicidir. İstanbulun, valinin ve mutasarrıfın isten uzaklaştırılması konusundaki birçok bildirimimize karşın mutasarrıfı hâlâ korumaları kolorduların ast komutanlarla bile şifreli yazışmalarını yasaklayan emir veren İstanbul hükûmetinin haince amaçları kendilerine bilinen Nowil gibi bir propagandacıya şifre ile haberleşmek ve istediği adamlarla görüşmek, istediği yeri gezmek için izin içeren bir belge vermesi Kolorduca Savaşşleri Bakanlığına bu grubun geri aldırılması için yazılan gerekçeli şifrelere yanıt bile verilmemesi, valinin bölgesinde ulusal gösterilere karşı sert davranması ve yoğun olarak sürgün olayını izlemesi ve geldiği gündenden beri aşiretler arasında dolaşarak gizli kapaklı bir politika izlemesi de dikkat çekici bir şeydir.

İstanbul Hükûmetinin doğu illerinde ulusal girişime engel olmak amacıyla İngilizlerle görüşerek Elazığ ili aşiretlerini parayla kandırıp elde etmek istemeleri bu yolda ulusal girişime karşı bir güç kurmak istemeleri çok olasıdır. Bunun vatan çıkarlarına ne kertede aykırı olacağı açıkça belli ise de tarihimizde Rusları İstanbulu çağırarak gibi gerektiğinde düşmandan medet umulmuş olduğunun yazılı bulunduğu düşünülürse bu düşünce olmayacak şey sayılmaz. Özellikle tüm Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneklerinin programını çizmek için Sivasta toplanmış bulunan Genel Kongrenin toplantıda olduğu bu sırada Elazığ ve Malatyada ulusun isteklerine aykırı bir davranış görülmesi vatanımızın geleceği açısından gerçekten çok zararlıdır. Bu durum karşısında ise ancak sizin gibi özverili vatan evladları çıkar yol bulacaktır.

2 - Üçüncü Kolordu ile Kongrenin sayın üyeleri de memleket için pek zararlı işler yaptıkları kesinlikle anlaşılan vali Galip, Mutasarrıf Halil, Bedirhanilerden Celâdet, Ekrem ve Binbaşı Nowil'in ne olursa olsun tutuklanarak koruma altında Sivasa gönderilmelerini özellikle rica ediyorlar.

Bu amaçla kumandanız altında 60 kadar atlı ve katırlının en geç olarak 9 Eylülde Harputtan Malatyaya gönderilmesi gerektiğini ve yardım için bugün Sivastan bir otomobil ile bazı subayların gönderileceğini bildiriyorlar.

3 - Gerçekte Malatyada atlı ve topçu alayı var. Fakat Alay komutanları beceriksizdir ve o kadar güvenilir değildirlir. Vali postayı vuranları kendisi izlemek düşüncesile tüm atlı alayını istemiş, alay yalnız Hısnımansurdaki bölükle birlikte toplam 40 atlı vermiştir. Amaçlarını elde etmek için Malatyada kuvvet bulundurmamak amacıyla bu da bir plân olabilir. Alaya hiç bir zaman daha çok kuvvet verilmemesini yazdım. Valinin, erleri kaçmaya özendirme için düzen kurduğu yollu alınan haberler de bu düşüncüyü doğrular. Buradaki taburunuz yarın Harputa doğru yola çıkıyor. Siverekteki atlı bölüğü de kestirme yoldan Malatyada alayına katılma emri aldı. Daha önce size gerektiğinde erleri hayvanlara bindirerek hızla Malatyadaki kuvveti güçlendirmek için kolordudan emir verilmişti. Malatya durumunun önem kazandığını (a s.. p a h s) ettiğinizden (v h s. h) yaptıklarınızı olabildiğince gizliyerek altmış kadar katırlı erle ve iki makineli tüfekle Malatyaya geçtiğinizi yazarsınız. Oradaki subaylar ve Sivastan geleceklerle görüşerek ikinci maddedeki isteğe uyarak gereğini yapmak dinsel bağlılığınız ve yurtsal gayretinizden beklenir. Vali gitmiş olursa İngilizin yakalanmasında da büyük sakinçe görürseniz öbürleri için gereken yapılır. Sonuçta Kolorduya Sivastan gönderilen birlik tarafından yapılmış olduğunu söylerseniz. Her halde bu

pılmış olduğunu söylersiniz. Her halde bu bapta gayet mahirane ve cesareti medeniye ile hareket edilmesidir. Hareketinizi muvasalatınızı bana, Sivas'a bildirmenizi bu bapta gayet ketum davranılmasını, ahvale göre tatbikatla mahzur ve imkânsızlık görürseniz bildirmenizi hassaten rica ederim.

**K.O. 13 Erkânıharbiye Reisi
Halit**

VESİKA, 61.

Diyarbakır, 9/9/1335

Sıvasta K.O. 3 Kumandanlığına

1 - (4114,4224): İlyas Bey 52 estersüvar ve 2 mitralyözle bu sabah Malatyaya hareket etmiştir. Yarın akşam Malatyadadır. İlyas Beye ve Malatyadaki Alay Kumandanlarına yazdığım şifreler berayı malûmat Sıvas'a yazılmıştır.

2 - İlyas Beyle beynimizde müstamel ve tarafınıza bir sureti verilen elif 32 den başlayan miftah Malatyadaki Topçu İkinci Alayda mevcuttur. İki grup olarak istimali ve (menzil miftahıdır) kaydının derci ve mezkûr Alay Kumandanı Binbaşı Erzurumlu Münir Beyin, Süvari alayı kumandanının tebdili hakkında Kenan Beyle muhaberedeyim. Bugün resmen de tevkif hakkında bir emir yazmıştım. Kumandan emredemedi. Artuk muhaliflerle dolu bir muhitte ve vilâyetimiz müşkülâtını takdir buyuracağınızı, buna nazaran beni daha fazla icraat yapmamak hususunda mazur göreceğinizi ümit eder ve arzı hümet eylerim Efendim.

Kemal Bey daha mutemet bulunduğu ve bu vasuta ile muhabere buyurulması maruzdur. Şifre kalemi numara 365.

**K.O. 13 Kumandan Vekili
Cevdet**

Sıvas, 9/9/1335

VESİKA, 62.

**Şifre
Adet
23**

**Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanlığına
Ankara Yirminci Kolordu Kumandanlığına**

Müstakil Kürdistan teşkili propagandası yapmakta olan İngiliz Binbaşısı Mister Nowil, yanında Mevlanzade Rifat, Bedirhanilerden Kâmuran, Celâdet ve Cemil Paşazade Ekrem Beyler namındaki zevat ile Malatyaya gelerek Elâziz Valisi Galip Bey de kendilerine iltihak ile Bedirhanilerden olan mutasarrıfı İva Halil Beyle müştereken millet ve vatan aleyhinde icraata tevessül eyledikleri ve gûya postayı vuranları takip eylemek maksadile etraftan Ektrat celbine kalkıştıkları istihbar edildiğinden Harputtan 15 inci Alay Kumandanı makineli tüfekle mücehhez bir müfrezeyi askeriyeye, Aziziyeden iki süvari bölüğü, Siverekten Malatyadaki Süvari On İkinci Alaya mensup bölük Malatya üzerine tahrik edilerek mumaileyhin tevkifleri esbabına tevessül edilmiştir. Netice ayrıca arz olunacaktır.

Mustafa Kemal

Sıvas, 9/9/1335

VESİKA, 63.

**Şifre
Adet
21**

Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Erkânıharbiye Riyasetine

Malatyada içtima eden millet hainlerinin bu defa da gûya postayı vuranları takip maksadile etraftan Ektrat celbine tevessül eyledikleri mesmu oldu. Aziziyeden hareket eden Üçüncü Kolordu süvari bölüklerine en kısa yoldan Malatyaya hareket emredildi. Binaenaleyh posta hırsızlarını takip için uzaklaştırılmış olan On İkinci Süvari Alay bölüğünün de hemen Malatyaya tahriki pek lâzımdır. Müstaceliyeti maslahata binaen alay kumandanına bu husus tavsiye edilmiştir. Kolordudan da doğruca emir verilmesi rica olunur. Bugün ayrıca otomobil ile Malatyaya zabitan da gönderilmiştir.

Mustafa Kemal

konuda çok ustaca ve yüreklilikle davranılmalı. Yola çıkışınızı ve varışınızı bana, Sıvas'a bildirmenizi bu konuda çok sıkı ağızlı davranılmasını, duruma göre uygulamakta sakınca ve olanaksızlık görürseniz bildirmenizi özellikle rica ederim.

**K.O. 13 Kurmay Başkanı
Halit**

BELGE, 61.

Diyarbakır, 9/9/1919

Sıvasta K.O. 3 Komutanlığına

1 - (4114, 4224): İlyas Bey 52 katırlı ve 2 mitralyözle bu sabah Malatyaya doğru yola çıkmıştır. Yarın akşam Malatyadadır. İlyas Beye ve Malatyadaki Alay Komutanlarına yazdığım şifreler bilgi için Sıvas'a yazılmıştır.

2 - İlyas Beyle aramızda kullanılan ve size bir örneği verilen "a 32" den başlayan şifre anahtarı Malatyadaki Topçu İkinci Alayda vardır. İki grup olarak kullanılmalı ve (menzil anahtarlarıdır) sözlerinin eklenmesi ve adı geçen Alay Komutanı Binbaşı Erzurumlu Münir Beyin, Atlı alayı komutanının değiştirilmesi konusunda Kenan Beyle haberleşmekteyim. Bugün resmî olarak da tutuklanması için bir emir yazmıştım. Komutan emredemedi. Artık muhaliflerle dolu bir çevrede ve ilimizdeki güçlükleri anlarsınız, buna göre beni daha çok işler yapmamak konusunda haklı göreceğinizi umar ve saygı sunarım Efendim.

Kemal Beyin daha güvenilir olduğunu ve bu kanaldan haberleşilmesini dilerim. Şifre servis sayı 365.

**K.O. 13 Komutan Vekili
Cevdet**

Sıvas, 9/9/1919

BELGE, 62.

**Şifre
Sayı 23**

**Erzurumda On Beşinci Kolordu Komutanlığına
Ankarada Yirminci Kolordu Komutanlığına**

Bağımsız Kürdistan kurulması propagandası yapmakta olan İngiliz Binbaşısı Mister Nowil, yanında Mevlanzade Rifat, Bedirhanilerden Kâmuran, Celâdet ve Cemil Paşazade Ekrem Beyler adındaki kişilerle Malatyaya gelerek Elâziz Valisi Ali Galip Bey de kendilerine katılarak Bedirhanilerden olan sancak mutasarrıfı Halil Beyle ortaklaşa millet ve vatan karşı işler yapmaya kalkıştıkları ve sözde postayı vuranları izlemek amacıyla etraftan Kürtler getirmeye kalkıştıkları haber alındığından Harputtan 15 inci Alay Komutanı makineli tüfekle donatılmış bir askerî birlik, Aziziyeden iki atlı bölüğü, Siverekten Malatyadaki Atlı On İkinci Alaya Bağlı bölük Malatya üzerine gönderilerek adı geçenlerin tutuklanmaları yoluna gidilmiştir. Sonuç ayrıca bildirilecektir.

Mustafa Kemal

BELGE, 63.

**Şifre
Sayı 21**

Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Kurmay Başkanlığına

Malatyada toplanan millet hainlerinin bu kez de sözde postayı vuranları izlemek amacıyla etraftan Kürtleri getirmeye kalkıştıkları duyuldu. Aziziyeden yola çıkan Üçüncü Kolordu atlı bölüklerine en kısa yoldan Malatyaya gitmeleri emredildi. Buna göre posta hırsızlarını izlemek için uzaklaştırılmış olan On İkinci Atlı Alay bölüğünün de gecikmeden Malatyaya gönderilmesi çok gereklidir. İşin ivediliği nedeniyle alay komutanına böyle salık verilmiştir. Kolordudan da doğrudan doğruya emir verilmesi rica olunur. Bugün ayrıca otomobil ile Malatyaya subaylar da gönderilmiştir.

Mustafa Kemal

VESİKA, 64.

Şifre
Adet
18

Sivas, 9/9/1335

Malatyada On İkinci Süvari Alay Kumandanlığına

Harput valisi ile Malatya mutasarrıfının İngilizlerin aleti olarak vatan ve millete aleyhinde icraata tevessül eyledikleri ve eylevm Malatyada müstakil Kürdistan teşkili propagandası yapmak üzere gelmiş olan İngiliz Binbaşısı Mister Nowil ve hempaları Kâmuran, Celâdet ve Ekrem ve Mevlânzade Rifat Beylerle birleşerek, gûya postayı vuranları takip eylemek üzere mutasarrıfın civardan müsellâh Ektrat talep eylediği anlaşıldı bu hususta tarafların âlinizden de malûmata intizar ediyorduk. Doğrudan doğruya millet ve ordu aleyhinde bir hareketi hainane teşkil eden bu teşebbüse karşı alayınız ne tertibat almıştır. Süratı iş'arına muntazırım. His-nımansurdaki bölüğünüzün takipten sarfınazar ettirilerek hemen Malatyaya celbi lâzımdır.

Mustafa Kemal

VESİKA, 65.

Şifre

Sivas, 9/9/1335

Kemahta Meb'usu Sabık Sağırzadelerden Halet Beyefendiye

İngiliz himayesinde müstakil bir Kürdistan teşkili maksadile propaganda yapmakta olan İngiliz binbaşılardan Mister Nowilin din ve milletlerini satmış Kürt Beylerinden Ekrem, Kâmuran Ali, Celâdetle Malatyaya geldiği ve hükûmeti merkezîyenin mürevvici efkârı yani millet ve vatan haini olan Harput valisinin de bunlara iltihak eylediği ve Bedirhanilerden Malatya Mutasarrıfı Halil Beyle beraber gûya postayı vuran hırsızları takip behanesile Ektrat celbine tevessül eyledikleri haber alındı. Bittabi men'i mazarratları için tedabiri askerîye ve millîyeye tevessül edildi. Şu kadar ki, Kürtlerin makamı mukaddesi hilâfete ve vatana olan sadakat ve merhutiyetlerini göstermek üzere bazı ağavatın bir miktar Kürt kuvvetile birlikte Malatya istikametine hareket ve padişah ve millet aleyhinde İngilizlerle teşriki mesaiye cür'et eden ve o civardan saf Ektratın posta hırsızlarını takip yalanı ile toplayarak beyhude yere asker tarafından iltaf edilmelerine ve padişaha, millete karşı isyan etmiş bir şekilde sokulmalarına sebebiyet verecek olan bu vatan hainlerinin alçaklıklarını marûrlarz Ektrada vesaiti serria ile iblâğ ederek davete ademi icabetlerinin teminine hasrı himmet eylemeleri son derece şayanı arzudur. Mümkün ise hemen tevessül ile neticenin iş'arını rica ederiz.

Mustafa Kemal

VESİKA, 66.**Sivasta K.O. 3 Kumandanlığına**

Zeyil 15/9/1335 şifre: Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Vali, mutasarrıf hakkında söylenen sözleri dinlememiştir. Hatta eşraf ve muteberanın kendisine mutasarrıf aleyhinde vaki olan maruzat ve şikâyetlerini kâmilen mutasarrıfa ihbar eylemiştir. Bilâhare eşrafın bu hususta kendisine vaki olan suallerine karşı benim İstanbul'da sır saklıyamadığım meşhurdur. Ben sır sandığı değilim. Fakat merak etmeyin ben mutasarrıfa başka tarzda anlattım demiyim. Sivasta Malatya ve Harputla vaki olan açık tel muhaberesini ve kendisini mutasarrıfı ve yeğenlerini ve saireyi derdest etmek üzere Harputtan İlyas Beyin Sivastan da birtakım zabitanın hareketini bura telgraf müdürü derhal valiye ihbar eylemesi üzerine valiye pek büyük havf istilâ eylemiş ve bütün geceyi hükûmet dairesinde geçirmiştir. Vali bizzat telefonla mutasarrıfı müteaddit defalar davet eylemiş ise de mutasarrıf icabet eylememiştir. Bütün gece odada dolaşarak uyuyamamıştır. Vali jandarma kumandanına, müdafaa etmek üzere tek mil jandarma ve polisi toplamasını emir vermiş ise de esasen kuvvetin az olduğunu ve böyle bir zamanda şehrin asayişine nezaret edecek kimse kalmıyacağını, kendilerinin esas vazifelerinin asayiş tesisten ibaret olduğunu söyleyerek reddetmiştir. Bunun üzerine Hacı Kayaya adamlarile İlyas Beyi yolda pusuya düşürerek tevkif eylemesi için müracaat eylemiş ise de oradan da bir ruyu muvafakat görmemiştir. Bunun üzerine firara karar vererek Hacı Bedir Ağayı da bu hususta iğfal eylemişlerdir. Bunlara mümaşat eden Hacı Bedir Ağanın biraderi olup Hacı Bedir Ağanın bizzat dindar ve

BELGE, 64.

Şifre
Sayı 18

Sivas, 9/9/1919

Malatyada On İkinci Atlı Alay Komutanlığına

Harput valisi ile Malatya mutasarrıfının İngilizlerin aleti olarak vatan ve millete karşı girişimlerde buldukları ve şu sırada Malatyada bağımsız Kürdistan kurma propagandası yapmak için gelmiş olan İngiliz Binbaşısı Mister Nowil ve yordakçıları Kâmuran, Celâdet ve Ekrem ve Mevlânzade Rifat Beylerle birleşerek, sözde postayı vuranları izlemek için mutasarrıfın yöreden silâhlı Kürtler istediği anlaşıldı bu konuda sizden de bilgi bekliyorduk. Doğrudan doğruya millet ve orduya karşı haince bir davranış olan bu girişime karşı alayınıza ne önem almıştır. Çabuk bildirilmesini bekliyorum. Hisnımansurdaki bölüğünüzün izleme işinden alınarak gecikmeden Malatyaya getirilmesi gereklidir.

Mustafa Kemal

BELGE, 65.

Şifre

Sivas, 9/9/1919

Kemahta Eski Meb'us Sağırzadelerden Halet Beyefendiye

İngiliz koruyuculuğundan bağımsız bir Kürdistan kurulması amacıyla propaganda yapmakta olan İngiliz binbaşılardan Mister Nowil'in din ve milletlerini satmış Kürt Beylerinden Ekrem, Kâmuran Ali, Celâdetle Malatyaya geldiği ve İstanbul hükûmetini tutan yani millet ve vatan haini olan Harput valisinin de bunlara katıldığı ve Bedirhanilerden Malatya Mutasarrıfı Halil Beyle birlikte sözde postayı vuran hırsızları izlemek uydurma amacıyla Kürtleri getirmeye giriştikleri haber alındı. Elbette yapacakları kötülükleri önlemek için askerî ve idarî önlemler alındı. Şu kadar ki, Kürtlerin kutsal halifelik makamına ve vatana sadık olduklarını ve ona bağlı olduklarını göstermek için bazı ağaların bir parça Kürt kuvvetile birlikte Malatya doğrultusunda yola çıkmak ve padişah ve millete karşı İngilizlerle işbirliği yapmaya kalkışan ve o yörenin temiz yürekli Kürtlerini posta hırsızlarını izleme yalanı ile toplayarak boş yere asker tarafından öldürülmelerine ve padişaha, millete karşı isyan etmiş bir duruma sokulmalarına neden verecek olan bu vatan hainlerinin alçaklıklarını sözünü ettiği Kürtlere çabuk yoldan bildirerek yapılan çağırma uymamalarını sağlamaya bütün gücünüzle çalışmanız çok beklenir. Olabilirse gecikmeden işe koyularak sonucun bildirilmesini rica ederiz.

Mustafa Kemal

BELGE, 66.**Sivasta K.O. 3 Komutanlığına**

Ek 15/9/1919 şifre: Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Vali, mutasarrıf hakkında söylenen sözleri dinlememiştir. Dahası ileri gelenlerin kendisine mutasarrıfı karşı söylediklerini ve yaptıklarını yakınmaları tümüyle mutasarrıfa haber vermiştir. Sonra da ileri gelenlerin bu konuda kendisine yönelttikleri sorulara karşı benim İstanbul'da da sır saklıyamadığım herkesce bilinir. Ben sır küpü değilim. Fakat merak etmeyin ben mutasarrıfa başka tarzda anlattım demiyim. Sivasta Malatya ve Harputta yapılan açık tel yazışmasını ve kendisini mutasarrıfı ve yeğenlerini ve öbürlerini yakalamak üzere Harputtan İlyas Beyin Sivastan da birtakım subayların yola çıktığını bura telgraf müdürü hemen valiye haber vermesi üzerine valiye pek büyük korku kaplamış ve bütün geceyi hükûmet konağında geçirmiştir. Vali kendisi telefonla mutasarrıfı birçok kereler çağırmışsa da mutasarrıf gelmemiştir. Bütün gece odada dolaşarak uyuyamamıştır. Vali jandarma komutanına, savunmak üzere tüm jandarma ve polisi toplamasını emretmişse de mevcut kuvvetin az olduğunu ve böyle bir zamanda şehrin güvenliğine bakacak kimse kalmıyacağını, kendilerinin temel görevlerinin güvenliği sağlamaktan başka birşey olmadığını söyleyerek kabul etmemiştir. Bunun üzerine Hacı Kayaya adamlarile İlyas Beyi yolda pusuya düşürerek tutuklaması için başvurmuşsa da oradan olumlu bir yüz görmemiştir. Bunun üzerine kaçmaya karar vererek Hacı Bedir Ağayı da bu konuda kandırmıştır. Bunlara uyan Hacı Bedir

namuskâr bir zat olduğunda herkes müttehittir. 10 Eylül sabahı bunların hareketi mukarrerken nezdlerinde birkaç jandarma ve müsellâh Kürt olduğu halde ani olarak hükûmete gelmişlerdir. Bu sırada süvari alayı tarafından mutasarrıfın evinin telefon telleri kesilerek ve evi sarılarak basılmıştır. Bunu hükûmette para almakla uğraşan vali ve mutasarrıf haber alınca bunlar şiddeti hayf ile her şeyi unutarak maiyetlerle birlikte atlarına binip süratle firar etmişlerdir. Mustafa Kemal ve avenesinin tenkili masarîfine karşılık olmak üzere olbaptaki emrine tevfikân altı bin lira alınmıştır, ibaresi ve her ikisi tarafından imzalı senetleri de olduğu gibi bırakmışlardır. Senet jandarma kumandanı nezdindedir. Bu para alınmış ve unutulmuş olduğuna nazaran paranın ahziyle harekâtı millîyeye sarfı menutu reyî âlii devletleridir. Mabadi arz edilecektir.

K.O. 3 Emir Zabiti
Recep Zühtü

VESİKA, 67.

Malatya, 17/9/1335

Sivas K.O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Zeyl 16/9/1335 şifreye:

Jandarma kumandanının fikrine göre firarileri Kürtler arasında ele geçirmek ihtimali yoktur. Yapılan teşebbüsler tesirile Kürtler arasında da duramayacaklarından Mutasarrıfın Urfaya İngilizlere dehalet, valinin de Kayseriye, oradan da İstanbul'a geçmesi muhtemeldir. Valinin ailesi Elâzizdedir. Mutasarrıfınki de burada Amerika eytamhanesine iltica etmiştir. Vali ailesine ziyade merbut ve meclûp olduğu cihetle ailesini takiple kendisine mü'lâki olmak mümkündür. Bu hususa mümkün mertebe dikkat ediyorum. Elâzizden hareketinde takip edebilmek üzere bendenize de haber verilmesi için Elâzizde icap edenlere emir buyurulması maruzdur. Mumaileyhayı takiple Kayseride veyahut Bozanti-Eskişehir hattı üzerinde valiye mü'lâki olmayı muhakkak addediyorum. Mutasarrıfın yeğenleri Celâdet ve Kâmuran, Nowilin refakatinde imiş. Süvari alayı tarafından mutasarrıfın evinin bir parça tedbirsizce ve lâzımgelen yerler tutulmaksızın basılması ve icap eden ketumiyete itina edilmemesi vali ve mutasarrıfın maiyetlerindeki müsellâh adamlarla mukabele ederek burada mevcut cüz'î kuvvei askerîyeye karşı kanlı bir şuriş çıkartmaları ihtimalinden ihtirazen merkumanı ürkütmek ve esasen maksatları dahilinde olan firarlarını tesri ve tacil ettirerek bu suretle buradan bir an evvel çekilip gitmeleri için limaksadin yapıldığını Jandarma Kumandanı Tevfik Bey sözleri arasında ihsas etmek istemiştir.

Buradaki süvari ve topçu alayları kumandanları da halk üzerinde iyi bir tesir bırakmaya muvaffak olamamışlardır. Hacı Kayanın üç bin silâhlı çıkarabilecek bir aşiret reisi olduğu ve aşiret efradı civar Kürtlerin en saf ve cesurlarından bulunduğu anlaşılıyor. Hacı Kaya ve Hacı Bedir Ağalardan murahhas olarak davet buyurulacak olursa zaten diğerlerine nispeten sakın ve merbut bulunan bu havalı Kürtlerinin pek ziyade memnun edilmiş olacağı maruzdur.

K.O. 3 Emir Zabiti
Recep Zühtü

Sivas, 10/3/1335

VESİKA, 68.

Şifre
Acedir
Adet
32

Malatyada On Beşinci Alay Kumandanı İlyas Beye

Vali ile mutasarrıfın firarı, niyetlerindeki hıyanete en büyük delildir. Bu vatan hainlerinin İngiliz parası ile millet ve hilâfet aleyhinde Kürtlük gayesi için çalıştıkları ve maatteessüf İstanbul'daki hükûmetin de bunların şeriki cinayetleri olduğu elde edilen şifrelerden anlaşıldı, mesele tamamen vatanidir, bu sebeple evvelemirde bu denilerin süratle derdestleri ve Kürtlük cereyanına o taraflarda asla müsait zemin bırakılmaması lâzımdır. Sivastan bir estersüvar müfrezesi evvelki akşam o tarafa sevkolunduğu gibi, Aziziyeden iki süvari alayına, Malatya istikametine tahrik edilmiş ve ayrıca, Mamahatundaki süvari alayına, Harputa yürütmesi emredilmiştir. Bundan başka Kemahta mukim Meb'usu sabık Sağırzadelerden Halet Beye de birtakım Kürt ağavatile bizzat o

Ağanın kardeşi olup Hacı Bedir Ağanın kendisi dinine bağlı ve namuslu bir kişi olduğunda herkes birleşmektedir. 10 Eylül sabahı bunların yola çıkmaları kararlaştırılmışken yanlarında birkaç jandarma ve silâhlı Kürt olduğu halde birden hükûmete gelmişlerdir. Bu sırada atlı alayı tarafından mutasarrıfın evinin telefon telleri kesilerek ve evi sarılarak basılmıştır. Bunu hükûmette para almakla uğraşan vali ve mutasarrıf haber alınca bunlar çok korkarak her şeyi unutulmuşlar ve yanlarındakilerle birlikte atlarına binip hızla kaçmışlardır. Mustafa Kemal ve yardakçılarının tepeleme giderlerine karşılık olmak üzere o konudaki emre uyularak altı bin lira alınmıştır, cümlesi yazılı ve her ikisi tarafından imzalı belgeleri de olduğu gibi bırakmışlardır. Belge jandarma komutanındadır. Bu para alınmış ve unutulmuş olduğuna göre paranın alınarak ulusal savaşım için harcanması yüksek onaylarına bağlıdır. Sonraki olaylar bildirilecektir.

K.O. 3 Emir Subayı
Recep Zühtü

BELGE, 67.

Malatya, 17/9/1919

Sivas K.O. 3 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Ek 16/9/1919 şifreye:

Jandarma komutanının düşüncesine göre kaçakları Kürtler arasında ele geçirmek olası değildir. Yapılan girişimler etkisiyle Kürtler arasında da duramayacaklarından Mutasarrıfın Urfaya İngilizlere sığınması, valinin de Kayseriye, oradan da İstanbul'a geçmesi olasıdır. Valinin ailesi Elâzizdedir. Mutasarrıfınki de burada Amerika yoksullar evine sığınmıştır. Vali ailesine çok bağlı ve tutkun olduğundan ailesini izleyerek kendisine ulaşılabilir. Bu konuya olabildiğince dikkat ediyorum. Elâzizden ayrıldığında izleyebilmek için bana da haber verilmesi için Elâzizde gerekenlere emir verilmesini dilerim. Adı geçenleri izleyerek Kayseride ya da Bozanti-Eskişehir hattı üzerinde valiye ulaşmayı kesin görüyorum. Mutasarrıfın yeğenleri Celâdet ve Kâmuran, Nowil'in yanında imiş. Atlı alayı tarafından mutasarrıfın evinin yeterince önlem alınmadan ve gereken yerler tutulmadan basılması ve sıkı ağızlı olmaya gerektiği gibi önem verilmemesi vali ve mutasarrıfın yanlarındaki silâhlı adamlarla karşı koyarak burada bulunan az sayıdaki askerî güçlere karşı kanlı bir saldırıda bulunmaları olasılığından çekinerek onları ürkütmek ve asıl amaçlarından olduğu gibi kaçmalarını kolaylaştırıp çabuklaştırarak buradan biran önce çekilip gitmeleri için bile bile yapıldığını Jandarma Komutanı Tevfik Bey sözleri arasında sezinletmek istemiştir.

Buradaki atlı ve topçu alayları komutanları da halk üzerinde iyi bir eki bırakamamışlardır. Hacı Kayanın üç bin silâhlı çıkarabilecek bir aşiret başı olduğu ve aşiret bireyleri yakınlardaki Kürtlerin en temiz ve yüreklilerinden bulunduğu anlaşılıyor. Hacı Kaya ve Hacı Bedir Ağalardan delege olarak çağırılacak olursa aslında öbürlerine oranla yumuşak başlı ve ülkeye bağlı bu yöre Kürtlerinin pek çok memnun edilmiş olacağı bildirilir.

K.O. 3 Emir Subayı
Recep Zühtü

BELGE, 68.

Şifre
İvedidir
Sayı
32

Sivas, 10/3/1919

Malatyada On Beşinci Alay Komutanı İlyas Beye

Vali ile mutasarrıfın kaçmaları, amaçlarındaki hainliğin en büyük kanıtıdır. Bu vatan hainlerinin İngiliz parası ile millet ve halifelige karşı Kürtlük ilkesi için çalıştıkları ve ne yazık ki İstanbul'daki hükûmetin de bunların cinayet ortağı olduğu elde edilen şifrelerden anlaşıldı, sorun tümüyle vatan sorunudur, bu nedenle herşeyden önce bu alçakların çabuk yakalanmaları ve oralarda Kürtlük akımına elverişli ortam bırakılmaması kesinlikle gereklidir. Sivastan katırlara bindirilmiş bir birlik evvelki akşam o tarafa gönderildiği gibi, Aziziyeden iki atlı bölüğü, Malatya doğrultusunda gönderilmiş ve ayrıca, Mamahatundaki atlı alayına, Harputa yürütmesi emredilmiştir. Bundan başka Kemahta oturan eski meb'us Sağırzadelerden Halet Beye de birtakım Kürt ağalarıyla

tafllara inerek Kürtlerin, bu alçakların hilesine aldanmamaları için icraatta bulunulması tavsiye edilmiştir. Malatyada mutasarrıflığın jandarma kumandanı tarafından deruhde edilmiş olması pek münasiptir. Aynı veçhile sahibi namus ve hamiyet diğer bir zatın da Harputta makamı vilâyeti serian işgal etmesi, Malatya ve Harputtaki kuvayi hükûmeti tamamen ele alarak millet ve vatan aleyhinde hiçbir icraata meydan verilmemesi, Kürtlük cereyanının kökünden sökülüp atılması ve firarî hainlerin İngiliz parasile Kürtleri aldatarak padişah ve asker aleyhine şevke çalıştıkları; bunlara uyanların bilâeman ve merhamet imha edileceği her tarafa müsaıt suretlerle tamim olunarak saf ve namuslu halkı hakikatten haberdar eylemek gibi tedabire bir an evvel tevessül pek mühimdir.

Bu millet hainlerinin İngilizle teşriki mesai edeceğinin de göz önüne alınarak icabında mevcudiyeti milliyemizi tehlikeye sokacak olan ecnebî askerlerine de mukabele olunacağının derpiş edilmesi lâzımdır.

Takip ve derdestleri hakkında itihaz kılınan tertibatın işarını rica ederiz.

Mustafa Kemal

VESİKA, 69.

Şifre
Aceledir
Adet
125

Sivas, 10/9/1335

Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Erkâniharbiye Reisi Halit Beyefendiye

1 - Malatya vaziyeti malûmu âlileridir. Hainlerin takip ve derdesti hakkında Kolordunuzdan emir verilmiş olduğu pek musiptir. Üçüncü Kolordu Aziziyedeki iki bölüklü süvari alayına en kısa yoldan caddeye çıkararak Malatyaya yürümek emrini verdi. On Beşinci Kolorduya Mamahatundaki süvari alayını Harputa sevketmesini yazdık. Malûmunuz veçhile Sivastan ayrıca bir estersüvar müfrezesi evvelisi akşam Malatya istikametine tahrik olundu.

2 - Dahilîye nâzırı ile Harput valisinin elde edilen şifreli muhaberatından Ali Galip Beyle hempalarının kuvayi mühimme toplayarak Sivas üzerine yürümek gibi bir hıyaneti vatanîyeye teşebbüs etmek istedikleri tahakkuk eylediğinden maruz kuvvetlerin yetişmesine intizara lüzum kalmadı. Eşirrayı mumailiyhimin serian takip ve derdestleri ve Kürtlük cereyanına müsaıt zemin husulüne mahal bırakılmaması için Kolordunuzca her türlü tedabire tevessül edilmesi pek mühimdir.

Tedabiri mütehhaze sayesinde mezkûr muntakada başgösteren Kürtlük cereyanının tamamen akamete uğrayacağı bedihidir.

3 - Firar eden vali ve mutasarrıf yerine şayanı emnü itimat eshabı namustan iki zatın sü-ratini tayini pek lâzımdır. Tarafımızdan Malatyadaki jandarma kumandanı da muvafık görül-mekte ise de Diyarbakır mektupçusuna itimat olunmamaktadır. Her halde bu iki mevkie Kürtlük cereyanını kökünden sökecek, millî birlik uğrunda vakıfane, cansiperane çalışacak zevatın serian tayini pek lâzımdır. Vaziyeti ahireye nazaran bu meselede hükûmeti merkezî-yenin istihsali rey ve muvafakati bittabi mevzuubahs olamaz. Bu baptaki mütealeanza ve itti-haz kılınacak tertibatınızın iş'arına muntazırız.

Mustafa Kemal

VESİKA, 69.

Şifre
Gayet aceledir
Adet
33

Sivas, 10/9/1335

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanlığına

Harput Valisi Ali Galip Beyle Malatya Mutasarrıfı ve İngiliz Binbaşısı Mister Nowil ve hem-paları askerin Harputtan Malatyaya hareketini duyunca bu sabah Kâhta istikametine firar etmiş-lerdir. Bunların o civarda Bedir Ağa nezdine giderek Ektrat cem ile mukabil harekâta kıyam eyli-yecekleri ve ihtimalki Maraşta İngiliz kuvvetlerinden de istiane edecekleri tahakkuk eylemiştir.

birlikte kendisinin o taraflara inerek Kürtlerin, bu alçakların hilesine aldanmamaları için birşeyler yapılması salık verilmiştir. Malatyada mutasarrıflık görevinin jandarma komuta-nı tarafından üstlenilmiş olması çok yerindedir. Tıpkı bunun gibi namuslu ve yurtsever başka birinin de Harputta ivedilikle valiliği ele alması, Malatya ve Harputtaki hükûmet güçlerini tümüyle ele alarak kökünden sökülüp atılması ve kaçak hainlerin İngiliz parasile Kürtleri aldatarak padişah ve askere karşı kıskırtmaya çalıştıkları; bunlara uyanların bağışlamadan ve acımadan yok edileceği her tarafa uygun yollarla duyurularak temiz ve namuslu halka gerçek durumu bildirmek gibi önlemlerin bir an önce alınması çok önem-lidir.

Bu millet hainlerinin İngilizle işbirliği yapacağının da göz önüne alınarak gerektiğın-de ulusal varlığımızı tehlikeye sokacak olan yabancı askerlerine de karşılık verileceğinin ön-görülmesi gereklidir.

İzlenip yakalanmaları için alınan önlemlerin bildirilmesini rica ederiz.

Mustafa Kemal

BELGE, 69.

Şifre
İvedidir
Sayı
125

Sivas, 10/9/1919

Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Kurmay Başkanı Halit Beyefendiye

1 - Malatya durumunu biliyorsunuz. Hainlerin izlenip yakalanmaları için Kolordunuz-dan amir verilmiş olması çok yerindedir. Üçüncü Kolordu Aziziyedeki iki bölüklü atlı ala-yına en kestirme yoldan anayola çıkararak Malatyaya yürümek emrini verdi. On Beşinci Ko-lorduya Mamahatundaki atlı alayını Harputa göndermesini yazdık. Bildiğiniz gibi Sivastan ayrıca katırlara bindirilmiş bir birlik evvelki akşam Malatyaya doğru yola çıkarıldı.

2 - İçişleri Bakanı ile Harput valisinin elde edilen şifreli haberleşmelerinden Ali Ga-lip Beyle yoldaşlarının önemli kuvvetler toplayarak Sivas üzerine yürümek gibi bir vatan hainliği girişiminde bulunmak istedikleri kesinlikle anlaşılmış olduğu için o kuvvetlerin ye-tişmesini beklemeye gerek kalmadı. Bu alçakların ivedilikle izlenip yakalanmaları ve Kürt-lük akımına elverişli durum oluşmasına olanak bırakılmaması için Kolordunuzca her türden önlemin alınması çok önemlidir.

Alınacak önlemlerle o bölgede başgösteren Kürtlük akımının büsbütün önlenmiş ola-cağı açıktır.

3 - Kaçan vali ve mutasarrıf yerine güvenilir namuslu iki kişinin hızla atanması çok ge-reklidir. Biz Malatyadaki jandarma komutanını da uygun bulmaktaysak da Diyarbakır mektupçusuna güvenmemekteyiz. Her halde bu iki göreve Kürtlük akımını kökünden sö-kecek, millî birlik uğrunda bilgili, canla başla çalışacak kimselerin ivedilikle atanması çok gereklidir. Son duruma göre bu konuda İstanbul hükûmetinin oy ve onayını almak elbette sözkonusu olamaz. Bu konudaki düşüncenizi ve alınacak önlemlerin bildirilmesini bekle-mekteyiz.

Mustafa Kemal

BELGE, 69.

Şifre
Çok ivedidir
Sayı
33

Sivas, 10/9/1919

Erzurumda On Beşinci Kolordu Komutanlığına

Harput Valisi Ali Galip Beyle Malatya Mutasarrıfı ve İngiliz Binbaşısı Mister Nowil ve yar-dakçıları askerin Harputtan Malatyaya doğru yola çıktığını duyunca bu sabah Kâhta doğrultu-sunda kaçmışlardır. Bunların o yakınlardaki Bedir Ağanın yanına giderek Kürtleri toplayıp kar-şı saldırıya kalkışacakları ve belki Maraşta İngiliz kuvvetlerinden de yardım alacakları kesinlikle anlaşılmıştır. On Üçüncü Kolordu izlemelerini emretmiş ve Üçüncü Kolordu da kuvvetlerini ola-

On Üçüncü Kolordu takiplerine emir vermiş ve Üçüncü Kolordu da mümkün olduğu kadar kuvvetlerini cenuba doğru indirmiştir. Vaziyetin tamamen millet lehine olarak temini ve bu hainlere kıpırdanacak bir fırsat verilmemesi için azami tesirin gösterilmesi lüzumu tabii bulunduğundan Mamahatundaki süvari alayının Harput istikametine tahriki tarafımızdan tenip edilmekte olduğunu arzederiz.

Mustafa Kemal

VESİKA, 70.

SURET 1

Dahiliye Nazırı Adil Beyefendiye

Zatu âlilerile Mamuretilâziz Valisi Galip Bey arasında teati olunan telgraflar Kongre heyetince elde edilmekle aynen makamu vilâyete tevdi edildi. Bu telgrafların suretlerini zire dercediyorum. Verdiğiniz emir, Galip Beyin deruhde ettiği vazife, doğrusu behtü hayretimi mucip oldu. Bir taraftan bendenizin ifsalimin aslı olmadığını tebliğ ile şahsımı iğfal ve bir badirei uz-maya ilka ediyorsunuz. Diğer taraftan da müslümanları birbirine kırdırmak için tertibatı cina-yetkâranede bulunuyorsunuz. Sizi bu türlü tertibata sevkeden sebep nedir. Bir türlü anlayamıyorum. Buraca padişahına isyan etmiş bir kütle mi vardı ki eşkıyadan mürekkep bir kuvvei te-dibiye göndermeye ihtiyaç görüyorsunuz. Ve böyle vahi teşebbüsâtı hainanenin mümkünilicra olacağına nasıl kanat edebiliyorsunuz. Evvel ve âhir arzettiğim veçhile dahili vilâyete muhilli sükkûn ve asayiş ufak bir hareket bile yoktur. Maksadınız Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Beyi tutmak ve Kongreyi dağıtmak ise buna imkân olmadığını evvelce arzemiştım. Şimdi yine bu iş için ahali arasında mukatele açmaya, memleketi ateşe vermeye, bisbütûn elden çıkarmaya se-bep olmak ve binnetice vatan ve millete karşı ihanet cürmü teşkil eder. Bendeniz öyle anlıyorum ki, zatu âliniz hırsı cah ile hakikati göremiyorsunuz ve hakikati söyleyenleri sevmiyorsunuz. Anları susturmak, ezmek istiyorsunuz. Bilerek yahut bilmiyerek düşmanların ekmeğine yağ sürüyor ve memleketi felâkete sürüklüyorsunuz. Şu hal ve vaziyeten bulunan bir nâzıra artık itimadım kalmadı. Bugüne kadar her mes'uliyeti şahsan deruhde ederek idarei umur ettim, fakat bu dakikadan itibaren bendeniz makamu vilâyete iken Harput ve Malatya müslümanlarının Sivas müslümanları ile ve buradaki anasını gayrimüslime ve ecnebîye ile mukatele etmeleri gibi hazin ve hunin bir manzaraya tahammül edebilecek kadar vicdansız olmadığımıdan buna müsaade edemeyeceğim. Bu baptaki mesuliyetin tamamen size raci olduğunu arzederim Efendim.

10/9/1335

Sivas Valisi
Reşit

SURET 2

Dahiliye

Sivas Valii Sabıki Reşit Paşa Hazretlerine

C: Kongrenin orada aktedeceğini bildirdiğiniz içtimaattan Dövelî İtilâfiyece emsali sabıkası gibi hâsıl olacak suitesiratu azîme ve bundan vatan ve millete tahaddüs edebilecek mazarratı vahime şayanı endişe olduğundan bu baptaki telgrafnamei valâlarına cevaben nazarı dikkati âlinizi vaktile celp ve bu teşebbüsün sureti münasibede men'i esbabının istih-salini dirayet ve hamiyeti aliyelerine terketmişim. İki şıkkı muhtevi olan cevapnamei malûmu valâları üzerine Galip Beyin icrayı memuriyeti hususuna Meclisi Vükelâ kararile iradei seni-yei cenabî hilâfepenahi şerefsudur buyuruldu. Vatan ve milletin maruz olduğu mehaliki azî-meyi teşdit etmekte olan harekâtı vakiadan sarfınazar edilmesi hakkında evvel ve âhir icra olunan tebligat ve tekidatı nazarı dikkate almayarak muktezayı siyasete münafi, vatan ve milletimiz hakkında cidden mehaliki dai harekâtta ısrar edenler tarafından Galip Beye taar-ruza kıyama kadar varılma müldâhasasına binaen mücerret böyle bir münasebetsizliğin men'i vukuu için Galip Beyin lüzumu kadar muhafız ile birlikte azîmet emesi muvafiki ih-tiyat görülmüştü ve birkaç muhafız ile gitmek isteyen Galip Beye böyle bir taarruza maruz kalmamak için muhafızların ihtiyaten tezyit ve miktarı yüz, yüz elliye iblâğı tavsiye olun-muştu. Bu kadar cüz'î bir miktar maksadı vazihan tayine kâfildir. Bunu tefsir ve tevile imkân yoktur. Galip Beyden suretini naklettiğiniz yolda bir telgrafname de alınmamıştır. Bu bapta zatu valâları ile ettiğimiz telgraflarla mütalea ve suretini naklettiğiniz telgrafname dikkatle kıraat olunduğu halde bu defa yazdığımız telgrafnamenin ne kadar nabeca ve şahsî mes-

bildiğince güneye doğru kaydırmıştır. Durumun tümüyle millet yararına olarak sonuçlandırılması ve bu hainlere kıpırdanacak bir fırsat verilmemesi için en büyük etkinliğin gösterilmesi gerekliliği doğal olduğundan Mamahatundaki atlı alayının Harputa doğru yola çıkarılmasının bizce uygun görülmemekte olduğunu bildiririz.

Mustafa Kemal

BELGE, 70.

ÖRNEK 1

İçişleri Bakanı Adil Beyefendiye

Sizinle Elazığ Valisi Galip Bey arasında karşılıklı çekilen telgraflar Kongre kurulunun eline geçmekle oldukları gibi valiliğe verildi. Bu telgrafların örneklerini aşağıya yazıyorum. Verdiğiniz emir, Galip Beyin aldığı görev, doğrusu beni şaşırttı. Bir yandan benim görevden alındığımı doğru olmadığını bildirerek beni aldatıyor ve tehlikesi büyük bir duruma sokuyorsunuz. Öbür yandan da müslümanları birbirine kırdırmak için cinayet düzenleri kuruyorsunuz. Sizi bu türden düzenlere iten nedir. Bir türlü anlayamıyorum. Burada padişahına karşı ayaklanmış bir kütle mi vardı ki eşkıyadan oluşan bir bastırıcı güç göndermeye gereksinim duyuyorsunuz. Ve böyle boş ve haince girişimlerin başarılı olabileceğine nasıl inanıyorsunuz. Ötedenberi söylediğim gibi ilde dinginliği ve iç güveni bozacak bir davranış bile yoktur. Amacınız Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Beyi yakalamak ve Kongreyi dağıtmak ise bunun yapılamayacağını daha önce bildirmişim. Şimdi yine bu iş için halk arasında birbirini öldürmeye yol açmaya, memleketi ateşe vermeye, büsbütün elden çıkarmaya neden olmak ve sonunda vatan ve millete karşı ihanet suçunu oluşturur. Ben öyle anlıyorum ki, siz koltuk tutkusu yüzünden gerçeği göremiyorsunuz ve gerçeği söyleyenleri sevmiyorsunuz. Onları susturmak, ezmek istiyorsunuz. Bilerek ya da bilmiyerek düşmanların ekmeğine yağ sürüyor ve memleketi yıkıntıya sürüklüyorsunuz. Bu durumda bulunan bir bakana artık güvenim kalmadı. Bugüne kadar her sorumluluğu kendim üstlenerek işleri yürütmeye çalıştım, fakat bu dakikadan sonra ben valilikte buldukça Harput ve Malatya müslümanlarının Sivas müslümanlarıyla ve buradaki müslüman olmayan halk ve yabancılar ile birbirlerini öldürmeleri gibi acıklı ve kanlı bir duruma katlanabilecek kadar vicdansız olmadığım-dan buna izin veremeyeceğim. Bu konudaki sorumluluğun tümüyle size ait olduğunu bildiririm Efendim.

10/9/1919

Sivas Valisi
Reşit

ÖRNEK 2

İçişleri Bakanlığı

Eski Sivas Valisi Reşit Paşa Hazretlerine

K: Kongrenin orada yapılacağını bildirdiğiniz toplantılardan İtilâf Devletlerinde bundan öncekinde olduğu gibi doğacak büyük kötü etki ve bundan vatan ve millete gelebilecek ağır zarar kaygılandırıcı olduğundan bu konuda telgrafınıza karşılık olarak önceden dikkatinizi çekmiş ve bu girişimin uygun bir yoldan önlenmesini yetenek ve yurtseverliğimize bırakmışım. İki seçenek içeren yanıtınız üzerine Galip Beyin görevlendirilmesi konusunda Bakanlar Kurulu kararıyla Padişah buyruğu çıkarıldı. Vatan ve milletin karşı karşıya bulunduğu büyük tehlikeleri arttırmakta olan bu olaydan vazgeçilmesi konusunda ötedenberi yapılan bildirimleri ve bunları yineleyen yazıları dikkate almayarak politika gereklerine aykırı, vatan ve milletimiz için gerçekten tehlikeler doğurucu davranışlarda direnenler tarafından Galip Beye saldırmaya kalkışmaya kadar varılması düşüncesi üzerine salt böyle bir münasebetsizliğin önlenmesi için Galip Beyin gerektiği sayıda koruyucu ile birlikte gitmesi uygun görülmüştü ve birkaç koruyucu ile gitmek isteyen Galip Beye böyle bir saldırıya uğramamak için önlem olarak koruyucuların artırılarak sayılarını yüz, yüz elliye çıkarması salık verilmişti. Bu kadar az bir sayı amacı açıkça belirleyen bir kanıttır. Bu yorumlanıp saptırılamaz. Galip Beyden örneğini verdiğiniz yolda bir telgraf da alınmamıştır. Bu konuda sizinle karşılıklı yazıştığımız telgraflarla içindeki düşünceleri ve örneğini gönderdiğiniz telgrafım dik-

leğini ve vicdanını pek iyi bildiğiniz bir hadîmi kadîmi millete karşı kullandığınız tabiratin ne derece naseza olduğunu elbette teyakkun ve iradei seniyei cenabî hilâfetpenahî hükmü âlisi-ne mutavaat lüzumunu takdir edersiniz. Hiç kimsenin uhdei inhisarında olmayan hamiyeti vataniyeden nasibim lehülhamt hiç kimseden aşağı değildir.

10/9/1919
Dahiliye Nazırı
Adil

SURET 3

Dahiliye Nâzırı Adil Beyefendiye

C: 10 Eylül 1335. Evvelâ infisâlim hakkındaki iradei seniyei hazreti hilâfetpenahinin resmen tebliğini rica ederim. Saniyen sureti mevsukada haber alındığına göre valî lâhik Galip Beyin Sıvasa beraber girmek üzere Malatyada birtakım eşkıya ve eşirrayı başına toplamak ihanetinde bulunduğu görülmesi üzerine mahallince derdestine teşebbüs olunmuşsa da refakatinde bulunan İngiliz Binbaşısı Nowil Malatya Mutasarrıfı Bedirhanilerden Halil ve mazharı teshilat olmaları için tarafı devletlerinden yedlerine vesika verilen Kâmuran ve Celâdet ve Diyarbakırlı Cemil Paşazade Ekrem Beylerle beraber Kâhta istikametine doğru firar etmişler ve el'an takip edilmekte bulunmuşlardır. Şu hale göre Galip Beyin buraya vürudu vakte muhtaç ve belki meşkûk olduğundan bu hakayı hakipayi şahane arzettiikten sonra azlim hakkında şereftaallûk buyurulacak iradei seniyenin şayını itimat bir nâzır tarafından resmen tebliğiyle beraber bundan sonra kat'iyen mes'uliyet kabul edemeyeceğime mebni iradei hilâfetpenahiye mutavaatan işten çekilmek üzere kime tevdi vekâlet edeceğimin gene o nâzır tarafından emri iş'arına müsaade buyurulmasını istirham ederim Efendim.

Sıvas Valisi
Reşit

VESİKA, 71
Malatya
Zata mahsustur

Sıvasta K.O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinedir

Firarî zevatı malûmenin 10/11, 9, 1335 gecesini Rakada geçirdikleri ve 11/12, 9, 1335 gecesini de Rakanın yarım saat yakınında bir köyde bir aşiret reisinin yanında geçirecekleri anlaşılma maruzdur.

11/9/1335

Alay 15 K. Binbaşı
İlyas

VESİKA, 72.

Ankarada K.O. 20 Kumandan Vekâletine
Erzurumda K.O. 15 Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine
Diyarbakırda K.O. 13 Kumandanı Miralay Cevdet Beye

Malatya firarilerinin 10/11 Eylül gecesini Malatya kurbinde Raka 11/12 gecesini Rakaya yarım saatlik bir köyde bir aşiret reisinin nezdinde geçirdikleri Malatyadan haber alınmıştır.

12/9/1335

VESİKA, 73.

Malatya, 11/9/1335

Yüzbaşı Faruk Beyin avdetinden evvel validen ayrılan ve geç olarak merkeze gelenin (ismi yok) ifadesi berveçhiati maruzdur. "Vali Ali Galip ve Mutasarrıf Halil Beylerin mevkiilerine avdet edip aileleriyle birlikte istiyebilecekleri istikamete hareket etmek üzere serbestçe memlekete girmelerine ve kendi şahıslarına hiçbir suretle müdahale ve taarruz edilmeyeceğine dair tarafımdan teminatı kaviye talep etmekte oldukları şimdi yanlarına gidip gelmiş olan birisi vasıtasile haber gönderecekleri ve binaenaleyh selâmeti memleket namına bunların bu suretle vaki olan tekliflerini kabul etmek muvafık olup olmadığı" hakkındaki emrinizin intizarında bulunduğumuz maruzdur.

İlyas

katle okunursa bu defa yazdığımız telgrafın ne denli yersiz ve kişisel tutumunu ve vicdanını pek iyi bildiğiniz eski bir ulus hizmetlisine karşı kullandığınız deyimlerin ne denli yakışsız olduğunu elbette kavrar ve halife hazretlerinin yüksek emrine uymak gereğini anlarsınız. Hiç kimsenin telkinde olmayan yurtseverlikteki benim payım Tanrıya şükür hiç kimseden aşağı değildir.

10/9/1919
İçişleri Bakam
Adil

ÖRNEK 3

İçişleri Bakam Adil Beyefendiye

K: 10 Eylül 1919. Önce görevden alınmağımıza ilişkin halife buyruğunun resmî olarak bildirilmesini rica ederim. İkincisi güvenilir kaynaklardan haber alındığına göre yeni vali Galip Beyin Sıvasa birlikte girmek üzere Malatyada birtakım eşkıya ve haydutları başına toplamak ihanetinde bulunduğu görülmesi üzerine orada yakalanmasına girilmiş ise de yanında bulunan İngiliz Binbaşısı Nowil Malatya Mutasarrıfı Bedirhanilerden Halil ve kolaylık olsun diye kendilerine sizin belge verdiğiniz Kâmuran ve Celâdet ve Diyarbakırlı Cemil Paşazade Ekrem Beylerle birlikte Kâhta yönünde kaçmışlar ve şu anda izlenmektedirler. Bu duruma göre Galip Beyin buraya gelmesi zamana bağlı ve belki kuşkulu olduğundan bu gerçekleri padişaha sunduktan sonra işden çıkarılmam konusundaki padişah buyruğunun güvenilir bir bakan tarafından resmî olarak bildirilmesiyle birlikte bundan sonra kesinlikle sorumluluk kabul edemeyeceğimden halife buyruğuna boyun eğerek çekilmek için kime vekâlet vereceğim gene o bakan tarafından bildirilmesine izin verilmesini dilerim Efendim.

Sıvas Valisi
Reşit

BELGE, 71.
Malatya
Kişiyeye özel

Sıvasta K.O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinedir

Bilinen kaçakların 10/11, 9, 1919 gecesini Rakada geçirdikleri ve 11/12, 9, 1919 gecesini de Rakanın yarım saat yakınında bir köyde bir aşiret başının yanında geçirecekleri anlaşılma durum bildirilir.

11/9/1919

Alay 15 K. Binbaşı
İlyas

BELGE, 72.

Ankarada K.O. 20 Komutan Vekillğine
Erzurumda K.O. 15 Komutanı Kâzım Paşa Hazretlerine
Diyarbakır'da K.O. 13 Komutanı Albay Cevdet Beye

Malatya kaçaklarının 10/11 Eylül gecesini Malatya yakınında Raka 11/12 gecesini Rakaya yarım saatlik bir köyde bir aşiret başının yanında geçirdikleri Malatyadan haber alınmıştır.

12/9/1919

BELGE, 73.

Mustafa Kemal

Malatya, 11/9/1919

Yüzbaşı Faruk Beyin dönmesinden önce validen ayrılan ve geç olarak merkeze gelenin (ismi yok) verdiği bilgi aşağıda sunulur. "Vali Ali Galip ve Mutasarrıf Halil Beylerin yerlerine geri dönüp aileleriyle birlikte istiyebilecekleri yöne gitmek üzere serbestçe memlekete girmelerine ve kendilerine hiçbir yolda karışılmaması ve saldırılmaması için benden kesin güvence istemekte oldukları şimdi yanlarına gidip gelmiş olan birisi aracılığıyla haber gönderecekleri ve böylece ülke esenliği adına bunların bu yolda yaptıkları önerilerini kabul etmenin uygun olup olmadığı" hakkındaki emrinizi beklemekte olduğumuz bilginize sunulur.

İlyas

VESİKA, 74.

Malatyada İlyas Beyefendiye

Ali Galip ve Mutasarrıfı Sabık Halil ve hempalarının millete karşı hıyanet ve denaetlerinin tahakkuk eylemesi üzerine bu meseleyi merkumun ile münasebete girilerek değil yalnız ve ancak padişahımıza doğrudan doğruya arzı hakayik eylemek suretile halletmek için bu dakikada bütün Anadoluda tekmil valiler, mutasarrıflar, kumandanlar ve millet telgraf başında bulunuyorlar ve hükümeti merkezîyeyi Ali Galip ve hempaları ile şeriki hıyanet addedererek tahtie etmektedirler. Böyle bir anda başka bir sureti hal varidi hatır olamaz. Bu hususta zâti âtilerinin azamî şiddet ve ciddiyet göstereceklerinden eminiz. Mutasarrıf vekili Tevfik Beyden ve Topçu Alay Kumandanı Münir Bey ve Süvari Alay Kumandanı Cemal Bey arkadaşlarımızdan da aynı suretle hareket bekleriz. Ciheti askeriye ve mülkiyece en son alınmış olan tedabiî izah buyurulmasını rica ederiz. Bu adamların aileleri hüsnü suretle tahtı muhafazada bulundurulmalıdırlar. Taraftarını bilâtereddüt ve derhal tahtı tevkife alınmalıdırlar, zerre kadar mümanaat ve fesada cür'et edenler bilâ merhamet derhal idam olunmalıdırlar.

Hilâfet ve saltanatın masuniyeti ve hukuk ve mukaddesatı millet bugün bu tarzda harekete âmirdir.

Umumî Kongre Heyeti

VESİKA, 75.

12/9/1335

Saat 1:40

Malatyada On Beşinci Alay Kumandanı İlyas Beye

Şimdi mahallinden verilen malûmatı mevsuka şudur: İngilizlerin elyevm Urfada üç yüz, Ayıntapta üç yüz elli, Maraşta yüz neferleri vardır. Binaenaleyh size bir İngiliz fırkasından bahsedenlerin beyanatı, vatan ve millet hainlerinin yalanını naklederek maneviyatınızı kırarak, alçaklıktır. Hakikatı mezkûrenin icap edenlere tefhimi münasip olur.

Mustafa Kemal

VESİKA, 76.

Malatya, 11-12/9/1335

C tele: 1 - Şart dermeyan eden Vali Galip, Mutasarrıf Halil Rami Beylerdir. 2 - Sivas'tan gönderilen zabıtlar hâlâ gelmemiştir. 3 - Hısnımansur ve Siverekten hareket eden bölüklerden malûmat yoktur. 4 - İçtima etmekte olduğu bildirilen süvari alayının süratî mümkinine ile Malatya'ya tahrikine emir ve delâlet buyurulması müsterhamdır. 5 - Zevati malûmenin aşair muavenetile Malatya'ya taarruzu halinde mukavemeti şedide ibraz edilmesi sureli kat'iyede kararlaştırılmıştır. 6 - Yarın 12/9/1335 de Bedir Ağaya buradan aşair rüesasından bir Kürt heyeti gönderilecektir. Heyet, Bedir Ağayı ikna ve dairei itaate ırca etmek için çalışacaktır. 7 - Eldeki kuvvet, Malatya'yı uzun müddet bir Kürt taarruzuna karşı mukavemete kâfi değildir. Bunun için süratî mümkinine ile kuvayı muavine sevkine delâlet buyurulması ekiden müsterhamdır.

İlyas

VESİKA, 77.

- Mühim işlerin olduğu için ayrılabilirsiniz. Kongrenin henüz müçtemi ve muhaberatı devam etmekte bulunmasından icabında bir şeyi tebliğ edebilmek için telgrafhanede bir za-bit terketmenizi rica ederiz.

- Süvari Yaveri Cemil Bey emrinize intizaren bekliyor.

Mustafa Kemal

VESİKA, 78.

Tel

Müstaceldir

738

300

Sivas Kongre Heyeti Muhteremesine

1 - Buraca yapılan tedabiri acile ve gerekse Rakaya izam olunan heyeti nasihanın içtima etmiş olan aşair ve rüesasına yapmış oldukları telkinat neticesi hasenesi olmak üzere bine karip içtima etmiş olan bütün aşairin tamamile dağıtılmasına muvaffakiyeti tamme hâsil olmuştur.

BELGE, 74.

Malatyada İlyas Beyefendiye

Ali Galip ve Eski Mutasarrıf Halil ve yoldaşlarının millete karşı hainlik ve alçaklıkları kesinlikle anlaşılması üzerine bu sorunu onlarla ilişkiye geçerek değil yalnız ve ancak padişahımıza doğrudan doğruya gerçekleri bildirmek yoluyla çözümlenmek için bu dakikada bütün Anadoluda tüm valiler, mutasarrıflar, komutanlar ve millet telgraf başında bulunuyorlar ve İstanbul hükümetini Ali Galip ve yoldaşlarıyla hainlik ortağı sayarak suçluyorlar. Böyle bir anda başka bir çözüm yolu düşünülemez. Bu konuda sizin çok sert ve ciddi davranacağımıza güveniyoruz. Mutasarrıf vekili Tevfik Beyden ve Topçu Alay Komutanı Münir Bey ve Atlı Alay Komutanı Cemal Bey arkadaşlarımızın da tıpkı böyle davranmalarını bekleriz. Sivil ve askeri yönetimce en son alınmış olan önlemlerin açıklanmasını rica ederiz. Bu adamların ailelerine iyi davranılarak göz altında bulundurulmalıdırlar. Yandaşları duraksamadan ve gecikmeden tutuklanmalıdır, azıcık karşı koyan ve karıştırıcılığa kalkışanlar acımaksızın hemen idam olunmalıdırlar.

Halifelîğin ve padişahlığın korunması ve milletin hak ve kutsal değerleri bu yolda davranmayı zorunlu kıyor.

Genel Kongre Kurulu

BELGE, 75.

12/9/1919

Saat 1:40

Malatyada On Beşinci Alay Komutanı İlyas Beye

Şimdi yerinden verilen sağlam bilgiler şöyledir: İngilizlerin bugün Urfada üç yüz, Gaziantep'te üç yüz elli, Maraşta yüz erleri vardır. Böyle olduğuna göre size bir İngiliz tümeninden sözedenlerin lâfları, vatan ve millet hainlerinin yalanını aktararak moralinizi bozmak, alçaklıktır. Bu gerçeğin gerekenlere duyurulması uygun olur.

Mustafa Kemal

BELGE, 76.

Malatya, 11-12/9/1919

K tele: 1 - Koşul ileri süren Vali Galip, Mutasarrıf Halil Rami Beylerdir. 2 - Sivas'tan gönderilen subaylar daha gelmemiştir. 3 - Hısnımansur ve Siverekten yola çıkan bölüklerden bilgi yoktur. 4 - Toplanmakta olduğu bildirilen atlı alayının olabildiğince hızla Malatya'ya gönderilmesi için emir verip yardımcı olmanızı dilerim. 5 - Bilinen kişilerin aşiretlerin yardımıyla Malatya'ya saldırımları durumunda sertlikle karşı koyulması kesin olarak kararlaştırılmıştır. 6 - Yarın 12/9/1919 da Bedir Ağaya buradan aşiret başlarından bir Kürt grubu gönderilecektir. Heyet, Bedir Ağayı sözdinler duruma getirmeye çalışacaktır. 7 - Eldeki kuvvet, Malatya'yı uzun süre bir Kürt saldırısına karşı korumaya yeterli değildir. Bunun için olabildiğince hızla yardımcı kuvvetlerin gönderilmesine aracı olmanızı yeniden dilerim.

İlyas

BELGE, 77.

- Önemli işlerin olduğu için ayrılabilirsiniz. Kongre hâlâ toplantı durumunda olup haberleşmeyi sürdürdüğünden gerektiğinde bir şeyi bildirebilmek için telgrafhanede bir subay bırakmayı rica ederiz.

- Atlı Yaveri Cemil Bey emirlerinizi bekliyor.

Mustafa Kemal

BELGE, 78.

Tel

İvedidir

748

300

Sivas Kongresi Sayın Kuruluna

1 - Buraca alınan ivedi önlemler ve gerek Rakaya gönderilen öğüt grubunun toplanmış olan aşiretlere ve onların başındakilere yapmış oldukları telkinlerin iyi bir sonucu olmak üzere toplanmış olan bine yakın aşiret üyelerinin tümüyle dağıtılması başarılmıştır.

2 - Buradan firar eden, birtakım tasniat vaitleriyle aşair rüesasını elde ve Ekradı başına cem ve binnetice arzusunun muvaffak olamayan Ali Galip ve Halil Rami Beyler artık bu tedabir ve yapılan terqip ve teşvikat neticesi memleketi terketmek zarureti karşısında buldukları cihetle buradan gönderilen Pütürge Kaymakamı Sabıkı Rağıp Beyle Kâhta aşair reisi Hacı Bedir Ağanın himayelerile ve Kâhta tarikıyla Urfaya gitmek üzere bugün Rakadan hareket etmişlerdir.

3 - Başına toplamış olduğu birtakım hazele ile buraya gelerek Türk ve Kürt unsurları arasına tohmu nifak saçmak isteyen İngiliz Binbaşısı Nowil, âmiri olan Miralay Mösyö Bell'den aldığı emir ve talimat üzerine yarına alessabah Gözene tarikıyla ve yine jandarmalarımızın himayesi ile merkezi livaya uğratılmaksızın Gözene nahiyesi üzerinden müreffeh Elbistana hareket edeceklerdir.

4 - Salifülarz ittihaz kılınan tedabiri hasene neticesi olmak üzere bütün vakayi tabiatile izale ve emnü asayiş iade ve memleketin her tarafında sükûneti tamme berkemal bulunduğu berayi malûmat maruzdur.

**Malatya Mutasarrıf Vekili
ve Jandarma K.
Binbaşısı
Tevfik**

VESİKA, 79.

Tel

**Sivas Heyeti Merkeziyesine (tezkere).
15, 20, 13 üncü Kolordulara.
Niğdede 11 inci Fırkaya.
15, 5 inci Fırkalara.**

**Trabzon, Bitlis, Diyarbakır, Erzurum, Van, Kastamonu, Konya, Ankara vilâyetlerine.
Kayseri, Erzincan, Bolu, Canik, Afyon Karahisar, Kütahya, Yozgat, Kırşehir
Mutasarrıflıklarına**

Firarî Harput Valisi Ali Galip, Malatya Mutasarrıfı Halil ve hempaları Bedirhanilerden Kâmuran, Celâdet ve Cemil Paşazade Diyarbakırlı Ekrem'in hükûmeti merkezîyenin talimatile amali meşruai milliyi söndürmek, Sıvasta toplanan Umumî Kongreyi dağıtmak maksadı hainanesile bidayette eşkiya derdesti için muavenet talebi bilâhare firarları esnasında Malatya ve civanunun Ermenistan olacağı ve hatta Harputtan hareket eden askerimizin güya Ermeni askerleri bulunduğu gibi ifşadat ve iğfalâtı cinayetkâraneleri neticesinde civarda toplanmış olan bir kısım Ekradın Malatyadan gönderilen heyeti nasıha tarafından kendilerine hakikatın tefhimi üzerine firarîlere lânethan olarak tamamen dağıldıkları ve hiyaneti vatanîyeleri bütün millet tarafından anlaşılan firarîler artık aşair içinde barınamayacaklarını anladıklarından İngilizlere sığınmak üzere Urfaya kaçtıkları, Kürtleri makmai mukaddesi hilâfetten ayırarak İngiliz esaretine sokmak maksadile propaganda yapmakta olup firarîlerle beraber Malatyadan kaçan İngiliz Binbaşısı mahut Mister Nowil'in de jandarmalarımızın nezareti altında Elbistana doğru sevk edildiği mahallinden bildirilmekle tamimi keyfiyet olunur.

VESİKA, 80.

**Vilâyetimiz Valisi firarî Galip ve İngiliz Binbaşısı Nowil ve rüfekayı şerirelerinin
Malatyadan firarlarından sonra dağ başlarında yekdiğerile muhaberesi
İngiliz Binbaşısı Nowil tarafından mektup**

Beydağında Vali Galip Beye

Refakatimde bulunan zevat ile Ayuntap üzerinden Halebe avdet etmek üzereyim. Sivas hareketi üzerine civar vilâyata sirayet eden şuriş teskin ve bu hususta Dersaadetle muhaberede bulunmak azminde olduğunuza vâkıfım. Bu itibar ile zâtü âlilerinin Dersaadetle vukubulacak muhaberatınızı bizzat temin etmek emelindeyim. Halbuki zâtü âlilerinin Urfadan Dersaadetle muhabere etmeniz imkanı mefkuttur. Çünkü Urfadan Dersaadete ve hükûmeti Osmanîyenin emrine amade

2 - Buradan kaçan, birtakım uydurma sözlerle aşiret başlarını elde etmeyi, Kürtleri başına toplamayı ve sonuç olarak isteğini gerçekleştiremeyen Ali Galip ve Halil Rami Beyler artık önlemler, öğütlemeler ve özendirme sonucu ülkeden ayrılmak zorunluğu karşısında bulduklarından buradan gönderilen eski Pütürge Kaymakamı Rağıp Beyle Kâhta aşiretleri başı Hacı Bedir Ağanın koruyuculukları altında ve Kâhta yoluyla Urfaya gitmek üzere bugün Rakadan yola çıkmışlardır.

3 - Başına toplamış olduğu birtakım alçaklarla buraya gelerek Türk ve Kürt halk arasında arabozuculuk etmek isteyen İngiliz Binbaşısı Nowil, üstü olan Albay Bell'den aldığı emir ve direktif üzerine yarın sabah erkenden Gözene yoluyla ve yine jandarmalarımızın koruyuculuğu altında sancak merkezine uğratılmaksızın Gözene bucağı üzerinden rahatça Elbistana doğru yola çıkacaklardır.

4 - Alındığı bildirilen olumlu önlemler sonucu olarak bütün olaylara doğallıkla son verildiği ve güvenlik yeniden kurularak memleketin her yanında tam bir dinginlik bulunduğu bilgi için sunulur.

**Malatya Mutasarrıf Vekili
ve Jandarma K.
Binbaşısı
Tevfik**

BELGE, 79.

Tel

**Sivas Merkez Kuruluna (yazı)
15, 20, 13 üncü Kolordulara.
Niğdede 11 inci Tümenlere.
15, 5 inci Tümenlere.**

**Trabzon, Bitlis, Diyarbakır, Erzurum, Van, Kastamonu, Konya, Ankara valiliklerine.
Kayseri, Erzincan, Bolu, Samsun, Afyon, Kütahya, Yozgat, Kırşehir
Mutasarrıflıklarına**

Kaçak Harput Valisi Ali Galip, Malatya Mutasarrıfı Halil ve avaneleri Bedirhanilerden Kâmuran, Celâdet ve Cemil Paşazade Diyarbakırlı Ekrem'in, İstanbul hükûmetinin direktifiyle ulusun haklı isteklerini söndürmek, Sıvasta toplanan Genel Kongreyi dağıtmak haince amacıyla başlangıçta eşkiya yakalamak için yardım isteği sonra da kaçışları sırasında Malatya ve yöresinin Ermenistan olacağı ve dahası Harputtan yola çıkan askerimizin sözde Ermeni askerleri olduğu yolundaki kışkırtıcı, aldatici suçlu davranışları sonunda yörede toplanmış olan bir kısım Kürtlerin Malatyadan gönderilen öğüt grubu tarafından kendilerine gerçeğin anlatılması üzerine kaçaklara lânet ederek bütünüyle dağıldıkları ve vatan hainlikleri bütün millet tarafından anlaşılan kaçaklar artık aşiretlerin içinde barınamayacaklarını anladıklarından İngilizlere sığınmak üzere Urfaya kaçtıkları, Kürtleri kutsal halifelikten ayırarak İngiliz tutsaklığına sokmak amacıyla propaganda yapmakta olup kaçaklarla birlikte Malatyadan kaçan bildiğiniz İngiliz Binbaşısı Mister Nowil'in de jandarmalarımızın gözetimi altında Elbistana doğru gönderildiği yerinden bildirilmiş olup durum duyurulur.

Temsilci Kurul

BELGE, 80.

**İlimiz Valisi kaçak Galip ve İngiliz Binbaşısı Nowil ve hayırsız arkadaşlarının
Malatyadan kaçtıktan sonra dağ başlarında birbirleriyle haberleşmeleri
İngiliz Binbaşısı Nowil tarafından mektup**

Beydağında Vali Galip Beye

Yanımda bulunanlarla Gaziantep üzerinden Halebe dönmek üzereyim. Sivas işi üzerine komşu illere bulaşan karışıklığı yatıştırmak ve bu konuda İstanbulla haberleşmek istemek kararında olduğunuzu biliyorum. Bu nedenle sizin İstanbulla yapılacak haberleşmelerinizi ben kendim sağlamak istemekteyim. Oysa sizin Urfadan İstanbulla haberleşmenize olanak yoktur. Çünkü Ur-

bulunan yegâne telgraf hattı Sivastan geçmekte olup bununla muhabere etmeniz mümkün değildir. İstanbul ile muhabereye müsait ikinci Halep telgraf hattı ise İngilizlerin elindedir. Birlikte Ayıntaba azimet ve bendeniz orada İngilizlerin vasıtasile İstanbula kadar hattı serbest ve emrinize amade bulundurmayı vazife telâkki ettiğimi arz ve takdimi ihtiramat eylerim.

Majör Nowil

Kâhta Kaymakamlığına (Tahrirat)

İrtikâp eyledikleri ceraimi cinâiye ve mezalimi mütenevvia neticesi olarak orduyu mağ-lûp, menkûp bir hale düşüren ittihat ve terakki sanadidi bir vakittenberi kendilerini kanunu adaletin pençesi kahrından kurtarmak mecburiyetile memlekette ihtilâl çıkarmaya, ortalığı karıştırmaya çalışıyorlardı. Erzurumda vatanperverane birtakım müddeayâtı kâzibe ile meydana atılıp kongre namı altında mukarrerat ittihaz eden eşhası ittihadîye bu kere de Sivasta kongre aktederek asayiş memleketi tehdide, efkârı ecanibi tehyice başlamlarile İtilâf Hükûmetleri kuvayı işgaliye sevketmeden işbu kongrenin men'ile müretteplerinin istisaline lüzum görülmüş ve işbu vazife uhte senaveriye ihale buyurulmuştu. Bermucibi iradei seniye şu mühim vazifei vatanîyenin ifasına âzimiken Mustafa Kemal avenesi kumandasında bulunan muğfel bir kısım askerinin ittihatçı zabıtlar kumandasile Malatyaya gelmekte olduğunu ve bizi tevkife memur bulunduğunu haber alarak Mutasarrıf Beyle Hacı Bedir Ağayı bilistishap Beydağına çekildim. Maksadım iradei seniye ahkâmı münifesini infaz ve huruç alessultan fe-zahatine mütecasir olan bağileri istisal ile vatan ve milletin maruz bulunduğu mehaliki izaledir. Halifei zışan efendimize sadık aşairden lüzumu kadar kuvvet ihzar etmekteyim. Başka keyfiyete vâkıf aşairden lüzumu kadar kuvvet ihzar etmekteyim. Başka keyfiyete vâkıf olarak kutaati askerîye kumandanlıklarında bulunan bu gibi bağilerin teşebbüsâtına mümanaat ve senakârlarına her hususta muavenet lüzumu beyan olunur. Berveçhibalâ hakayikin ilâni-le ahalinin, hainlerin işgalâtına kapılmamasını temin lâzîmeden olup hilâfından hareket veya izharı cebanet müstelzimi mücazattır.

Mamuretülâziz Valisi Galip

Huzuru Devletlerine

Büyük vatanperverimiz Paşayı Mükerrerem ve Muhteremimiz Efendimiz; Mamuretülâziz valii sabıkı Kayserili firarî Galip ve rüfekayı şerîresinin Malatyadan firarlarından sonra kuvveden file çıkamayan teşebbüsâtı hainaneleri her ferdi müslimin tel'in ve nefretini mucip ahvalden olduğu varestei izahtr. Elde edilip leffen takdimi huzuru samileri kılınan ve pek büyük bir vesikâi denaet ve ihanet olan tahrirat suretleri muvafık görüldüğü takdirde İradei Millîye Ceridei muhteremesine derç ve ilâni temenniyatı mahsusasile mingayrihaddin arzı ihtiramat ve tazimat eylerim Efendimiz Hazretleri.

23 Teşrinivel 1335

Mamuretülâziz Vilâyeti Ajans Muhabiri (Okunmuyor)

VESİKA, 81.

K.O. 3 Kumandanlığına

Urfa hakkında alınan malûmat hulasaten berveçhiatidir:

1 - Elâziz valii sabıkı Ali Galip Bey Urfada İttihat ve Terakki mensubininden Şeyh Müslim Efendinin hanesinde misafir olmuş ve esnayı muhasabede Müslim Efendi Galip Beyin fikrini terviç etmemiştir. Ertesi günü Galip Bey İngiliz kumandanına müracaatle İngiliz siyaseti aleyhinde bulunduğu bahs ile Müslim Efendiyi tevkif ettirerek Halebe sevketmiştir. Mumâileyh elyevm Halepte mevkuf imiş. Galip Bey üç gün Urfada kalmış, badehu Halebe gitmiş. Malatya Mutasarrıfı sabıkı Halil Rami de takriben on gün evvel Halebe gitmiş.

2 - Urfanın şimalinde belediye hastanesi kurbinde İngilizler tarafından Ermeni eytamhanesi olarak inşa olunan bina hitama ermek üzere imiş.

Harekât, 2605, 11/10/1335

K.O. 13 Kumandanı Cevdet

fadan İstanbula ve Osmanlı hükümetinin emrine uyan tek telgraf hattı Sivastan geçmekte olup bununla haberleşemezsiniz. İstanbul ile haberleşmeye elverişli ikinci Halep telgraf hattı ise İngilizlerin elindedir. Birlikte Gaziantep'e gitmeyi ve İngilizlerin aracılığıyla İstanbula kadar hattı açık ve sizin emrinize hazır bulundurmayı ödev saydığımı bildirir, saygılar sunarım.

Binbaşı Nowil

Kâhta Kaymakamlığına (Resmî Yazı)

İşledikleri cinayet suçları ve türlü kıyımlar sonucunda orduyu yenik, gözden düşmüş duruma getiren ittihat ve terakki ileri gelenleri bir süredir kendilerini kanun ve adaletin ezici pençesinden kurtarmak zorunluğuyula memleketi ayaklandırmaya, ortalığı karıştırmaya çalışıyorlardı. Erzurumda yurtseverce birtakım yalancı savlarla meydana atılıp kongre adı altında kararlar alan ittihatçılar bu kez de Sivasta kongre yaparak ülke düzenini tehlikeye, yabancı kamuoyunu kuşkuya düşürmeye başlamları üzerine İtilâf Hükûmetleri işgalci güçler göndermeden bu kongrenin önlenmesi ve onu düzenleyenlerin yakalanması gerekli görülmüş ve bu görev bana verilmişti. Padişahın buyruğu gereği bu önemli vatan ödevinin yapılmasına kesin karar vermiş iken Mustafa Kemal'in yardakçıları emrinde bulunan aldatılmış bir kısım askerinin ittihatçı subayların komutasında Malatyaya gelmekte olduğunu ve bizi tutuklamakla görevlendirildiğini öğrendim ve Mutasarrıf Beyle Hacı Bedir Ağayı yanıma alarak çekildim. Amacım padişahın iradesinin ulu hükümlerini yerine getirmek ve padişaha karşı ayaklanma suçunu işleyen asileri yakalayarak vatan ve milletin karşı karşıya bulunduğu tehlikeleri gidermektir. Şanlı halifemize bağlı aşiretlerden gereği kadar kuvvet hazırlamaktayım. Başka durumu öğrenerek askerî birliklerin komutanlıklarında bulunan bu gibi asilerin girişimlerini engellemek ve bana her konuda yardım edilmek gerektiğini bildiririm. Yukarıki gerçekler her yana duyurulup, halkın hainlerin aldatmalarına kapılmamasını sağlamak gerekli olduğundan buna aykırı davranmak ya da korkaklık göstermek cezalandırılmayı gerektirir.

Elazığ Valisi Galip

Yüksek Huzuruza

Büyük yurtseverimiz ulu ve saygıdeğer Paşamız Efendimiz; eski Elazığ valisi Kayserili kaçak Galip ve fesatçı arkadaşlarının Malatyadan kaçışları sonucu gerçekleşemeyen haince girişimlerinin her müslümanda lânet ve nefret uyandıran davranışlardan olduğunu söylemeye gerek yoktur. Elde edilip ilişikte sunduğum ve pek büyük bir alçaklık ve ihanet belgesi olan yazıların örnekleri uygun görürseniz sayın İradei Millîye gazetesinde yayımlaması dileğiyle haddim olmayarak saygı ve bağlılık ve duygularımı sunarım Efendimiz Hazretleri.

23 Ekim 1919

Elazığ İli Ajans Muhabiri (Okunmuyor)

BELGE, 81.

K.O. 3 Komutanlığına

Urfaya ilişkin olarak alınan bilgi özetle aşağıda olduğu gibidir:

1 - Eski Elazığ valisi Ali Galip Bey Urfada İttihat ve Terakki üyelerinden Şeyh Müslim Efendinin evinde konuk olmuş ve görüşme sırasında Müslim Efendi Galip Beyin düşüncesini uygun bulmamıştır. Ertesi günü Galip Bey İngiliz komutanına başvurarak İngiliz politikasına karşı bulunduğu bahs ile Müslim Efendiyi tutuklatmış ve Halebe göndertmiştir. Bu kişi şimdi Halepte tutuklu imiş. Galip Bey üç gün Urfada kalmış, sonra Halebe gitmiş. Eski Malatya Mutasarrıfı Halil Rami de yaklaşık on gün önce Halebe gitmiş.

2 - Urfanın kuzeyinde belediye hastanesi yakınında İngilizler tarafından Ermeni yetimler yurdu olarak yapılan bina bitmek üzere imiş.

Harekât, 2605, 11/10/1919

K.O. 13 Komutanı Cevdet